

BAŞKENT
ÜNİVERSİTESİ

BÜGAM
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
Göç Araştırmaları Merkezi

I J H M

INTERNATIONAL JOURNAL OF
HUMAN MOBILITY

İNSAN HAREKETLİLİĞİ
ULUSLARARASI DERGİSİ

CİLT 3 SAYI 2 (2023): KASIM

VOLUME 3 ISSUE 2 (2023): NOVEMBER

E-ISSN | 2792-0461

BAŞKENT
ÜNİVERSİTESİ

I J H M

INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMAN MOBILITY
İNSAN HAREKETLİLİĞİ ULUSLARARASI DERGİSİ

CİLT | VOLUME: 3 SAYI | ISSUE: 2 KASIM 2023 E-ISSN | 2792-0461

SAHİBİ | OWNER

Prof. Dr. İ. Haldun Müderrisoğlu (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

BAŞ EDITÖR | EDITOR IN CHIEF

Prof. Dr. Aytül Kasapoğlu (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

EDİTÖRLER | EDITORS

Doç. Dr. Günnur Ertong Attar (Mersin Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Olgü Karan (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

Dr. N. Ela Gökalp Aras (Swedish Research Institute in Istanbul, Türkiye)

DİL EDİTÖRLERİ | LANGUAGE EDITORS

Doç. Dr. Leyla Burcu Dünder (Türkçe) (Başkent Üniversitesi)

Doç. Dr. Deniz Örucü (İngilizce) (Başkent Üniversitesi)

KİTAP İNCELEME EDİTÖRÜ (İNGİLİZCE) | BOOK REVIEW EDITOR (ENGLISH)

Dr. Nigel Carter (Oxford Community Action, İngiltere)

EDİTÖR ASİSTANI | ASSISTANT EDITOR

Uzman Semanur Bilgiç (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

TASARIM | DESIGN

Dr. Banu Erşanlı Taş (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

DİZGİ | TYPOGRAPHIC/LAYOUT

Öğr. Gör. Özge Yıldırım Gürses (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

İLETİŞİM

Bağlıca Kampüsü Fatih Sultan Mahallesi Eskişehir Yolu 18.km TR 06790 Etimesgut Ankara

+90 312 246 66 66 | webmaster@baskent.edu.tr

DANIŞMA KURULU | ADVISORY BOARD

- Prof. Dr. Aleksandra Ålund (Linköping University, İsveç)
- Prof. Dr. Şebnem Akçapar (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. İsmail Aydıngün (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Nuray Bayraktar (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Veysel Bozkurt (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Michael Burawoy (Berkeley University of California, ABD)
- Prof. Dr. Menderes Çınar (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Okan Cem Çırakoğlu (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Münire Arzu İcağasıoğlu Çoban (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Saniye Dedeoğlu (Abdullah Gül Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Murat Erdoğan (Ankara Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Adnan Gümüş (Çukurova Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Elli Heikkilä (Migration Institute of Finland, Finlandiya)
- Prof. Dr. Ahmet İçduygu (Koç Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Sibel Kalaycıoğlu (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Ayhan Kaya (Bilgi Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Mehmet Ali Kirman (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Birsen Şahin Kütük (Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Ayşegül Özbakır (Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Saime Özçürümez (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Wendy Pojmann (Siena College, ABD)
- Prof. Dr. Jan Rath (University of Amsterdam, Hollanda)
- Prof. Dr. Cenk Saraçoğlu (Ankara Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. İbrahim Sirkeci (University of Salford, İngiltere)
- Prof. Dr. Helga Rittersberger-Tılıç (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Ali Cevat Taşiran (Ankara Medipol Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Deniz Sert (Özyeğin Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Ulaş Sunata (Bahçeşehir Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Tülay Uğuzman (Başkent Üniversitesi, Türkiye)
- Prof. Dr. Abdülkadir Varoğlu (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Özcan Yağcı (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Gözde İnal Cavlan (Dünya Barış Üniversitesi)

Doç. Dr. Bezen Balamir Coşkun (TED Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Emel Coşkun (Düzce Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Esra Dik (Mersin Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Leyla Burcu Dünder (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Eugenia Markova (Brighton University, İngiltere)

Doç. Dr. Adam Mrozowicki (University of Wroclaw, Polonya)

Doç. Dr. Deniz Örucü (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Anna Paraskevopoulou (Anglia Ruskin University, İngiltere)

Doç. Dr. Ali Zafer Sağıroğlu (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Mary Boatemaa Setrana (Director of the Centre for Migration Studies, University of Ghana)

Doç. Dr. A. Didem Danış Şenyüz (Galatasaray Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Burcu Şimşek (Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Gül İnce Beqo (University of Bari, İtalya)

Dr. Nigel Carter (Centre for Research on Employment and Work, University of Greenwich)

Dr. Turan Cavlan (Akdeniz Karpaz Üniversitesi)

Dr. Bilge Çakır (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Görkem Dağdelen (Temple University, ABD)

Dr. Erdem Damar (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Bülent İlik (BÜGAM, Türkiye)

Dr. Erhan Kurtarır (Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Zeynep Şahin Mencütek (Bonn International Centre Conversion, Almanya)

Dr. Osman Özarslan (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Neva Öztürk (Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Susan Rottmann (Özyeğin Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Fethiye Tilbe (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Besim Can Zırh (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye)

Aydoğan Asar (Uluslararası Göç Entegrasyonu Sınır Yönetimi Araştırmaları Merkezi)

Arzu Fırlarer (Başkent Üniversitesi, Türkiye)

Ertan Karabıyık (Kalkınma Atölyesi, Türkiye)

EDİTÖRDEN

Son zamanların küresel ölçekteki en önemli sorunlarından biri de üçüncü bir dünya savaşının ortaya çıkma olasılığıdır. Öyle ki, ABD ve Avrupa'nın desteğiyle Kırım ve diğer hassas bölgeleri geri almak için Rusya 'ya direnen Ukrayna'dan 10 Milyona yakın çoğu kadın ve çocuk, başta Polonya olmak üzere Avrupa'nın hemen her yerine hatta Türkiye'ye bile göç etmiştir. Ukraynalıların beyaz ve eğitimli olmak gibi özellikleri yüzünden diğer Afrikalı veya Orta Doğulu göçmenlere nazaran fazla tepki gösterilmeden Avrupa ülkelerine kabulleri, bu göçün zorunlu olmak yerine, sanki gönüllü bir nüfus hareketliliği gibi algılanmasına yol açmaktadır. Hal böyle iken yani yakın çevremizde Rusya-Ukrayna savaşı sürerken ve tüm dengeler sarsılmışken, Azerbaycan -Ermenistan ilişkilerinde İsrail- Azerbaycan yaklaşmasına karşılık İran ve Ermenistan ittifak kurarken, İran ve Hizbullah terör örgütüne yakınlığıyla tanınan Filistin Direniş örgütü Hamas'ın 7 Ekim 2023 de İsrail'i bombalaması ile tansiyon yeniden yükselmiş bulunmaktadır. Üstelik süper güçlerin de aldıkları tavırların etkisiyle uluslararası ilişkiler son derece hassaslaşmış, Rusya ve ABD arasında denge sağlamaya çalışan Türkiye'nin işi daha da zorlaşmıştır.

Filistin Kurtuluş Örgütünün yerini alan ve 1987'de kurulan Sünni İslami politik askeri terör örgütü olarak HAMAS, İran ve Hizbullah'ın da desteğiyle İsrail'i bombalarken temel gerekçe bölgedeki Arap devletlerinin İsrail ile normalleşme adına yaklaşarak Filistin davasını ikinci plana itmeleri, İsrail' in açıkça uyguladığı etnik soykırım, şiddet ve yoksulluğa Batı Avrupa ile birlikte göz yummalarıydı. İşte Hamas, resmen terör estirirken kendince meşruiyetini, bu son fırsatın kaçırılmaz derecede önemli olmasına bağlıyordu. Başta Suudi Arabistan, Ürdün, Bahreyn ve Katar gibi Arap devletlerinin tümü İsrail ve dolayısıyla ABD ile yoğun çıkar ilişkileri içine girmişlerdi ve birisinin onları uyarması gerekiyordu. Öte yandan iki yılı aşkın bir zamandır hazırlığı süren 7 Ekim saldırısının İsrail İstihbarat Örgütü Mossad tarafından engellenmemesi de soru işaretlerini artırmaktaydı. Bu bomba saldırısından siyaseten en güçsüz dönemlerini yaşayan iki önemli figür olarak ABD Başkanı Biden ve İsrail Başbakanı aşırı sağcı Likud Partisi Başkanı Benjamin Netanyahu'nun yararlı çıktığı da dillendirilen senaryolar arasındaydı.

Bugün yaşanan olayların tarihsel arka planına baktığımızda hem İsrail hem de Filistin için kutsal kabul edilen topraklara zaman zaman Yahudi göçlerinin olduğunu görmekteyiz. Nitekim Orta Doğunun gayri meşru çocuğu olarak görülen İsrail devleti de kuşkusuz sabahtan akşama kurulmamıştır. İlk zamanlarda 1900 lerin başında yarım milyon yerleşik Araba karşılık sadece 25.000 Yahudi göçmenin olduğu Filistin'deki önceki sakin yaşam hızlanan Yahudi göçüyle sarsılır. Nüfus kompozisyonlarının değişmesi ile her iki taraf da kaçınılmaz olarak daha derinden toprak paylaşım mücadelesine girerler. Bu durumun ortaya çıkmasında Osmanlı'nın altı vilayetinden bir biri olan Filistin'deki Arapların, İngiliz desteğiyle Osmanlı Devletinden ayrılması ve Orta Doğunun İngiltere ve Fransa tarafından sömürgeleştirilmesi önemli rol oynamıştır.

İsrail devletinin kurulması fikrinin ise, ilk olarak 1799'da Fransız General Napolyon Bonaparte tarafından ortaya atıldığı tarihsel belgelerde kayıtlıdır. 1896 da toplanan Birinci Siyonist Kongresinde de konu ciddileşir. Ancak bu fikirler hemen hayata geçmez ve Antik dönemde İsrail kavimlerine de yurtluk eden Filistin' de Yahudilerin devlet kurması 1948'de Birleşmiş Milletler kararıyla kabul edilir. İngiltere çekildikten sonra tüm bölgeye Yahudiler hızla yerleşirler. Bu nüfus hareketliliğine baktığımızda Avrupa'dan, ABD'den ve Rusya'dan büyük kabilelerle Yahudilerin İsrail devletine aktıkları görülür.

Başlangıçta Yahudiler, yerli Arap nüfusun yüzde 10'unu bile değildir. Ancak Yahudiler, Almanya'daki Nazi soykırımında büyük kayıp verdikleri için İsrail Devletinin kurulması daha acil hale gelir. Birleşmiş milletlerde alınan karar gereği daha sonra geldikleri halde Yahudilere Filistin topraklarının daha büyük kısmı verilir (%56). 15 Mayıs 1948'ı Filistinliler Büyük Felaket olarak tanımlarken, alınan kararları da tanımazlar. Daha sonra Yaser Arafat liderliğindeki Filistin Kurtuluş Örgütü daha ılımlı yaklaşımıyla bazı sonuçlar olsa da çatışmalar hiç bitmez. Bu durumdan bölgedeki Arap devletlerinin kendi çıkar çatışmaları da maalesef sorumludur. Nitekim daha sonra çok daha radikal bir örgüt olan HAMAS 1987'de Filistin'de iktidarı ele geçirir.

Öte yandan esas büyük ABD ve İsrail planı ise, Filistinlilerin Gazze'den Mısır'a, Sina bölgesine silahsızlandırılarak sürgün edilmeleridir. Aslında bu konunun 20 yıldır gündemde olduğu da unutulmamalıdır. Bu aynı zamanda Hamas'ın yok edilmesinden memnuniyet duyacak olan bölgedeki Arap devletlerinin de işine gelmekte olabilir. Hiçbiri Filistin halkı için İsrail ve ABD ile ilişkilerini bozmak istemezler. Durumdan en fazla rahatsız olan Mısır ise, son sayımlara göre altı milyona yakın Filistinlinin Mısır'da iskânını kendine tehdit olarak görürken, bu planın mimarları olan İsrail ve ABD nin her ikisiyle de mücadele etmek zorunda kaldığından yakınmaktadır. Çünkü Mısır Liderleri özellikle Sisi, Filistinlilerin İslami Cihatçılarla ile birlikte hareket edeceklerinden ve ülke için tehdit oluşturacaklarından kaygılanmaktadırlar.

Önemli olan özellikle Nazi döneminde Almanya'da altı milyon Yahudi'nin ölümüyle sonuçlanan, Ruslar'ın da hiç sempatik bakmadıkları soykırıma uğramış insanların misilleme yaparcasına Filistinli çocuk ve kadınları öldürmesi, onların yaşadıkları Gazze ve Batı Şeria (West Bank) bölgelerini bombalayarak yaşanmaz hale getirmesidir. En son rakamlara göre Filistinli kayıpların sayısı 9000'i aşmıştır. Bunun 3500'ünün çocuk olduğu kayıtlara geçmiştir. Ayrıca son olarak Likud üyesi parlamenterler Tally Gotliv ve Galit Distel Atbaryan daha da ileri giderek etnik temizlik amaçlı Gazze şeridi yok edilmeli, hatta bunun için nükleer silah kullanılmalı demişlerdir.

Filistinlilerin Mısır'a sürgününü adeta bir fırsat penceresi gibi görenler de yok değildir. Zaten İsrail Filistinlileri Batı Şeria'da büyük duvarlar örerek adeta hapsedmiştir. Filistinlilerin kuzeyden güneye Mısır ve Sina Çöllerine doğru sürülmesi de acımasız planın zaten parçasıdır. Sadece güneyden yani Mısır'dan

insani yardım malzemesinin tüneller kazılarak geçmesine izin verilmektedir. Tüm bunlar, İsrail'in başta kara harekâtı yani bombalama tehditleri olmak üzere uyguladığı oransız şiddetin, Filistinlilerin daha radikalleşmesinden başka bir şeye yaramayacağı yönündeki görüşleri güçlendirmektedir. Hatta bu yüzden ABD başkanı Biden, İsrail'in daha fazla sivil insanın öldürmesini engellemek için politika değişikliğine gitmiş ya da spor yarışlarında olduğu gibi ara istemiştir.

Bu çerçevede bölgedeki uluslararası güçlerin tutumları kadar Türkiye'nin de terör ve şiddetin her türünü deneyimlemiş bölgesel güç olarak İslami Cihat, Hizbullah ve İran ile yakın dirsek temasında olan Hamas örgütünden ziyade, mazlum Filistin halkının yanında olarak İsrail devlet terörünü kınaması ve önlemeye çalışması uygundur. Zaten Suriye'deki iç savaş nedeniyle 10 milyonu aşkın göçmen ile birlikte yaşamayı güçlükte yönetmeye çalışan Türkiye'nin Filistin davası nedeniyle ithal edeceği ne bir göçmene ne de şiddetten beslenen örgütlere yeri vardır.

Özellikle şiddetin karşı şiddeti ve radikalleşmeyi yarattığı unutulmamalıdır. İsrail, Gazze'de attığı her bomba ve öldürdüğü bebek ve çocuk, kadın ile kurulduğundan bu yana 75 yıl içinde yaratmaya çalıştığı imajını yerle bir ederken, onunla normalleşme adına işbirliği yapan Arap ülkeleri yöneticilerinin de halklarından gelen baskılarla bazı yeni politik kararlar aldığını, örneğin Bahreyn' in yeni açtığı Büyükelçiliğini kapattığını, Ürdün 'ün de temsilciliğini geri çektiğini öğrenmekteyiz. Tüm bunlar bile bize sanki bu Hamas durup dururken neden İsrail'e saldırdı sorusuna bir tür geniş yorum sağlamaktadır denilebilir. Aslında Rusya – Ukrayna savaşında ölenlerin %5'i çocukken, Filistin de İsrail saldırılarında hayatını kaybedenlerin yüzde 40' ı çocuktur. Ayrıca Filistin'de üç kuşaktır kamplarda yaşayan halkın ekonomik durumları çok kötüdür. Çocuklar sağlıklı beslenemedikleri için büyümemekte, fiziksel ve zihinsel gerilemeler yaşamaktadır. Gazze Şeridinde yaşayan Filistinliler, İnsani gelişim indekslerinde küresel ölçekte en gerilerde yer almaktadırlar. Hamas yöneticileri büyük bir risk alarak kurdukları oyunda şimdilik büyük oranda sivil insan kayıplarına rağmen kazanan tarafta görünseler ve ABD ve İsrail'in Filistinlileri Sina'ya sürme Büyük Planını bozsalar da unutulmamalıdır ki, şiddet ve terörle insanlık hiçbir zaman bir yere varamamıştır. Çünkü bugün oyun kurucu gibi görünseler de arkalarındaki başta İran olmak üzere diğer radikal güçlerin izin verdiği kadar özgür hareket edebilecekler ve olan yine masum canlara olacaktır. Tekrar Türkiye'nin önerdiği garantör ülkeler güvencesinde barış içinde adil ve insanca yaşama -kolay olmasa da- ilkesel olarak hazırlanmak gerekecektir.

Dergimizin gelecek sayılarında Orta Doğu'da yaşanan nüfus hareketlerinin Osmanlı Devleti öncesi ve sonrası tarihsel arka planını ortaya koyan araştırmalar kadar, Gazze Şeridindeki tünellerde veya kamplarda yaşanan güncel sorunlar ve gelecekte yaşanması olası göçler hakkında görüş ve değerlendirmelere yer vermemiz mümkündür. Her zaman güncel ve önemli konulardaki yazılara açık olan dergimizin disiplinler arası kimliği de bunun en önemli göstergesidir.

Üniversitemiz Kurucusu ve Yönetim Üst Kurul Başkanı Sayın Prof. Dr. Mehmet Haberal, kuşkusuz bu derginin çıkması ve diğer bulunduğumuz tüm faaliyetlerde yol gösterici örneğimiz olarak en başta teşekkürü hak etmektedir.

Dergimizin sahibi ve saygıdeğer Rektörümüz Prof. Dr. İ. Haldun Müderrisoğlu ve Rektör Yardımcımız Sayın Prof. Dr. Abdulkadir Varoğlu'na BÜGAM adına giriştiğimiz tüm faaliyetlerimizde sağladıkları destekten dolayı çok teşekkür ederiz.

Dergimiz ikinci sayısından itibaren oldukça önemli sayıda index tarafından ("EuroPub" ve "Directory of Research Journals Indexing", "ACARINDEX", "ASOS" ve "Google Scholar" v.b.) taranmaya başlamıştır. Bu vesile ile beşinci sayımıza yazı gönderenler kadar, dergimize özveriyle hakemlik eden bilim insanlarıyla birlikte dergi teknik işlerinden sorumlu uzmanlarımıza da teşekkür ederiz.

Aytül Kasapoğlu
Kasım 2023

FROM THE EDITOR

The most important agenda item on a global scale recently is the possibility of a third world war. So much so that nearly 10 million women and children from Ukraine, which resisted Russia to take back Crimea and other sensitive regions with the support of the USA and Europe, migrated to almost every part of Europe and even to Turkey. Because of Ukrainians' characteristics such as being white and educated, they are accepted into European countries without much reaction compared to other African or Middle Eastern immigrants. This causes migration to be perceived as voluntary population mobility rather than being compulsory. While this is the case, while the Russia-Ukraine war continues in our immediate vicinity and all balances are shaken, Azerbaijan-Armenia relations escalate, tensions have risen again with the bombing of Israel by the Palestinian terrorist organization Hamas, known for its closeness to Iran and the Hezbollah terrorist organization, on October 7, 2023. Moreover, while international relations have become extremely sensitive under the influence of the attitudes taken by the superpowers, the position of Turkey, which is trying to maintain a balance between Russia and the USA, has become even more difficult.

HAMAS, the Sunni Islamic political-military resistance organization (actually terror based) that replaced the Palestine Liberation Organization and was founded in 1987, is bombing Israel with the support of Iran and Hezbollah, while the main reason is that the Arab states in the region are getting closer to Israel in the name of normalization and forgetting about Palestine. They, along with Western Europe, turn a blind eye to the ethnic genocide, violence and poverty openly practiced by Israel. While Hamas was officially terrorizing, it was trying to gain its legitimacy from the fact that this last opportunity was too important to miss. Since all Arab states, especially Saudi Arabia and Qatar, have intense relations of interest with Israel and therefore with the USA, someone had to warn them. On the other hand, the fact that the Israeli Intelligence Organization could not prevent the October 7 attack, which had been prepared for more than two years, also increased question marks. Comments were also frequently observed that US President Biden and Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu, the leader of the far-right Likud Party, benefited from this bombing, two important figures who were going through their politically weakest periods.

When we look at the historical background of today's events, we see that there are occasional Jewish migrations to the lands considered sacred by both Israel and Palestine. As a matter of fact, the state of Israel, which is seen as the illegitimate child of the Middle East, was not established in a short time. In the early 1900s, the previously peaceful life in Palestine, where there were only 25,000 Jewish immigrants compared to half a million resident Arabs, was affected by the accelerated Jewish immigration. With the change in population composition, both sides inevitably enter into a land sharing struggle. The

separation of the Arabs in Palestine, one of the six provinces of the Ottoman Empire, with British support, and thus the colonization of the Middle East by England and France played an important role in the emergence of this situation.

It is historically recorded that the idea of establishing the state of Israel was first put forward by the French general Napoleon Bonaparte in 1799. The issue became even more serious at the First Zionist Congress held in 1896. However, these ideas did not come to life immediately, and the Jews established a state in Palestine, which was also home to the Israelite tribes in ancient times, with the decision of the United Nations in 1948. After England withdrew, Jews quickly settled in the entire region. When we look at this population mobility, we see that Jews immigrated to the State of Israel in large groups from Europe, the USA and Russia.

Initially, Jews constituted less than 10 percent of the Arab population in the region. However, Jews suffered great losses in the Nazi genocide in Germany and the establishment of the State of Israel became more urgent. According to the decision taken in the United Nations, more than half of the Palestinian lands were given to the Jews (56%), even though they came later. While Palestinians define May 15, 1948 as a Great Disaster, they never recognize the decisions taken. Although the Palestine Liberation Organization, led by Yasser Arafat, achieved some results with its more moderate approach, conflicts always continue. Arab states in the region and their own conflicts of interest are partly responsible for this situation. As a matter of fact, HAMAS, a much more radical terrorist organization, came to power in Palestine in 1987.

On the other hand, the real big US and Israeli plan may be to disarm and exile the Palestinians from Gaza to the Sinai region of Egypt. In fact, it should not be forgotten that this issue has been on the agenda for 20 years. This could also benefit Arab states in the region, who would be happy to see Hamas destroyed. None of them want to spoil their relations with Israel and the USA for the sake of the Palestinian people. Egypt, which is most disturbed by the situation, perceives the settlement of nearly six million Palestinians in Egypt according to the latest census as a threat, and has to fight against both Israel and the USA, the architects of this plan. Because Egyptian leaders, first Morsi and then Sisi, are constantly worried that Palestinians will act together with Islamic Jihadists and pose a threat to their country.

What is important but unacceptable is that people who suffered genocide, which resulted in the death of six million Jews in Germany, especially during the Nazi period, killed Palestinian children and women as if in retaliation, and bombed the Gaza and West Bank regions where they lived, making them uninhabitable. According to the latest figures, the number of Palestinian casualties exceeds 9000.

It is recorded that 3500 of these are children. Finally, Likud member parliamentarians Tally Gotliv and Galit Distel Atbaryan went further and said that the Gaza strip should be destroyed for ethnic cleansing purposes, and even nuclear weapons should be used for this purpose if necessary.

There are many people who see the exile of Palestinians to Egypt as a window of opportunity. Israel has already imprisoned the Palestinians behind high walls in the West Bank. Unfortunately, the expulsion of Palestinians from north to south towards the Egyptian and Sinai Deserts is also part of a brutal plan. Only humanitarian aid material from the south, that is, Egypt, is allowed to pass through underground tunnels. All this means that it is clear that the disproportionate violence implemented by Israel, especially the land operation, that is, heavy bombing threats from the air, will do nothing but further radicalize the Palestinians. In fact, this is why US President Biden changed policy to prevent Israel from killing more civilians, or in current discourse, requested a break, as in sports competitions.

In this context, as well as the attitudes of international powers in the region, it is appropriate for Turkey, as a regional power that has experienced all kinds of terrorism and violence, to condemn and try to prevent Israeli state terrorism on the side of the oppressed Palestinian people, rather than the Hamas organization, which is in close contact with Islamic Jihad, Hezbollah and Iran. Turkey, which is already trying to live with more than 10 million immigrants due to the civil war in Syria, has no room for any immigrants it will import for the Palestinian cause, nor for organizations that feed on violence.

In particular, it is inevitable that violence creates counter-violence and radicalization. With every bomb it drops in Gaza and every baby, child and woman it kills, Israel destroys the image it has tried to create in the 75 years since its founding. We learn that the rulers of Arab countries that cooperated with Israel for normalization also made some new political decisions under pressure from their people, for example, Bahrain closed its newly opened Embassy and Jordan withdrew its representation. Even all of this provides us with a kind of broad interpretation of the question of why Hamas attacked Israel out of the blue. In fact, while 5% of those who died in the Russia-Ukraine war were children, nearly half, or 40 percent, of those who lost their lives in Israeli attacks in Palestine were children. In addition, the people who have been living in camps in Palestine for three generations are economically very poor. Children cannot grow because they cannot eat healthy, and physical and mental problems increase. Palestinians living in the Gaza Strip are at the bottom of the global scale in human development indexes.

For now, Hamas administrators seem to be on the winning side of the game they set up by taking a great risk, despite the large number of civilian casualties. Thus, even though they interrupted the USA and Israel's Grand Plan to drive the Palestinians to Sinai, it should not be forgotten that humanity has never gotten anywhere with violence and terror. Because even though they look like playmakers today,

what happens to innocent lives while they are acting as freely as the other radical forces behind them, especially Iran, allow. Again, it will be necessary to establish two states in the region proposed by Turkey and to prepare in principle for a peaceful, just and humane life under the assurance of guarantor countries - although it is not easy.

In future issues of our journal, research revealing the historical background of population movements in the Middle East before and after the Ottoman Empire will gain priority. Undoubtedly, it is possible to include opinions and evaluations about current problems in the tunnels or camps in the Gaza Strip and possible migrations in the future. The interdisciplinary identity of our journal, which is always open to articles on current and important topics, is the most important indicator of this.

Founder of Başkent University and Chairman of the Supreme Board, Prof.Dr. Mehmet Haberal undoubtedly deserves to be thanked first and foremost for being our guiding example in the publication of this international journal and in all our other activities.

We would like to thank the new owner of our journal and our esteemed elder, our Rector Prof. Dr. İ. Haldun Mderrisoğlu and our Vice Rector Prof. Dr. Abdulkadir Varoğlu for their support in all our activities on behalf of BUGAM.

From its second issue International Journal of Human Mobility has been indexed in various platforms such as "EuroPub", "Directory of Research Journals Indexing", "ACARINDEX", "ASOS" and "Google Scholar". Last but not least, we would like to extend our gratitude to the authors, as well as our reviewers, and all our team who provided technical support for their devoted contributions.

Aytl Kasapoğu
November 2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Geçicilikten Kalıcı Misafirliğe: Zorunlu Göçün 10. Yılında Türkiye'deki Suriyeli Nüfusun Sosyo-Demografik Tahlili

From Temporariness to 'Permanent Guesthood': A Socio-Demographic Analysis of Syrians In Turkey 10 Years After Forced Migration

Ayşegül Kayaoğlu 106-133

Araştırma Makalesi / Research Article

Türkiye'de Yaşayan Iraklıların Suriyeliler ile Paylaştıkları Mültecilik Deneyimleri

Refugee Experiences Shared by Iraqis Living in Turkey with Syrians

Bilge Deniz Çatak Aşkar, Sibel Erdoğan 134-157

Araştırma Makalesi / Research Article

Göç ve Habitus: Gurbet Kuşları Filminin Bourdieu'nun Kavramları Üzerinden Bir İncelemesi

Migration and Habitus: A Review of the Gurbet Kuşları Film on Bourdieu's Concepts

Semra Sayımlar, Çiçek Coşkun 158-171

Derleme Makale / Compilation Article

Göçün Ardından Sağlık: Türkiye'deki Suriyeli Göçmenler Arasındaki Hassas Gruplar ve Zorluklar

Health after Migration: Vulnerable Groups and Challenges among Syrian Migrants in Türkiye

Ecenur Yağcı, Sergen Yağcı, Rengin Erdal 172-185

Proje Tanıtımı / Project Presentation

PHOENIX (Anka Kuşu): Sosyal Stres Çağında İnsan Hareketliliği, Küresel Zorluklar ve Dayanıklılık Projesi

PHOENIX: Human Mobility, Global Challenges and Resilience in an Age of Social Stress

Susan Beth Rottmann, N. Ela Gökalp-Aras 186-194

*Araştırma Makalesi***Geçicilikten Kalıcı Misafirliğe: Zorunlu Göçün 10. Yılında Türkiye'deki Suriyeli Nüfusun Sosyo-Demografik Tahlili^{1,2}****Ayşegül Kayaoğlu³****Öz**

2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı bugüne kadar 5 milyondan fazla mülteciye sebep olarak komşu ülkeleri derinden etkilemiştir. Türkiye, dünyadaki Suriyeli mülteci nüfusun yaklaşık %65'ine ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum, Suriyelilerin varlığını Türkiye gündemi için önemli hale getirmiştir. Hem geriye dönüş hem de üçüncü ülkelere yerleştirme seçeneklerinin yetersizliği ve sayıları 4 milyona ulaşan Suriyeli nüfusun Türkiye'deki varlıklarının kalıcılığının netleşmesiyle toplumsal uyum daha da önem kazanmıştır. Suriyelilerin Türkiye'ye gelmesinden sonra geçen dönemi 2014 öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırmak mümkündür. Suriyelilerin ülkelerine geri döneceklerine dair düşüncelerin hızla azaldığı 2014 sonrası dönemde hem kamu politikalarını hem de ev sahibi toplum nezdinde Suriyelilerin kalıcılığının kabullenilmesine rağmen misafirlik vurgusunun yine de devam ettiği görülmektedir. Bunda pek çok diğer göç alan ülkede olduğu gibi göçmenlerin siyasi ve güvenlik söylemlerin odağına getirilmesinin de önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu makale Türkiye'deki Suriyelilerin mekânsal nüfus dağılımındaki heterojenlikle birlikte, bu nüfusun yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından dağılımının Türkiye'deki nüfustan farklılıklarını ortaya koymaktadır. Bu bulgular ışığında toplumsal uyum için geliştirilecek politikalarda nelere dikkat edilmesi gerektiği ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geçici koruma, Suriyeliler, sosyal uyum, kalıcı misafirlik, geçicilik.

¹ Makale Geliş Tarihi: 25.05.2023 Makale Kabul Tarihi: 27.10.2023

² Bu çalışma 2219 Yurtdışı Doktora Sonrası Araştırma Burs programı desteğiyle yürütülen projenin (Proje numarası: 53325897-115.02-277672) bir parçası olarak hazırlanmıştır.

³ Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Ekonomi Bölümü, kayaogluymaz@itu.edu.tr, ORCID NO: 0000-0003-1484-184X

Research Article

From Temporariness to ‘Permanent Guesthood’: A Socio-Demographic Analysis of Syrians In Turkey 10 Years After Forced Migration

Abstract

The Syrian Civil War, which began in 2011, has deeply affected neighboring countries, causing over 5 million refugees. As of April 2023, Turkey hosts approximately 65% of the Syrian population worldwide. This situation has made the presence of Syrians significant on Turkey's agenda. The insufficiency of both the options for return and settlement in third countries, along with the permanence of the Syrian population reaching 4 million, has further emphasized the importance of social integration. The period following the arrival of Syrians in Turkey can be divided into pre-2014 and post-2014. It can be said that the perception and attitudes regarding the temporary nature of Syrians under temporary protection changed after 2014. During this period, when the belief in Syrians' return to their country rapidly faded, it is observed that despite the acceptance of Syrians' permanency in terms of public policies and the host community, the emphasis on guesthood still continues. This is also influenced by the political and security discourses regarding Syrians, as is the case in many other countries receiving refugees. This article reveals the heterogeneity in the spatial distribution of Syrians in Turkey. It highlights the differences in age, gender, and education level distribution of this population compared to the overall population distribution in Turkey. These findings provide important insights about the issues that should be considered in the design of social cohesion policies.

Keywords: Temporary protection, Syrians, social integration, permanent guesthood, temporariness.

Giriş

2011’de başlayan Suriye İç Savaşı’nın bu kadar uzun süreceği muhtemelen kimse tarafından tahmin edilmemiştir. 2011 yılının Mart ayında, Suriye’nin Dera şehrinde başlayan sokak protestoları ve ardından protestoculara yapılan şiddetli müdahale ile ülkenin pek çok şehrinde dalga halinde genişleyen Suriye İç Savaşı, yarısına yakını çocuk olmak üzere 6 milyondan fazla Suriyelinin ülke içinde yerinden edilmesine ve yaklaşık 6 milyon insanın sığınmacı haline gelmesine sebep olmuştur. Bu büyük zorunlu göç dalgası, tıpkı diğer zorunlu göç hareketlerinde olduğu gibi, en çok komşu ülkeleri etkilemiştir. Bu bağlamda, Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Irak çok kısa bir zaman aralığında büyük bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. 2021 yılının Eylül ayı itibariyle, Suriyeli sığınmacı nüfusun %65,7’sine ev sahipliği yapan Türkiye, tüm dünyada en fazla mülteciye ve mülteci çocuğa ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir (UNHCR, 2022).

Son yıllarda artan düzensiz göç hareketleri, Türkiye’nin geçmişte tecrübe ettiği göç dalgalarından farklılaşmaktadır. Bu bağlamda, geçmişteki göç dalgaları, özellikle Balkanlardan gelen göç hareketleri gibi, çoğunlukla etnik kimlik açısından benzer topluluklardan ve son yıllardakine kıyasla daha az sayıda göçmen nüfusunu içermiştir. Ancak, Suriye’den çok kısa bir zaman aralığında gelen düzensiz ve kitlesel göçler Türkiye’yi geçmişten farklı bir göç hareketine maruz bırakmıştır. Türkiye’nin 10 yıldan kısa bir süre içinde yaklaşık 4 milyon kayıtlı Suriyeliye ev sahipliği yapması, ciddi sınamaları da beraberinde getirmiştir. Türkiye’deki Suriyeli nüfusunun zamansal değişimine ve ülke içindeki hareketine bakıldığında, özellikle 2014 sonrası, bazı kentlerde ve ilçelerde önemli bir yoğunlaşma olduğu; bu sebeple, kitlesel göç hareketinin etkilerinin ülkenin her bölgesinde aynı şekilde hissedilmediği görülmektedir.

Suriye’de devam eden çatışma ortamı nedeniyle geri dönüşün zamanla daha az gerçekleşebilir olması hem de üçüncü ülkelere yerleştirme oranlarının çok düşük seviyelerde gerçekleşmesi nedeniyle, toplumsal uyum artık daha önemli bir mesele haline gelmiştir. Bu sebeple, uyum politikalarının Türkiye’de bulunan Suriyeli nüfusun özellikleri ve Suriyelilerle birlikte yaşayan yerel nüfusun özellikleri dikkate alınarak tasarlanması önemlidir. Suriyeli nüfusun hem mekânsal dağılımı hem de sosyo-demografik açılardan detaylı tahlili pek çok sebepten ötürü önemlidir. Mülteci nüfus özelliklerinin dikkate alınmadığı ve mekansal dağılımında yerel nüfusun ihtiyaçlarının göz ardı edildiği politika uygulamaları sosyal uyumu tehlikeye sokacaktır.

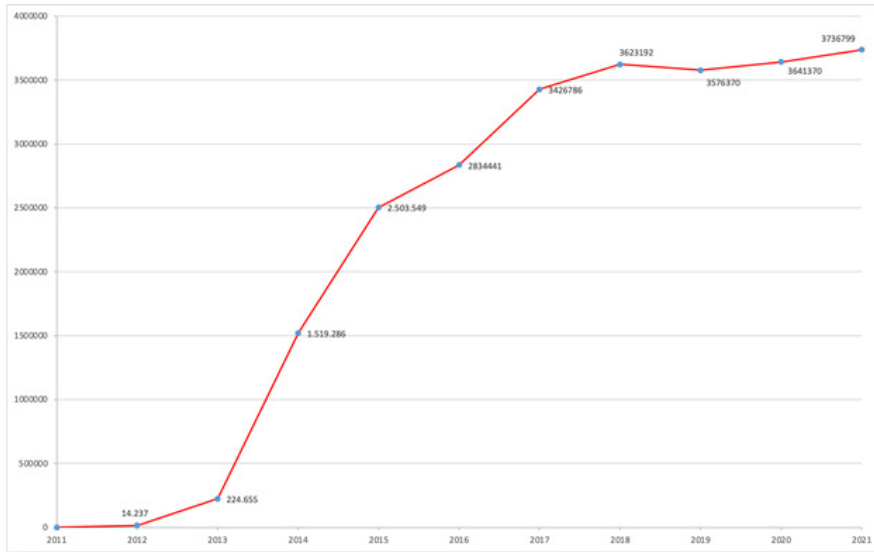
Bu makalede sunulan değerlendirme, Suriyelilerinin Türkiye’deki varlığının üzerinden 10 yıldan fazla zaman geçmesiyle artık “misafir” ve “muhacir” söylemlerindeki geçiciliğin toplum nezdinde inandırıcılığının kalmadığını ve 2014 sonrasında “kalıcı misafirlik” döneminin başladığını öne sürmektedir. Aşağıda detaylı açıklandığı üzere bu durum toplumun Suriyelilere dair algısı ile uygulanan politika ve kullanılan siyasi söylemlerin bir çakışması olarak karşımıza çıkmaktadır. “Kalıcı misafirlik” ile birlikte artık birlikte yaşanan Suriyeli nüfusun ev sahibi

toplumdan hangi sosyo-demografik özellikleriyle farklılaştığının belirlenmesi bundan sonraki süreçte sosyal uyumu sağlamak amacıyla oluşturulan programların, projelerin ve politikaların hangi konulara dikkat etmesi gerektiğine dair de ipucu vermiş olacaktır. Dolayısıyla, makalede sunulan ve ikincil veri analiziyle desteklenen sosyo-demografik tahlilin aynı zamanda süreç yönetimini düzenlemek için etkin politikaların ve programların oluşturulmasında kullanılması amaçlanmaktadır. Türkiye'deki Suriyeli nüfusun tahlilinin ardından, bu makale toplumsal uyumun sağlanması için gerekli politika önerilerini sunmaktadır.

Suriye İç Savaşı Sebebiyle Türkiye'ye Göç Eden Suriyeliler

Suriye ile arasında 911 km'lik kara sınırı bulunan Türkiye'ye Suriye'den gelen ilk zorunlu göç dalgası, 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay'a gelen 252 kişilik grupla başlamıştır. Bunu takiben, Türkiye hem uygulanan "açık kapı" politikasının etkisiyle hem de ekonomik açıdan diğer komşu ülkelerden daha iyi durumda olması sebebiyle, milyonlarca Suriyeliye ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Bu sayede Türkiye, 2015 yılından itibaren dünyada en çok mülteci nüfusunu barındıran ülke konumuna gelmiştir.

Şekil 1, Türkiye'deki Suriyeli nüfusunun yıllara göre değişimini göstermektedir. Buna göre, toplam Suriyeli sayısı 2012 yılında 14 binin biraz üzerindeyken 2013 sonunda yaklaşık 225 bine ulaşmıştır. Bu rakam, 2014 yılında geldiğinde 1.5 milyonun üzerine çıkmıştır. İlerleyen yıllarda da Suriyeli sayısı artmaya devam etmiştir. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (bundan sonra Göç İdaresi Başkanlığı) 2022 verilerine göre, 30 Aralık 2021 tarihi itibarıyla Türkiye'deki geçici koruma altında yaşayan Suriyelilerin nüfusu 3 milyon 736 bin 799'a ulaşmıştır. 2021 yılında, kayıtlı Suriyeli sayısının toplam Türkiye nüfusunun %4,5'i olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Türkiye'deki Suriyelilerin Yıllara Göre Toplam Nüfusu

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2022.

2011 yılında başlayan Suriye krizi sonucunda muhtemelen kimse yüzbinlerce insanın öldüğü ve yaklaşık 14 milyon kişinin yurdunu terk etmek zorunda kaldığı bu kanlı iç savaşın bu kadar uzun sürebileceğini tahmin etmemiştir. Türkiye’de de politika yapımcıların ve ev sahibi toplumun konuya yaklaşımını, 2014 öncesi ve sonrası olarak iki döneme ayırmak mümkündür. **“Geçicilik Dönemi”** olarak adlandırdığım 2014 öncesi dönemde hem politika yapımcıları hem de yerel halk nezdinde Suriyelilerin Türkiye’deki varlığı “geçici” olarak görülmektedir. Bu dönemde “geçici barınma merkezleri” ve “geçici eğitim merkezleri” gibi kurumsal dilin kullanıldığı, siyasi yöneticiler arasında Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin çoğunluğunun İslam dinine mensup olmaları sebebiyle muhacire benzetildikleri ve ev sahibi toplumda da Suriyelilerin aynı muhacirler gibi “misafir din kardeşleri” oldukları vurgulanarak onlara ensar vafına uygun bir şekilde yardım edilmesi gerektiği vurgusu ön plana çıkmaktadır. Böylece, Suriyelilerin geçici bir süre Türkiye’de “misafir” edilecekleri ve Suriye’deki savaş biter bitmez ülkelerine geri gidecekleri düşüncesi hem toplumda hem de kamu uygulamalarında hakim olmuştur. Bunun en iyi örneklerinden biri de 2011-2014 yılları arasında sayıları 1,5 milyona yaklaşan Suriyelilerle ilgili sorumluluğun, 11 Nisan 2014 tarihinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (şimdiki adıyla Göç İdaresi Başkanlığı) faaliyete geçene kadar, T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığında (AFAD) olmasıdır. Dolayısıyla, bahsedilen bu 3 yıllık dönemde müdahale ve süreç yönetimi, Türkiye’deki varlıkları “geçicilik” üzerine kurgulanan ve Suriye’deki ortam düzeldiğinde ülkelerine geri dönecekleri düşünülen Suriyeli nüfusun acil ihtiyaçlarını gidermek üzerine kurgulanmıştır. Bunun da ötesinde Suriyeliler nezdinde de bu 3 yıllık dönem, Türkiye’de uzun vadeli bir hayat inşasındansa geri dönme zamanına kadar güvende geçirilen bir süre olarak kabul edilmiştir.

Ancak 2014 yılına gelindiğinde iç savaşın kısa zamanda bitmeyeceğinin anlaşılması ve Türkiye’deki Suriyeli nüfusun çok hızlı bir şekilde artmaya devam etmesiyle birlikte, Suriyelilerin yasal statü kazanmaları gerektiği kararlaştırılmış ve kayıtlı olan Suriyelilere “geçici koruma statüsü”⁴ verilmiştir. Bununla birlikte, yine de bu dönemde “Suriyelilerin entegrasyonu” konusu, kamu kurumlarında halka açık bir şekilde konuşulan bir konu olmamıştır. Resmi belgeler açısından bakıldığında da hiçbir resmi belgede entegrasyondan bahsedilmemektedir. 11 Nisan 2013’te yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’nun ise 96. Maddesinde “uyum” kelimesi kullanılmıştır ancak bununla ilgili detaylardansa Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün görevlendirildiği uyum faaliyetlerinin kapsamından bahsedilmiştir. Göç İdaresi Başkanlığı’nın biten projelerine baktığımızda ise uyum kelimesinin ilk kez Aralık 2016-Mart 2017 süresinde Uluslararası Göç Örgütü işbirliğiyle tamamlanan *“Göçmenlerin ve Mültecilerin Uyumunun Desteklenmesi Amacıyla MEB ve GİGM işbirliğinde Uyum Kursu Müfredatının Geliştirilmesi”* projesinde geçtiğini görmekteyiz⁵. Ayrıca Türkiye’nin Suriyeli nüfusa dair bir iskan/

⁴ Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne taraf ülkelerden biridir ve 1967’de imzaladığı New York Protokolü’ne coğrafi kısıtlama koyarak sadece Avrupa’dan gelen kişilere mülteci statüsünü vermektedir. Bu sebeple 11 Nisan 2013 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda da bu coğrafi kısıtlama benimsenmiştir ve Türkiye’ye gelen Suriyelilere mültecilik statüsü yerine ‘geçici koruma’ statüsü verilmiştir.

⁵ Göç İdaresi Başkanlığı’nın 2022 öncesi biten projelerinin detayları için bkz. <https://www.goc.gov.tr/goc-projeleri56>

yerleştirme politikası olmadığı görülmektedir. 2014 yılına kadar olan süreçte, hem resmi olarak entegrasyondan bahsedilmemesini hem de iskan politikasının olmamasını, bir açıdan Suriyelilerin ülkedeki kalıcılığının resmi makamlarca da kabul edilmediğinin göstergesi olarak yorumlayabiliriz. Dolayısıyla, her ne kadar yasal statü ve haklar konusunda ilerleme kaydedilse de yerel halktan tepki almamak adına misafirlik vurgusu kamu politikalarında da devam ettirilmiştir.

2014 sonrasında, ev sahibi topluluğun “geri dönecekler” beklentisinin aksine, Türkiye’deki Suriyeli nüfus hem yeni göç dalgalarıyla hem de Türkiye’deki doğurganlık oranının çok üstünde bir doğurganlık hızıyla⁶ artmaya devam etmiştir. Buna ek olarak, Avrupa Birliği (AB) ülkelerinin mültecilere karşı katı sınır uygulamaları ve Ocak 2016’da AB ile yapılan mutabakat neticesinde, ev sahibi toplum, öngörülemeyen bir süre boyunca Suriyelilerle birlikte yaşayacakları gerçeğiyle yüzleşmeye başlamıştır. Dolayısıyla, 2014 sonrası **“Kalıcı Misafirlik Dönemi”** olarak adlandırmak yanlış olmayacaktır. Bu adlandırmada 2014 sonrasındaki süreci tanımlarken “kalıcılık” ve “misafirlik” ifadelerini bilinçli bir şekilde birlikte kullanıldığını belirtmek isterim. Bu dönemde hem politika yapımında hem de ev sahibi toplumda geçicilikten kalıcılığa doğru bir yönelme olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, Türkiye’deki Suriyelilerin bitmeyen iç savaş sebebiyle geri dönüşlerinin ve üçüncü ülkelere yerleştirme sayılarının çok düşük olması nedeniyle, ev sahibi toplum tarafından Suriyelilerin çoğunluğunun kalıcılıkları kabul edilmeye başlanmıştır. Halk nezdinde yapılan kamuoyu yoklamalarında, Suriyelilerin ülkelere dönme ihtimallerine dair sorulara verdikleri cevaplarda, büyük bir çoğunluğunun Türkiye’de yaşayacaklarına dair düşüncelerin artık daha ağır bastığı da görülmektedir. Politika yapımındaki kalıcılık vurgusuna örnek olarak ise 2014 yılında faaliyete başlayan Göç İdaresi Başkanlığı’nın kurulması, Suriyelilere mültecilik olmasa da yasal bir statü verilmesi, 2016-2019 yılları arasında Göç İdaresi Başkanlığı ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu (*United Nations High Commissioner for Refugees* [UNHCR]) iş birliğinde Türkiye’deki Suriyelilerin kayıt altına alınması, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını elde etme imkanının Suriyelilere verilmesi ve 2016 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile kayıtlı olarak çalışabilmelerine imkan sağlanması gösterilebilir. Fakat bütün bu kalıcılığın zamanla kabul edilmişin sinyallerine rağmen hem politik söylemler ve uygulamalarda hem de ev sahibi toplumun algısında misafirlik vurgusunun yine de devam ettiği görülmektedir.

Kurumsal düzlemde bakıldığında Suriyelilerin Türkiye’deki yasal statülerinin “geçici koruma”ya dayalı olmasının yanı sıra muhalefet partilerindeki siyasetçilerin sıklıkla Suriyelilerin varlığını siyasi bir araç haline getirmesi de bu misafirlik vurgusunu güçlendirmektedir. Göç alan pek çok ülkede olduğu gibi, bu popülist yaklaşımlar

⁶ Türkiye’deki Suriyeli nüfusuna bakıldığında; doğurganlık hızının 5,3 (Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü [HÜNEE], 2019) olduğu, erkek nüfusunun kadın nüfusundan -özellikle genç nüfus için- fazla olduğu, okul çağındaki nüfusun yaklaşık 1,3 milyona ulaştığı ve çalışma çağındaki nüfusun da 2 milyonun üzerine çıktığı görülmektedir (Kayaoglu 2022).

aslında oy kitlesine dair yapılan bir okumanın sonucu olarak da görülebilir. Ayrıca 2014 sonrası yapılan pek çok saha araştırması, ev sahibi toplulukta ‘uzun süren misafirlik’ vurgusunun yapıldığını gözler önüne sermektedir (Kayaoğlu, 2021a). Kamuoyu anketlerinde de Suriyelilerin sadece Suriye’deki iç savaş bitince değil hemen ülkelerine dönmeleri gerektiğini belirten kişilerin sayısı da oransal olarak yüksektir. Bunun yanı sıra, bu anket çalışmalarında Suriyelilerin geri dönme ihtimallerine dair düşünceleri sorulduğunda çoğunluğun onların artık kalıcı olduklarını düşündükleri görülmektedir. Örneğin, Suriye Barometrisi-2020 sonuçlarına göre ankete katılan 2,259 kişinin %80,3’ü Türkiye’deki Suriyelilerin tamamının ya da çoğunluğunun ülkelerine döneceklerine inanmadıklarını belirtmiştir (Erdoğan, 2020). Aynı araştırmaya göre, katılımcıların %80,5’i Suriyelilerin ülkelerine ya da Suriye’de inşa edilen güvenli bölgeye gönderilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Geçicilik, kalıcılık ve geri dönüş konusunda farklı çalışmalarda gördüğümüz benzer sonuçlar bizlere Türkiye’de toplum çoğunluğunun Suriyelilerin *kalıcılıklarını benimsemediklerini ama aynı zamanda onların geçiciliklerine de inanmadıklarını* göstermektedir.

Türkiye’deki Suriyelilerin Geri Dönüşü

Suriye’den Türkiye’ye göçün başlamasının ardından Suriye iç savaşının devam etmesi ve çatışmaların görece az olduğu Kuzey Suriye bölgesinde gerek altyapı gerekse eğitim ve sağlık imkanlarının sürdürülebilir yaşam koşullarına uygun olmayışı, Türkiye’deki Suriyelilerin geri dönüşlerini zorlaştırmaktadır. Yine de T.C. İçişleri Bakanlığınca yapılan resmi açıklamalara göre 2022 yılına kadar yaklaşık 500 bin Suriyeli gönüllü geri dönüş gerçekleştirmiştir⁷. Ancak yapılan araştırmalar, Suriyelilerin büyük bir oranının geri dönüş ihtimalini Suriye’de güvenliğin sağlanmasına, rejim değişikliğine ve sürdürülebilir yaşam olanaklarına bağladığını göstermektedir (Kayaoğlu, Şahin-Mencütek & Erdoğan, 2022, s. 579). Dolayısıyla, çoğu Suriyelinin kısa vadede geri dönmesi mümkün görünmemektedir.

Buna ek olarak, Türkiye’deki Suriyelilerin üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilme oranları da çok düşüktür. Göç İdaresi Başkanlığı’nın (2022) istatistiklerine göre, 2014-2022 yılları arasında üçüncü ülkelere yerleştirilen Suriyelilerin sayısı sadece 18 bin 599’dur. Yine aynı resmi istatistiklere göre, Türkiye ile AB arasında imzalanan 18 Mart 2016 mutabakatında ortaya konulan birebir formülü kapsamında, Türkiye’den çıkış yapan Suriyelilerin sayısı ise Nisan 2022’ye kadar geçen süre içinde sadece 31 bin 752’dir. Dolayısıyla, Türkiye’deki Suriyelilerin geri dönüşleri veya üçüncü ülkelere yerleştirilmelerinin kısa vadede düşük oranlarda kalacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda, Suriyelilerin Türkiye’deki varlıkları, geçicilikten çok uzak bir görünümde. Kaldı ki 2011 yılından bu yana geçen 10 sene boyunca, Türkiye’de doğan 650 bine yakın Suriyeli çocuk sayısı, Suriye nüfusundaki 5,4

⁷ Gönüllü geri dönüşle ilgili açıklamayı İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanı yapmıştır. Bkz. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/goc-idaresi-baskani-unlu-500-bine-yakin-suriyeli-kendi-iradeleriyle-gonullu-donus-yapti-667218.html>

oranındaki doğurganlık hızı ve geçici koruma statüsündeki Suriyeli nüfusun %47,4'ünü oluşturan 18 yaşından küçükler dikkate alındığında, geri dönüşün Suriye'deki ekonomik, sosyal ve siyasi şartlar düzeldiğinde dahi düşük kalacağı öngörülmektedir. Tüm zorluklarıyla Türkiye'de bir hayat inşa eden ya da Türkiye'de büyüdüğü için kendisini Türkiye'ye ait hissedenden genç nüfus için Suriye'ye dönmek, bir tercih olarak Suriyeli yetişkinlere göre arka plandadır (Kayaoğlu, 2021a). Ülkelerine geri dönmek isteyen Suriyeliler için, Suriye'de rejim değişikliği ve huzur ortamının sağlanması kısa vadede mümkün görünmediği için aslında bir "zorunlu kalış" durumu söz konusudur (Kayaoğlu vd., 2022, ss. 569-570).

Tüm bu gelişmeler dikkate alındığında geriye dönüş veya üçüncü ülkelere yerleştirilme seçeneklerinin, yakın gelecekte Türkiye'deki Suriyeli sayısını önemli oranda azaltmayacağı görülmektedir. Bu durum, birlikte yaşamının hem ev sahibi topluluk hem de Suriyeliler için kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin kim olduğunu, ağırlıklı olarak hangi illerde yaşadıklarını ve sosyo-demografik özelliklerini inceleyen araştırmalar önem kazanmaktadır.

Geçici Barınma Merkezlerinde Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Nüfus

Suriyeli nüfusun Türkiye'deki bölgesel dağılımı, Suriyelilerin Türkiye'deki yerel nüfus üzerindeki etkilerini anlamak açısından oldukça önemlidir. 2011 yılında başlayan Suriyeli sığınmacıların geçici kabullerinin ardından, ilk yıllarda Türkiye'ye gelenlerin çoğu sınıra yakın bölgelerde oluşturulan çadır kentlere yerleştirilmişlerdir. İlk aşamada Hatay'da kurulan çadır kentlerin ardından Kilis ve Gaziantep şehirlerine de bu geçici barınma merkezleri kurulmuştur. Suriye krizinin öngörülemeyen bir şekilde büyümesi ve Türkiye'ye göç edenlerin sayılarındaki hızlı artış sebebiyle, 2012 yılının Mart ayında sayıları 7 olan ve çoğunlukla sınır bölgesinde inşa edilen geçici barınma merkezlerin sayısı, 2014 yılı sonunda gelindiğinde 23'e çıkmıştır. **Tablo 1**'de, 2014 yılının Aralık ayı itibarıyla illerdeki geçici barınma merkezlerinin sayıları ve bu merkezlerde kalan kayıtlı Suriyeli nüfusun bilgileri sunulmaktadır.

Tablo 1'e göre, toplam 10 ilde bulunan bu geçici barınma merkezlerinin 16'sı çadır kent ve 6'sı ise konteyner kent şeklindedir. Bu tablodan görüleceği üzere, 2014 yılında geçici barınma merkezlerinde en fazla kapasite Şanlıurfa'da bulunmaktadır. Sürekli artan göç dalgası sebebiyle toplam kapasiteleri yaklaşık 250 bin olan kamplar zamanla yetersiz gelmeye başlamıştır. Buna çözüm olarak, devlet bütçesine ağır yük haline gelen geçici barınma merkezlerinin kapasitelerini artırmaktansa, 2013 yılından sonra Türkiye'ye giriş yapan Suriyelilerin barınma konusunda kendi çözümlerini geliştirmeleri beklenmiştir. 2018 yılından itibaren de bu merkezlerin zamanla kapatılmaları kararlaştırılmıştır. Göç İdaresi Başkanlığı'nın güncel istatistiklerine bakıldığında, 2021 yılının Aralık ayı itibarıyla, 5 ilde toplam 7 geçici barınma merkezi bulunmaktadır. **Tablo 1** bu merkezlerdeki nüfus dağılımına

dair detayları da sunmaktadır. Bu tablodan görüleceği üzere, 2021’de kapasitesi en fazla olan geçici barınma merkezi Adana’da bulunmaktadır. Bunu sırasıyla Kahramanmaraş, Hatay, Osmaniye ve Kilis takip etmektedir. Bir diğer önemli mesele, 2021 yılı sonunda geçici barınma merkezlerinde bulunan Suriyeli sayısının, Türkiye’deki geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusun sadece %1,38’i olduğu gerçeğidir. Başka bir deyişle, günümüzde Suriyeli nüfusun neredeyse tamamı geçici barınma merkezlerinin dışında yaşamaktadır. Bu nüfusun büyük bir çoğunluğu, şehir merkezlerinde ve az bir kısmı da kırsal bölgelerde ev sahibi toplulukla birlikte yaşamakta, aynı okullara gitmekte ve aynı ortamlarda çalışmaktadır. Ancak bir sonraki bölümde anlatılacağı üzere, Türkiye’deki Suriyeliler iller arasında dengesiz bir şekilde dağılmıştır. Hatta aynı il içerisinde Suriyelilerin yaşadıkları ilçeler ve mahalleler dikkate alındığında da mekânsal bir ayrışmanın olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Geçici Barınma Merkezlerinde Yaşayan Suriyeli Nüfusu, (Aralık 2014 - Aralık 2021)

İl	Geçici barınma merkezi sayısı	Suriyeli nüfus	Barınma merkezlerinde kalanlar içindeki oranı (%)	Geçici barınma merkezi sayısı	Suriyeli nüfus	Barınma merkezlerinde kalanlar içindeki oranı (%)
Şanlıurfa	4	80.429	35,43	0	0	0
Kilis	2	37.369	16,46	1	8.206	15.92
Gaziantep	5	35.847	15,79	0	0	0
Kahramanmaraş	1	17.439	7,68	1	9.660	18.74
Hatay	5	14.599	6,43	3	8.377	16.25
Adana	1	11.109	4,89	1	17.011	33.65
Adıyaman	1	10.079	4,44	0	0	0
Osmaniye	1	9.110	4,01	1	8.297	16.09
Malatya	1	7.729	3,40	0	0	0
Mardin	2	2.932	1,29	0	0	0
Toplam	23	227.021	100	7	51.551	100

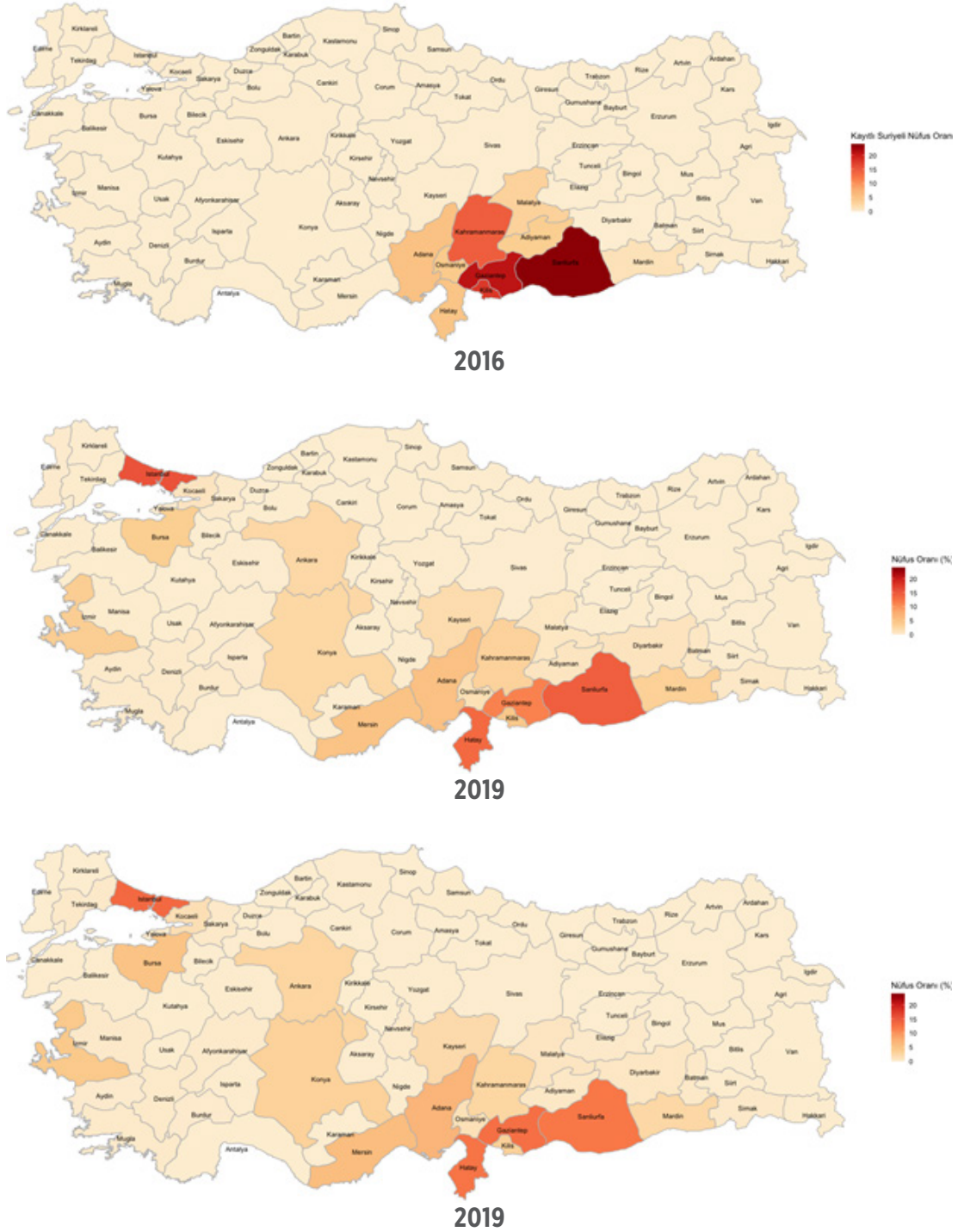
Not: Barınma merkezlerinde kalanlar içindeki oran, tabloda belirtilen illerdeki geçici barınma merkezlerinde (GBM) kalan Suriye nüfusunun GBM’lerde kalan toplam Suriye nüfusuna bölünmesiyle hesaplanmıştır.

Kaynak: AFAD, 2014; T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2021.

Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Nüfusun İller Arası Dağılımı

Türkiye’de yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sayısı, 2021 sonunda 4 milyona yaklaşmıştır (T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Bu nüfusun neredeyse tamamının şehirlerde ev sahibi toplumla birlikte yaşadıkları görülmektedir (bkz. **Tablo 1**). Buna ek olarak, söz konusu nüfusun ülke içinde zamansal ve mekânsal olarak nasıl dağıldığı; göçün ev sahibi toplum üzerindeki etkisini anlamak, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye içindeki göç hareketlerini izlemek ya da ev sahibi topluluk ile yerel kurumların bu süreçten mümkün olduğunca az etkilenmesi ve hatta olumlu etkilenmesi için ne gibi politikaların geliştirilmesi gerektiğini tespit etmek adına önemlidir. 2012 yılının sonunda, Türkiye’deki Suriyelilerin %91,79’unun Kilis’te ikamet ettiği kaydedilmiştir (T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, 2020). **Şekil 2**, geçici koruma statüsündeki toplam Suriyeli nüfusunun iller arasındaki zamansal dağılımını göstermektedir. 2013 yılına ait harita, göçün ilk yıllarında nüfusun sınır illerinde veya geçici barınma merkezlerinin bulunduğu illerde yoğunlaştığını göstermektedir. Daha detaylı bakıldığında, 2013 yılında Türkiye’de yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyeli nüfusun neredeyse tamamının 8 ilde yaşadığı görülmektedir. 2013 yılının sonu itibariyle Suriyelilerin; %23,6’sının Şanlıurfa’da, %20,8’inin Gaziantep’te, %17,8’inin Kilis’te, %14,5’inin Kahramanmaraş’ta, %5,2’sinin Adana’da, %4,8’inin Hatay’da, %4,0’ünün Osmaniye’de, %3,7’sinin Adıyaman’da ve %3,1’inin de Malatya’da ikamet kayıtlarının olduğu görülmektedir.

2016 yılının sonunda Suriyeli nüfusun, ülkenin batısındaki illere, özellikle İstanbul, İzmir, Ankara gibi sosyo-ekonomik imkanların yüksek olduğu büyükşehirlerle doğru yayılmaya başladığı görülmektedir. 2019 sonu nüfus dağılımına bakıldığında ise iller arasındaki Suriyeli nüfusun aşağı yukarı aynı oranda olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna göre, 2019 yılı sonunda Türkiye’deki Suriyeli nüfusun iller arasındaki oransal dağılımına bakıldığında, en fazla Suriyelinin (%13,4) İstanbul’da yaşadığını görülmektedir. En yüksek oranda Suriyeliye ev sahipliği yapan iller, İstanbul’un ardından, sırasıyla %12,7 ile Gaziantep, %12,3 ile Hatay, %11,9 ile Şanlıurfa, %6,8 ile Adana, %5,8 ile Mersin, %4,9 ile Bursa, %4,1 ile İzmir, %3,3 ile Kilis, %3,1 ile Konya ve %2,7 ile Ankara gelmektedir. 2021 yılına kadar da bu nüfus dağılımı değişmemiştir.

Şekil 2. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Nüfusunun İllere Göre Oransal Dağılımı, 2013

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'deki Suriyeli nüfus 2011 yılından bu yana çok hızlı bir şekilde artmıştır. Dolayısıyla, 2013 yılındaki toplam Suriyeli sayısının %5'i ile 2019 yılının %5'i aynı nüfus büyüklüğünü göstermemektedir. Bu sebeple, Suriyeli nüfusun illerdeki yoğunluğunu anlamak için **Tablo 3**'te, 2013 ve 2021 yıllarında Suriyelilerin en fazla yaşadığı illere dair bilgiler sunulmaktadır. Bu tabloda hem Suriyelilerin bu illerdeki nüfusunu hem de ev sahibi toplumun nüfusuna oranla büyüklüğü gösterilmektedir. **Tablo 3**'e göre, 2013 yılında sayıları 224 bin 655'i bulan Suriyelilerin çoğu, Şanlıurfa (53.066), Gaziantep (46.633), Kilis (39.931) ve Kahramanmaraş'ta (32.480) yaşamaktadır. 2021 yılındaki nüfus dağılımına bakıldığında ise hem ülke genelindeki nüfusun 4 milyona yaklaştığı hem de nüfusun farklı şehirlere dağıldığı görülmektedir. Ayrıca 2021 yılına kadar geçen sürede Suriyeli nüfusun İstanbul, Ankara, İzmir gibi sosyal ve ekonomik faaliyetlerin yüksek olduğu batı illerinde daha da yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 3. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Nüfusunun İller Arası Dağılımı

İl	Kayıtlı Suriyeli nüfusu	Türkiye'deki Kayıtlı Suriyeli nüfus içindeki oran (%)	İl nüfusuna oran (%)	Kayıtlı Suriyeli nüfusu	Türkiye'deki Kayıtlı Suriyeli nüfus içindeki oran (%)	İl nüfusuna oran (%)
	2013			2021		
Şanlıurfa	53.066	23,62	2,94	427.640	11,44	20,09
Gaziantep	46.633	20,76	2,53	460.664	12,33	22,09
Kilis	39.931	17,77	31,05	106.803	2,86	75,50
Kahramanmaraş	32.480	14,46	3,02	95.602	2,56	8,21
Adana	11.616	5,17	0,54	255.911	6,85	11,40
Hatay	10.760	4,79	0,71	435.650	11,66	26,32
Osmaniye	9.029	4,02	1,81	44.079	1,18	8,04
Adıyaman	8.171	3,64	1,37	22.904	0,61	3,63
Malatya	6.894	3,07	0,90	31.868	0,85	3,97
Mardin	3.000	1,33	0,38	91.456	2,45	10,74
İstanbul	592	0,26	0,004	534.096	14,29	3,56
Mersin	317	0,14	0,02	238.396	6,38	12,96
İzmir	302	0,13	0,01	149.708	4,01	3,43
Kayseri	287	0,12	0,02	82.726	2,21	5,90
Ankara	259	0,11	0,005	101.846	2,72	1,85

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2021. İller arasındaki yük dağılımını görmek için

Suriyelilerin yaşadıkları illerdeki nüfusa oranlarını incelemek gereklidir. **Tablo 3**'te gösterildiği üzere, 2013 ve 2021 yılları arasında, kayıtlı Suriyelilerin yaşadıkları illerdeki nüfus oranlarında, Kilis başta olmak üzere, önemli bir artış yaşanmıştır. Öyle ki 2021 yılında Türkiye'de kayıtlı Suriyelilerin yaşadıkları illerdeki toplam nüfusa oranına bakıldığında Kilis (%75,5) ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla Hatay (%26,3), Gaziantep (%22,1), Şanlıurfa (%20,3), Mersin (%12,9), Adana (%11,4), Mardin (%10,7) ve Kahramanmaraş (%8,2) izlemektedir. Bu illerde kısa sürede yaşanan bu demografik değişimin birçok olası etkisi olabilir. Bu sebeple, uzun vadede sosyo-ekonomik uyumun sağlanması için hem bu illerde yaşayan vatandaşlar ile Suriyelilerin iyi olma hallerinin iyileştirilmesi hem de illerdeki kamu kurumlarının dayanıklılıklarının artırılmasına yönelik politikalar ve programlar oluşturulması önem arz etmektedir.

Suriyeli nüfusun ilçeler arasındaki dağılımına dair kısıtlı veriler, Suriyelilerin Türkiye'de ikamet ettikleri ilçeleri seçerken çoğunlukla sosyal ağlarının varlığını dikkate aldıklarını göstermektedir. Öyle ki Suriyeliler, tanıdıkları vasıtasıyla daha kolay iş bulabilme ya da ev kiralayabilme olasılıklarının -yani yaşamlarını sürdürebilme olasılıklarının- daha yüksek olduğu ilçeleri tercih etmektedir. Bir diğer ifadeyle, Suriyeli nüfusun sadece bazı il ve ilçelerde yoğunlaşmış olması, bu nüfusun ülke içindeki dağılımında yereldeki demografik ve ekonomik yapının dikkate alındığı bir yerleştirme politikasının uygulanmadığını göstermektedir. Bu durum, Avrupa'da mültecilere uygulanan yerleştirme politikalarına kıyasla oldukça liberal bir uygulamadır. Fakat bu liberal nüfus hareketliliği ortamında dahi, zamanla kapasite konusunda sorunlar ortaya çıkan bazı illere ve ilçelere daha fazla Suriyelinin kaydedilmeyeceği duyurulmuştur⁸.

Nüfusun iller arasındaki dağılımına dair bir diğer önemli mesele, Suriyelilerin bir kısmının daha kolay iş bulmak veya sosyal sermayelerinden yararlanmak amacıyla, kayıtlı olmasalar da iş imkanlarının diğer illere görece çok olduğu metropollerde yaşamayı tercih etmeleridir. Uluslararası Göç Örgütü'ne göre, İstanbul'da yaşayan Suriyeli sayısı, ikameti İstanbul'da olan Suriyeli nüfusunun neredeyse 2 katıdır (Erdoğan, 2019, s.6). Bu sebeple 2019 yılının yazında İstanbul Valiliği'nin yaptığı duyuruyla ikamet kaydı İstanbul'da olmayan Suriyelilere 20 Ağustos'a kadar süre verilmiş ve sonrasında yapılan kontrollerde bu uyarıyı dikkate almayanların ikamet kayıtlarının bulunduğu illere gönderildiği görülmüştür⁹.

İkametin yapıldığı il dışında yaşıyor olmanın özellikle kırılğan nüfus üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır.

⁸ Göç İdaresi Başkanlığı'nın duyurusuna göre 15 Ocak 2021 tarihinden itibaren İstanbul'un Esenyurt ve Fatih ilçelerinde yabancılar için ikamet izni sınırlaması getirilmiştir. Bu sınırlamadan kısa dönemli yatırım amaçlı ikamet izni başvuruları ile üniversite öğrencilerinin ikamet izin başvuruları muaf tutulmuştur. Bu ilk kısıtlamanın ardından ise Suriyelilere ikamet yasaklandığı başka mahalleler ve iller duyurulmuştur. Şubat 2022'de İç İşleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre 16 ilde geçici koruma kapsamındakilere ikamet verilmeyeceği açıklanmıştır. İlgili haberler için bkz. (<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/son-dakika-esenyurt-ve-fatih-ilceleri-icin-flas-karar-yabancilarin-izni-sinirlan-dirildi-41724780>) (<https://www.ahaber.com.tr/gundem/2022/02/24/suriyelilere-kapatilan-16-sehir-hangisi-hangi-sehirlerde-suriyelilere-ikamet-verilmeyecek>)

⁹ Konuyla ilgili haberlere örnek için bkz. <https://tr.euronews.com/2019/07/22/istanbul-valiligi-istanbulda-kaydi-olmayan-suriyelilere-20-agustosa-kadar-sure>

Suriyeliler, her ne kadar Türkiye'deki diğer yabancılara kıyasla geçici koruma statülerinden kaynaklanan sosyal koruma imkanlarından faydalanabilseler de kayıtlı oldukları il dışında yaşamaları halinde sahip oldukları ücretsiz sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanamamaktadırlar (Aysan, 2020). Kayıtlı olmadıkları illerde yaşayan Suriyeliler, sahip oldukları sosyal ağları sayesinde daha kolay iş bulabiliyor ya da kendilerini daha güvende hissediyor olsalar bile ücretsiz sağlık ve eğitim hizmetlerinden mahrum oldukları için özellikle çocukların, engelli bireylerin ve yaşlıların kırılabilirlikleri artmaktadır (Şahin Mencütek vd., 2023). Buna ek olarak, Suriyeli nüfusun belli bölgelerde diğerlerine kıyasla daha fazla yoğunlaşması, bu bölgelerdeki yerel halkı ve kurumları olumsuz etkilenmekte ve göç yönetimini zorlaştırmaktadır.

Türkiye'deki Suriyelilerin Göç Öncesinde Yaşadıkları Yerler ve Meslekleri

Göç İdaresi Başkanlığı verilerinde, Türkiye'deki kayıtlı Suriyelilerin göç etmeden önce nerede yaşayıp hangi işleri yaptıkları ile ilgili tüm Suriyelileri kapsayan bilgilere ulaşılamamaktadır. Ancak, AFAD tarafından yapılan kapsayıcı anket çalışmalarının sonuçları, bu konu hakkında bilgi sunmaktadır. **Tablo 4**, Türkiye'deki Suriyelilerin göç öncesi yaşadıkları şehirlere göre dağılımını göstermektedir. Buna göre Suriyelilerin %62'sinin Halep ve İdlip'ten geldikleri görülmektedir. Gelen bölgelerin özellikleri gelen nüfusun hem eğitim seviyesini anlamak hem de o bölgelerdeki ekonomik faaliyetlerin hangi sektörlerde yoğunlaşmış olduğu göz önüne alındığında ülkemizdeki Suriyeli nüfusun mesleki becerilerine dair de fikir vermektedir.

Tablo 4. Türkiye'deki Suriyelilerin Suriye'deyken Yaşadıkları Şehirler

	Nüfusun Dağılımı (%)		
	Erkek	Kadın	Toplam
Halep	51,00	53,40	51,40
İdlip	10,10	13,50	10,70
Humus	9,40	8,60	9,30
Hama	6,60	8,30	6,90
Lazkiye	6,60	3,70	6,10
Şam	5,00	7,20	5,40
Rakka	5,00	1,40	4,40
Hasiçi	3,00	2,30	2,80
Deyrizor	2,00	1,40	1,90
Dera	0,70	0	0,60
Tartus	0,30	0	0,30
Süveyde	0,10	0,20	0,20
Kuneytire	0,10	0	0,10

Not: Dağılım 2.461 kişilik örneklem üzerinden yapılmıştır.

Kaynak: AFAD, 2017.

Dünya Bankası (World Bank [WB]) istatistiklerine göre, 2007'de Suriye nüfusunun %35'i fakirlik sınırının altında yaşamaktaydı (WB, 2022). Suriye'nin kırsal kesiminde çalışan erkekler, genellikle tarım sektöründe istihdam edilmekteydi. Ayrıca, savaş öncesi dönemde okur yazarlığı olmayan kadınların istihdama yüksek oranda katılmadıkları; ancak, kentsel bölgelerde yaşayan ve istihdama katılan kadınların %57'sinin yönetim ya da profesyonel işlerde çalıştıkları görülmektedir (Øvensen & Sletten, 2007; Sasnal, 2015). Yine benzer şekilde savaş öncesi dönemde, Suriye'de bölgesel gelir eşitsizlikleri ve fakirliğin artmasının daha çok kırsal kesimi etkilediği öne sürülmektedir. Dolayısıyla, savaş sonrası göç hareketleri düşünüldüğünde, eğitilmiş ve mesleki becerisi olan kişilerin daha uzak bölgelere göçün maliyetlerini daha kolay karşılayabildikleri varsayılırsa, daha eğitilmiş kesimin AB ülkelerine göç edebildiğini öngörmek yanlış olmaz. Bunun aksine, savaş öncesi dönemde maddi imkanları yeterli olmayan ve eğitim seviyesi de görece daha düşük olan kesimin ya ülke içinde yerlerinden edildiklerini ya da Türkiye gibi komşu ülkelere göç edebildiklerini söylemek doğru olacaktır. Ayrıca Türkiye'ye gelen Suriyelilerin göç etmeden önce yaşadıkları yerlere bakıldığında, sınıra yakın bölgelerden daha fazla göç geldiği görülmektedir.

Tablo 5'te, 13 yaş ve üstü Suriyeli nüfusun Türkiye'ye gelmeden önceki meslekleri verilmektedir. Burada iki önemli konu öne çıkmaktadır. Birincisi, Türkiye'deki Suriyeli kadınların göç öncesi iş piyasasına katılım oranının çok düşük olduğudur. Öyle ki geçici barınma merkezlerinde yaşayan her 10 kadından 4'ü (%40,3'ü) ve şehirlerde yaşayan her 10 kadından 3'ü (%30,6'sı), bir meslekleri olmadığını belirtmiştir. Ayrıca kadınların sadece %1,2'si zanaatkar olduklarını belirtmişlerdir. Geçici barınma merkezlerinin dışında yaşayan kadınların %34,1'i, savaş öncesinde el işçiliği ile uğraştıklarını söylemiştir. İkinci önemli konu ise meslek sahibi olmayan erkeklerin oranının da yüksek olmasıdır. Kamplarda yaşayan her 100 Suriyeli erkeğin 30'u ve kamp dışında yaşayan her 100 erkeğin 9'u, herhangi bir meslekleri olmadığını belirtmiştir. Buna ek olarak, geçici barınma merkezleri dışında yaşayanların %41,8'inin savaş öncesinde el işçiliği ile uğraştığı ve %10,2'sinin de zanaatkar olduğu kaydedilmiştir.

Genel olarak hem kadın hem de erkeklerin meslek dağılımları, Türkiye'deki Suriyelilerin eğitim seviyelerinin düşüklüğü konusunda bilgi vermektedir. Savaş öncesi Suriye'deki iş piyasası değerlendirildiğinde, Türkiye'ye gelen Suriyelilerin çoğunun kırsal kesimden geldiği söylenebilir. Ayrıca hem eğitim seviyesi hem de ekonomik durum açısından değerlendirildiğinde, kamplarda yaşayan Suriyelilerin şehirlerde yaşayanlara kıyasla daha düşük seviyede bir sosyo-ekonomik duruma sahip oldukları görülmektedir. Dolayısıyla kamplar kapandıkça şehirlere taşınmak zorunda kalan Suriyelilerin şehirdeki adaptasyon sürecinin daha zorlu olacağını öngörülebilir.

Tablo 5. Türkiye’deki Suriyelilerin Göç Etmeden Önceki Meslekleri

Meslek Grubu	Geçici Barınma Merkezlerinde Yaşayanlar (%)			Şehirlerde Yaşayanlar (%)		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Mimar/mühendis/ müteahhit	0,60	0,20	0,40	1,10	0,70	0,90
Devlet memuru	9,00	7,30	8,20	1,00	0,50	0,80
El işçiliği	8,20	0,50	4,50	41,80	34,10	38,00
Ofis çalışanı	0,50	0,30	0,40	3,30	1,10	2,20
Operatör/şoför	2,40	0,00	1,20	0,30	0,00	0,20
Ordu mensubu	2,10	0,00	1,10	0,50	0,60	0,60
Sağlık çalışanı	0,30	0,20	0,20	0,50	0,60	0,60
Tarım ve hayvancılık	2,40	0,00	1,20	1,60	0,70	1,10
Zanaatkar	6,20	1,20	3,80	10,20	1,20	5,80
Herhangi bir mesleği yok	29,70	54,60	40,30	8,80	30,60	19,60

Not: Bu tabloda belirtilen istatistikler 13 yaş ve üstü nüfus için geçerlidir.

Kaynak: AFAD, 2017.

Suriyelilerin Türkiye’ye göç etmeden önceki meslekleri ve göç ettikten sonraki yerleşim yerleri incelendiğinde, önemli bir sonuç daha ortaya çıkmaktadır: Her ne kadar Türkiye’de Suriyelilerin çok büyük bir kısmı savaş öncesinde herhangi bir mesleklerinin olmadığını ya da el işçiliği ile uğraştıklarını belirtmiş ve büyük bir çoğunluğu kırsal kesimden gelmişse de Türkiye’deki hayatları şehirlerde geçmektedir. Bu durum, Suriyelilerin çalıştıkları sektörlerde ve çalışma koşullarında çok ani değişikliklere sebep olmaktadır. Ayrıca çeşitli saha araştırmalarında, Suriyelilerin ortalama eğitim seviyeleri Türkiye’deki yerel halktan düşük olduğu için, şehirde yaşamının maliyetini karşılamakta zorlandıkları tespit edilmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (International Labour Organization [ILO]) 2017’de yayımladığı bir rapora göre, Türkiye’de çalışan Suriyelilerin %31,1’i tekstil sektöründe, %17,7’si ticaret ve konaklama sektöründe, %17,1’i imalat sektöründe, %13,2’si inşaat sektöründe ve %7,8’i ise tarım sektöründe çalışmaktadır. Bu dağılımı, Suriyelilerin göç etmeden önceki mesleklerinden ziyade, yaşadıkları şehirlerdeki iş imkanlarının hangi sektörlerde olduğu etkilemektedir. Öyle ki daha önce bu işlerde hiç tecrübeleri olmayan Suriyelilerin, özellikle ilk yıllarında işverenle pazarlık imkanları da olmadığı için, kayıt dışı piyasada çalışan yerel halka kıyasla, daha kötü koşullarda çalıştıkları (daha az ücrete daha uzun süre istihdam edildikleri vb.) ortaya konulmuştur (ILO, 2017; Kayaoğlu, 2020).

ILO’nun 2017 yılındaki araştırmasına göre, Türkiye’deki Suriyelilerin yaklaşık 1 milyonu kayıt dışı piyasada çalışmaktadır (ILO, 2017). Bunun önüne geçebilmek amacıyla, 2016 yılında yapılan yasal değişiklik ile geçici

koruma statüsündeki Suriyelilere Türkiye’de çalışma izni alma hakkı verilmiştir. Fakat bu imkânın yasal olarak sunulması, Suriyelilerin iş piyasasında kayıt dışı çalışmalarına engel olamamıştır. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının (2020) verilerine göre, 2020 yılında sadece 62 bin 369 Suriyeliye çalışma izni verilmiştir. Ayrıca, çalışma izni verilen Suriyelilerden sadece 3 bin 967 tanesi kadındır (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2020). Yine bu verilere göre çalışma çağındaki (18-65) olan 2 milyonun üzerindeki Suriyeli düşünüldüğünde, çalışma iznine sahip nüfusun oranının sadece %2,95 olması, verilen çalışma izni sayılarının çok düşük olduğunu göstermektedir.

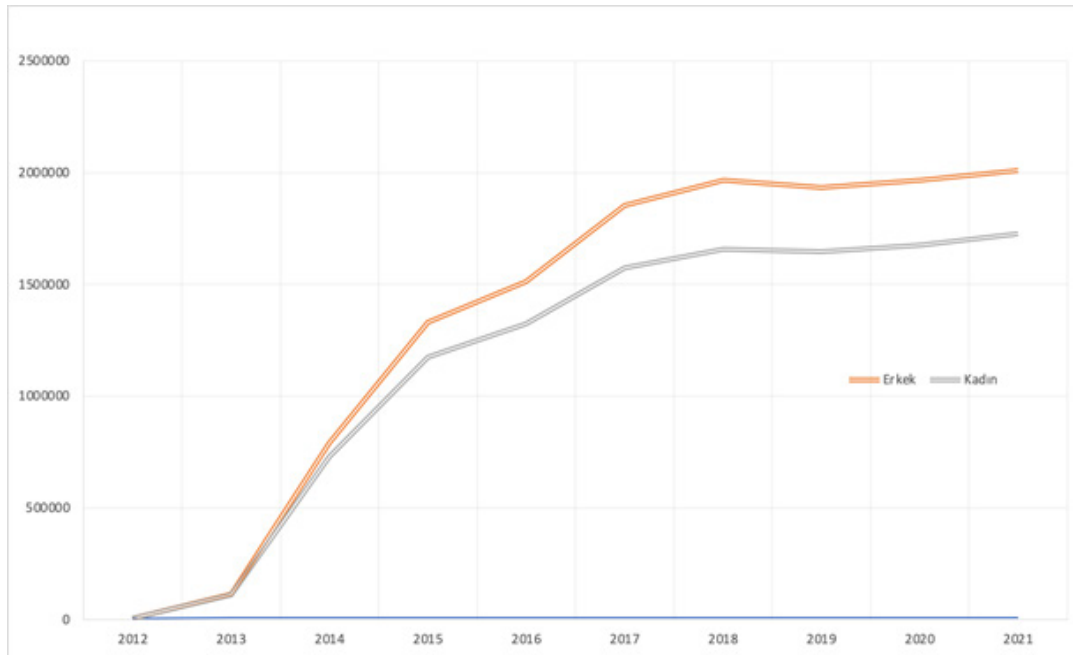
Çalışma izni verilen Suriyeli nüfusun bu kadar az olmasının en önemli sebeplerinden biri, çalışma iznine başvuruların az olmasıdır. Bu durumun da pek çok sebebi bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri; çalışma izni başvurusunun işveren tarafından yapılması, her iş değişikliğinde başvurunun tekrarlanması zorunluluğu, çalışma izni başvurusunda bulunan iş yeri sahibinin kayıtlı olarak işe alabileceği Suriyeli sayısının Türk çalışan sayısının en fazla %10’u kadar olabileceğine dair yasal kısıtlama ve son olarak çalışma izninin alınmasıyla halk arasında Kızılay Kart (Kızılay Sosyal Uyum Yardımı) yardımları olarak bilinen nakdi yardımları alma hakkının ortadan kalkmasıdır. Ayrıca bazı işverenler, Suriyeli çalışanlar için sigorta primi vermek istememektedir. Birçok işveren, çalışma izni başvurusunu hem uzun bir prosedür hem de üretim maliyetlerini artıran bir yük olarak görebilmektedir.

Çoğunlukla kayıt dışı piyasada ve kötü koşullarda çalışan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin, KOVİD-19 pandemisinin etkisiyle işlerini kaybetme riskinin artmış olması, yaşam koşullarını daha da kötüleştirmiştir. Öyle ki Türk 2020 yılında Kızılay Sosyal Uyum Yardımı alan Suriyeliler üzerinde yapılan bir araştırmada, katılımcıların %69’unun pandemi sebebiyle işlerini kaybettikleri tespit edilmiştir (Türk Kızılayı, 2020). Özetle; Türkiye’de yaşayan çalışma çağındaki 2 milyonun üzerindeki Suriyelilerin eğitim seviyesinin Türkiye ortalamasının altında olduğunu, çoğunlukla Suriye’nin kırsal bölgelerinden geldiklerini ve çalışma yaşındaki nüfusun yaklaşık yarısının kayıt dışı istihdamda olduğunu ve bu çalışma yaşındaki nüfusun sadece %2,95’lik kısmının kayıtlı olarak çalıştıklarını, kayıt dışı çalışanların ise çalışma şartlarının çalışma süresi ve ücret açısından daha kötü durumda olduğunu, kadın nüfusunun iş gücüne katılımının oldukça düşük olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye’deki Suriyelilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Şekil 3, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin cinsiyetlerine göre nüfus dağılımını sunmaktadır. Bu şekilden de görüleceği üzere, 2012-2021 yılları arasında Türkiye’deki Suriyeli erkek ve kadın nüfus arasındaki fark 2013 yılından sonra artmıştır. Halbuki, Türkiye nüfusunun cinsiyet dağılıma bakıldığında ise, 2020 yılına ait Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre, toplam nüfusun %50,3’ünü kadınlar ve %49,7’sini erkekler oluşturmaktadır (TÜİK, 2021). Burada Suriyeli erkek sayısının kadın sayısından fazla olması, altını çizilmesi gereken

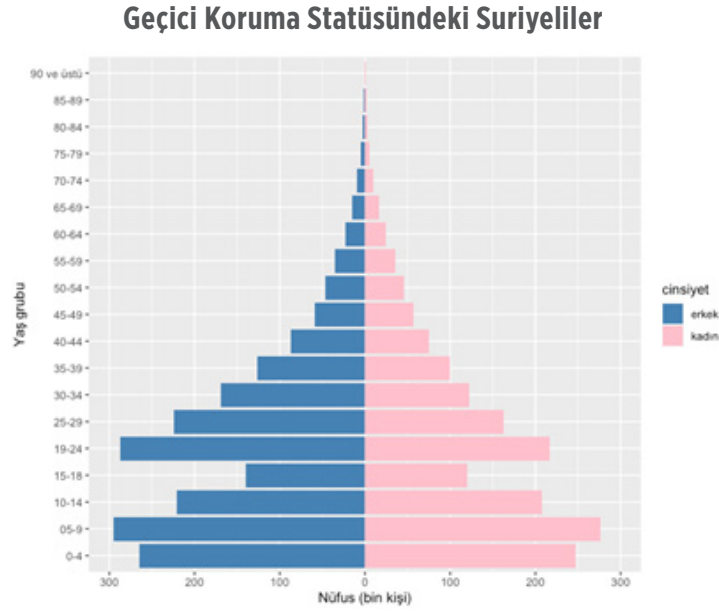
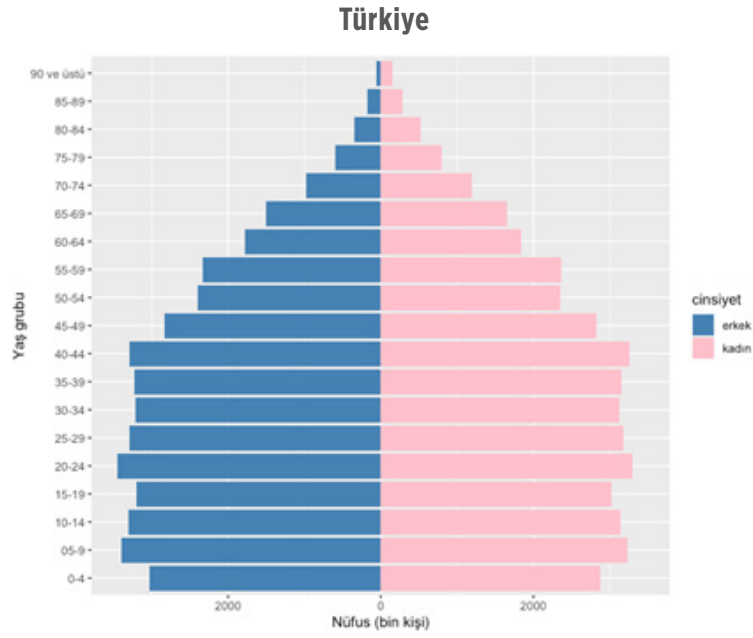
bir durumdur. Göç İdaresi Başkanlığı'nın (2022) Geçici Koruma İstatistikleri incelendiğinde, kadın nüfusunun, 55 yaş altı grup için erkek nüfusundan az olduğu görülmektedir. Bu durumda, Türkiye'de doğan Suriyeli çocuklar arasında erkeklerin oranının fazla olmasının yanı sıra Suriye'den Türkiye'ye göç edenler arasında erkek sayısının çok daha fazla olmasının etkili olduğu görülmektedir. Savaş öncesinde, Suriye'deki kadın nüfusunun erkek nüfusuna neredeyse eşit olduğu görülmektedir. Öyle ki kadın nüfusunun toplam nüfusa oranı 2011 yılında %49,56 olarak gerçekleşmiştir (WB, 2022). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin demografik yapısına bakıldığında ise 2022 yılı itibarıyla kadın nüfusunun toplam kayıtlı Suriyeli nüfusa oranının %46,19 olduğu görülmektedir.

Şekil 3. Türkiye'deki Suriyelilerin Cinsiyetlerine Göre Nüfus Dağılımı

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2022.

Türkiye'deki Suriyeli kadınların sayısının daha az olmasının en önemli sebebi, Suriye'yi terk eden erkek sayısının kadın sayısına göre daha fazla olmasıdır. 2019 yılına kadar Suriye'de savaş sebebiyle ölen ortalama 500 bin kişinin neredeyse %80'inin erkek olduğu (Financial Times, 2019) kaydedilmiştir. Suriye'de kalan erkeklerin mecburi askerlik veya cezalandırma ile karşı karşıya kalma riski, göç hareketindeki bu cinsiyet eşitsizliğinin en önemli sebeplerinden biri olarak görülebilir. Öyle ki bu sebeple Suriye'de bugün erkek sayısının kadın sayısına kıyasla çok daha az olmasının iş piyasasını da etkilediği, güncel tartışma konularından biridir. Bu nüfus değişikliğinin bir sonucu, Suriye'deki kadınların girişimcilik oranlarında görülmektedir. Örneğin 2009 yılında %4,4 olan kadın girişimcilik oranı, 2017 yılında %22,4'e yükselmiştir (The Tahrir Institute for Middle East Policy [TIMEP], 2017).

Şekil 4: Türkiye Nüfusunun ve Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Nüfusun Yaş Piramitleri,2021

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2022) ve TÜİK (2021) verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 4'te de görüleceği gibi, cinsiyet dağılımındaki dengesizlik genç nüfus içinde daha fazladır. Türkiye'deki kayıtlı Suriyeli nüfusun yaş dağılımına bakıldığında, Türkiye nüfusunun yaş dağılımından çok farklı bir görünüm karşımıza çıkmaktadır. **Şekil 4'**e göre, Suriyelilerin ortalama yaşının Türkiye nüfusuna göre çok daha genç olduğu görülmektedir. 2020 yılı ADNKS sonuçlarına göre Türkiye nüfusunun ortanca yaşı 32,7'dir (TÜİK, 2021). Diğer taraftan, 2021 yılının sonunda Suriyeli nüfusun yaklaşık yarısının (%47,9) 18 yaşından küçük olduğu ve bu nüfusun da yaklaşık 1.3 milyonunun zorunlu eğitim çağında olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, 14 yaş altındaki Suriyeli çocuk sayısı 1.5 milyonu aşmıştır. Bu yaş grubundaki çocukların toplam Suriyeli nüfus içindeki oranı %40,5 iken aynı yaş grubunun Türkiye nüfusu içindeki oranı 2020 yılında sadece %22,8'dir. 15-64 yaş grubunda olan 2 milyon 155 bin kayıtlı Suriyeli de Türkiye'deki iş piyasası için ek iş gücü anlamına gelmektedir. Ayrıca, T.C. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Mart 2022'de yaptığı açıklamasına göre 2011-2022 arasında Türkiye'de toplam 754 bin Suriyeli bebek dünyaya gelmiştir³. Dolayısıyla, Suriyeli nüfusun yoğun olduğu illerde sağlık ve eğitim kurumlarının daha da güçlendirilmesi, hem ev sahibi toplumdaki çocukların hizmetlere ulaşımında sorun yaşamamaları hem de Suriyeli çocukların iyi olma hallerinin tehlikeye girmemesi adına önem taşımaktadır.

Her ne kadar bir önceki bölümde Suriyelilerin göç etmeden önceki meslekleri incelenirken eğitim seviyelerinin Türkiye ortalamasının altında olduğu sonucu çıkarılmışsa da, Tablo 5'te eğitim durumlarına göre geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin toplam kayıtlı Suriyeli nüfusu arasındaki oranlarına dair bilgi sunulmaktadır. Bu tablodan görüleceği üzere, 2019 yılı sonu istatistiklerine göre, Türkiye'de geçici koruma statüsünde bulunan 5 yaş üstü Suriyelilerin %36,43'ü Arapça okuma yazma bilmemektedir. Okuma yazma bilmeyen nüfusun bu kadar çok olmasının en önemli nedenlerinden biri, savaş sebebiyle eğitim yaşında olan çok sayıda çocuğun hem Suriye'deyken hem de Türkiye'ye geldikleri ilk yıllarda eğitimden kopmuş olmaları olabilir (Kayaoğlu, 2021a). Ayrıca okuma yazma bilen ancak bir okul bitirmemiş olan Suriyeli sayısının yaklaşık 500 bin olduğu görülmektedir. Bu sayının yüksek olmasının bir sebebi, Türkiye'de şu anda ilkokula devam eden Suriyeli çocukların da bu sayıya dahil olmasıdır. Lisans seviyesinde veya dengi bir okul bitirenlerin toplam Suriyeli nüfus içindeki oranı sadece %1,1'dir. İller arasındaki Suriyeli nüfusun eğitim dağılımına bakıldığında ise sırasıyla Şanlıurfa, Gaziantep, İstanbul, Hatay ve Adana'da yaşayan Suriyeliler arasında diğer illerdeki Suriyelilere göre daha fazla oranda okuma yazma bilmeyen ya da okuma yazma bilen fakat herhangi bir okulu bitirmeyenler bulunmaktadır (T.C. Göç İdaresi Başkanlığı 2020).

Tablo 5. (5 Yaş Üstü) Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Eğitim Durumlarına Göre Nüfus Dağılımı, 2019

	Kayıtlı Suriyeli nüfus	Toplam kayıtlı Suriyeli nüfus içindeki oran (%)
(Arapça) Okuma yazma bilmeyen	1.302.995	36,43
(Arapça) Okuma yazma bilen fakat okul bitirmeyen	488.297	13,65
Anaokulu ve dengi	2.836	0,08
İlkokul ve dengi	639.654	17,89
Ortaokul ve dengi	372.772	10,42
Lise ve dengi	207.042	5,79
Lisans ve dengi	37.828	1,06
Diğer	26.868	0,75

Not: Bu tablodaki verilen 5 yaş üstü bütün nüfus için eğitim derecesi istatistiklerini aktarmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’de eğitimi devam eden Suriyeli çocuk nüfusu da bu istatistiklere dahildir.

Kaynak: Bu veriyi yazar araştırma projesi kapsamında T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı’ndan temin etmiştir.

Bir diğer önemli demografik gösterge de Suriyeli nüfusun medeni durumuna dair dağılımıdır. Göç İdaresi Başkanlığı’nın 2019 yılının Ekim ayı istatistikleri, geçici koruma kapsamında Türkiye’de kayıtlı olan Suriyeli nüfusun %65’e yakınının bekar olduğunu ve toplam nüfusun ancak %34’ünün evli olduğunu bize göstermektedir (T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, 2019).

Toplumsal Uyumun Sağlanması İçin Politika Önerileri

Yukarıdaki bölümlerde, Suriyeli çocuk sayısının Türkiye’deki aynı yaş grubundaki nüfusa göre çok yüksek olduğu görülmektedir. Suriyeli çocukların bir kısmı, savaşın başlamasıyla Türkiye’ye göç sürecinde çeşitli nedenlerle eğitime ara vermek zorunda kaldığı bilinmektedir. Yapılan saha araştırmalarında, geçici eğitim merkezlerinin erişime açılmasına kadar geçen sürede eğitimden kopan bazı Suriyeli çocukların sadece Türkçeye değil aynı zamanda anadillerine dair bilgilerinin de yetersiz olduğu bulunmuştur (Kayaoğlu, 2020). Buna ek olarak, zorunlu eğitim yaşındaki Suriyeli çocukların sadece %62’sinin 2016-2017 eğitim yılında okula kayıtlarının yapıldığı görülmektedir (Akar & Erdoğan, 2019, ss. 926-927). Okula kayıt durumunun lise ve sonrasında ise çok daha düşük seviyelerde olduğu bilinmektedir. Ayrıca okula kayıt yaptırmış olmanın okula devam anlamına gelmediği vurgulanmalıdır. Kayaoğlu’nun (2020) İstanbul’da çocuk işçiliğine dair yaptığı araştırma sonuçları, çok sayıda Suriyeli çocuğun okula kayıtları olsa bile okula devam etmedikleri ve Suriyeli çocukların devamsızlık takibinin de

hem okullardaki personel yetersizliği hem de dil uyumsuzluğu sebebiyle yapılamadığını göstermektedir. Dolayısıyla Suriyeli çocuklar arasında okula devam oranının, %62'lik okula kayıt oranından düşük olduğu söylenebilir. Bu çocukların, özellikle erkeklerin, tehlikeli işlerde çalıştıkları, kız çocuklarının ise çoğunlukla ev içi bakım işlerini yaptıkları ve erken yaşta evlenme riskiyle karşı karşıya oldukları görülmektedir (Kaya ve Kıracı, 2016; Kayaoğlu, 2021b, ss. 4-5). Bu çocukların eğitime katılımları, hem gelecekte “kayıp nesil” haline dönüşmemeleri ve kendi potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri hem de Türkiye toplumu ile uyumlu bir şekilde yaşayabilmeleri açısından gereklidir. Çocukların eğitime katılımlarını sağlamak için özellikle annelerin güçlendirilmesi (Kayaoğlu, 2021b), Suriyelilere yapılan para yardımlarının yanı sıra okulların güçlendirilmesi ve öğretmenlerin de yeni nüfus grubuna dair bilinçlendirilmesi (Alan vd., 2010, s.1039) oldukça önemlidir. Annelerin güçlendirilmeleri kapsamında, ücretsiz Türkçe dil kursları ve mesleki eğitimlere katılımlarının desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Çocuklarla ilgili bir diğer önemli mesele de bazı Suriyeli ailelerin kayıtlı olmadıkları illerde yaşamaları yüzünden bütün aile fertlerinin ücretsiz eğitim ve sağlık imkanlarından yararlanamıyor olmasıdır. Bu durum, çocukların hem çocukluk dönemlerini hem de yetişkinliklerini olumsuz etkileme riskini beraberinde getirmektedir. Bu sebeple, geçici koruma kapsamında sunulan ücretsiz sağlık ve eğitim imkanına uygulanan kayıtlı olunan şehirde yaşama şartının çocuklar için kaldırılması, bu açıdan olumlu bir uygulama olabilir. Uluslararası kurum ve kuruluşların da hem mültecilerin hem de yoğun mülteci nüfusundan olumsuz etkilenme riski olan ev sahibi toplumun iyi olma hallerinin sağlanması konusundaki sorumluluklarını yerine getirmek amacıyla Suriyeli nüfusun yoğunlukta olduğu bölgelere maddi destek sunacak program ve proje geliştirmeleri önem arz etmektedir.

Sosyo-demografik açıdan dikkat çeken önemli meselelerden biri, Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin ortalama eğitim durumlarının Türkiye nüfusuna göre çok düşük olduğudur. Öyle ki Suriyelilerin %36,43’ünün okuma yazma dahi bilmediği kaydedilmiştir (bkz. Tablo 5). Bu nüfus grubunun Türkiye’deki sosyo-ekonomik entegrasyonu için öncelikle dil eğitiminin çok önemli olduğu ortadadır. Bu nedenle, Suriyelilerin çoğunlukla yaşadıkları il ve ilçeler başta olmak üzere, ücretsiz Türkçe kurslarının sunulması ve hali hazırda verilen bu kursların kapasitelerinin ve erişimlerinin artırılması çok önemlidir. Türkiye’deki Suriyelilerin entegrasyonuna dair yapılan çalışmalarda da Türkçe dil becerisinin iş bulma ve ev sahibi toplumla iletişimin artma olasılığını yükselttiği gösterilmektedir (Del Carpio vd., 2018, s.10; International Crisis Group [ICG], 2018; Kayaoğlu & Erdoğan, 2019). Ancak yukarıda detaylı bir şekilde anlatıldığı üzere, Suriyeli nüfusun ülke içindeki mekânsal dağılımında önemli dengesizlikler bulunmaktadır. Bu durum, belirli ilçelerde hem yerel nüfus hem de yerel yönetimler açısından çeşitli zorlukları beraberinde getirmektedir. Öyle ki ilçe belediyelerine aktarılan bütçeler, belediye sınırlarında yaşayan T.C. vatandaşı sayısına göre belirlenmektedir. Suriyeli nüfusun kayıtsız ve dengesiz dağılımı, bu ilçelerin hizmet sunum kapasiteleri yetersiz kılmaktadır. Bugüne kadar söz konusu belediyelerin bazılarında, yerel sivil toplum

kuruluşları (STK) ve uluslararası kurumların proje bazlı fon destekleriyle ilçe belediyelerinin dayanıklılıkları desteklenmeye çalışılmıştır (Zihnioğlu & Dalkıran, 2022, ss.2-3). Bu konuyla ilgili akla gelen iyileştirmelerden biri, mevzuat değişikliğiyle belediyelere aktarılacak bütçenin vatandaş sayısından bağımsız ilçe sınırları içinde yaşayan toplam nüfusa oranla dağıtılmasıdır. Ancak bu uygulama, uzun vadede artan nüfus ve ekonomik zorluklar dikkate alındığında sürdürülebilirlikten uzaktır. Bu kapsamda, uzun vadeli ve sürdürülebilir çözümlerin ortaya konulması gerekmektedir. Bu noktada, AB'nin Türkiye'deki Sığınmacılar için Mali Yardım Programı (EU Facility for Refugees in Turkey [FRiT]) fonlarından, belirli belediyelerde yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı dikkate alınarak düzenli olarak bu belediyelere bütçe aktarılması, hem alt yapı hem de sosyo-kültürel hizmet sunumunda bu belediyelerin etkinliğinin artmasını sağlayabilir. Böyle bir yöntem, belediyelerin veri toplama, veri analizi ve raporlama konularında kapasitelerinin gelişmesine de destek olabilir. Diğer taraftan, belediyelere yapılacak kaynak aktarımının düzenlenmemesi hem kısa sürede artan nüfusa sunulacak altyapı hizmetlerinin karşılanmasını zorlaştıracak hem de yerelde sosyo-ekonomik entegrasyona dair faaliyetlerin yapılabilmesi için gerekli projeler hayata geçirilmesi ötelenecektir. Dolayısıyla, uzun vadede ilçe sakinlerinin refahı gözetilerek, söz konusu belediyelerin dayanıklılıklarının artırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Daha da önemlisi il ve ilçe belediyelerinin bütçelerinde yapılacak bu tarz bir iyileşmenin mültecilerin yaşam şartlarından sorumlu uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından bir sorumluluk devri olarak görülmemesi gerektiğidir.

Sosyo-demografik açıdan dikkat çeken konulardan bir diğeri olarak, geçici koruma statüsündeki Suriyeli nüfusun ortalama eğitim seviyesinin düşük olmasının yanı sıra, meslek sahibi olmayan nüfusun fazla olmasıdır. Bu bağlamda hem kadınlara hem de erkeklere yönelik meslek edindirme eğitimlerinin sunulması çok önemlidir. Her ne kadar Suriyeli nüfusun iller arasındaki dağılımına dair bir yerleştirme politikası uygulanmamışsa da bu tarihten sonra gelecek göçler ve daha da önemlisi illerde yaşayan Suriyelilere ve yerel nüfusa dair yapılacak mesleki eğitim ve güçlendirme programlarıyla yereldeki kalkınma ajanslarının tavsiyeleri doğrultusunda adımlar atılması, Suriyeli nüfusun buldukları bölgeye katma değerlerini artıracaktır. Böylece bu nüfusun kayıtlı istihdama erişimleri de arttırılacak ve insani yardıma bağımlı olmaktan kendilerini kurtarıp toplumla uyum içinde yaşamaları için de önemli bir adım atılacaktır.

Son olarak, Suriyeli nüfus içindeki genç, bekar ve erkek nüfusunun fazla olması da üzerinde düşünülmesi gereken başka bir konudur. ILO'ya (2020) göre, KOVİD-19'un da etkisiyle, zaten uzun yıllardır yüksek olan eğitimde ve iş gücü piyasasında yer almayan gençlerin oranı 2020 sonunda %27,1'e yükselmiştir. Dolayısıyla, Suriyeli gençlerin iş gücü piyasasındaki varlığı, özellikle çalışan ve iş arayışında olan Türk gençleri için tehdit unsuru olarak görülebilir. Bununla birlikte şimdiye kadar Suriyelilerin Türkiye iş gücü piyasasına etkisine dair yapılan araştırmalar, sadece kadınların ve kayıt dışı piyasada çalışanların istihdamı üzerinde az da olsa Suriyelilerin olumsuz etkisi olduğunu

ve kayıt dışı çalışırken işsiz kalan nüfusun da bir kısmının kayıtlı piyasaya geçiş yaptığını bulmuştur (Del Carpio & Wagner, 2015; Ceritoğlu vd., 2017, s.1). Fakat buna rağmen, İstanbul'daki gençlerle yapılan bir saha çalışması raporu, Türkiye vatandaşı gençlerin, Suriyelilerin işverenler tarafından ucuz iş gücü olarak görülmesini önemli bir tehdit unsuru olarak algıladığını tespit etmiştir (Kayaoğlu, 2021a). Gençlerin ve genel olarak toplumun algısındaki bir diğer önemli mesele de genç erkek nüfusu yüksek olan Suriyelilerin, Türkiye'deki suç oranını artırdıklarıdır. Ancak bu alanda yapılan analizlere göre, Suriyelilerin ne kısa vadede ne de uzun vadede, Türkiye'deki kişi başına düşen ortalama suç oranlarını artıracak bir etkisi yoktur (Kayaoğlu 2022, s.1; Kırdar vd. 2022, s.568).

Sonuç

2011'de başlayan Suriye İç Savaşı, şimdiye kadar yaklaşık 6 milyon kayıtlı mülteciye ve yarısına yakını çocuk olmak üzere 6 milyondan fazla da ülke içinde yerinden edilen nüfusa sebep olmuştur. Bu süreçte, özellikle komşu ülkeler önemli ölçüde etkilenmiştir. 2021 yılının Eylül ayı itibarıyla, dünyadaki toplam Suriyeli mülteci nüfusunun %65,7'sine ev sahipliği yapan Türkiye, bu ülkeler arasında başı çekmektedir ve günümüzde dünyada en fazla mülteci barındıran ülke konumundadır. Bu durum, tahmin edileceği üzere, ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu çalışma, öncelikle 2011 sonrası Türkiye'ye gelen Suriyelilere dair algının ve göç yönetiminin zamanla nasıl değiştiğine dair kısa bir değerlendirme sunduktan sonra sosyal uyumun ne gibi politikalarla sağlanabileceğini anlamak için Türkiye'deki Suriyeli nüfusun zamansal ve mekânsal olarak değişiminin ve aynı zamanda bu nüfusun sosyo-demografik tahlilini sunmaktadır. Bu sayede, gün geçtikçe daha da elzem hale gelen uyum politikalarının etkin bir şekilde tasarlanmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Zorunlu göçün başlamasının ardından geçen süreyi, 2014 öncesi ve sonrası şeklindeki ikiye ayırmak mümkündür. 2014 öncesinde hem süreç yönetimi hem de halk algısı açısından Suriyelilerin misafir olduğu, dolayısıyla geçicilikleri düşüncesinin hakim olduğu bir anlayış söz konusudur. 2014 sonrasında ise her ne kadar misafirlik durumu hala devam etse de hem süreç yönetiminde hem de halk arasında, kalıcılığın yavaş yavaş kabullenildiği "kalıcı misafirlik" döneminin etkileri görülmektedir. Bu durumun oluşmasında, savaşın ilk yıllarda düşünüldüğü gibi kısa sürede sonlanmaması ve rejim değişikliğinin olmayışı nedeniyle Suriye'ye geri dönüş için gerekli güvenliğin olmamasıyla birlikte alt yapı imkanlarının eksik olmasının önemli etkisi vardır. Bu sebeple, savaşın ilk yıllarında geri dönmeyi planlayan Suriyeliler için bile Türkiye'de zorunlu kalış durumu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, 1 milyondan fazla Suriyeli çocuk için Türkiye, kendilerini ait hissettikleri ülke durumuna gelmiştir. Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin neredeyse tamamının şehirlerde yerel halk ile birlikte yaşıyor olması da bu dönüşümün hızlı bir şekilde yerel halk tarafından da anlaşılmasını sağlamıştır. Dolayısıyla, politika yapıcılar, yerel halk ve Suriyeliler için kalıcılığın istenilse de istenilirse de kabullenildiği bir döneme girilmiştir. Bu sebeple, Türkiye'de kayıt altında olan yaklaşık 4 milyon Suriyelinin büyük bir çoğunluğunun geri dönmeyecekleri gerçeği

düşünüldüğünde, toplumsal uyumun sağlanması için acil politikalar geliştirilmesinin gerekliliği öne çıkmaktadır. Ayrıca, Suriyelilerin varlığının geçici olduğu düşüncesiyle bir yerleştirme politikası yapılmadığı için, bugün bazı il ve ilçelerde Suriyeli nüfusu orantısız bir şekilde dağılmıştır. Bu durum, gerçekleştirilmesi gereken uyum politikalarının hem yerel nüfusun hem de Suriyeli nüfusun özellik ve ihtiyaçlarının detaylı bir şekilde tespitiyle veriye dayalı bir şekilde oluşturulmasını elzem hale getirmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye'deki Suriyelilerin çoğunlukla kırsal bölgelerden geldikleri, eğitim seviyelerinin Türkiye ortalamasından düşük olduğu ve zorunlu göç öncesi mesleklerinin çoğunlukla el işçiliğine dayandığı gösterilmiştir. Dolayısıyla hem yerel yönetimlerin hem de ulusal ve uluslararası STK'lar ile kurumların düzenledikleri meslek edindirme kurslarında, eğitim alması hedeflenen nüfusun kapasitesi ve -ekonomik kalkınma amacıyla- yerelin ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Bir diğer önemli mesele de Suriyeli nüfus içinde genç nüfusun ve çocuk nüfusunun orantısız olarak fazla olması ve doğurganlık hızının (5,4) Türkiye nüfusundaki doğurganlık hızına (1,76)⁵ göre çok daha yüksek oluşudur. Bu durum hem bir avantaj hem de bir tehdit unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki, bu genç nüfusun uyum kapasitesi, yaşlı nüfusa göre çok daha yüksek olacaktır. Ayrıca, gençlerin beşeri sermayelerine yapılacak yatırımların üretime katkı değerinin yüksek olabileceği sebebiyle, toplumsal uyum açısından bir avantaj olarak görülebilir. Ancak, eğitime katılımın yeterli düzeyde sağlanmadığı, çocuk işçiliğinin ve çocuk evliliklerin önüne geçilmediği bir durumda, Türkiye'nin "Suriyeli kayıp nesil" problemiyle karşı karşıya kalma tehlikesi bulunmaktadır. Dolayısıyla, geçici koruma statüsündeki Suriyeli nüfusta çocukların ve gençlerin iyi olma hallerini belirleyen faktörler üzerine saha çalışmaları ve araştırmalar teşvik edilmelidir. Ayrıca uyum çalışmalarında çocuk, genç ve kadınların önceliklendirilmesi gerektiği de ortadadır. Sahada yapılacak çalışmalarda göz ardı edilmemesi gereken bir diğer önemli husus ise tasarlanan projelerin ve programların, sadece Suriyeli nüfus için değil, aynı zamanda, ev sahibi nüfusu ve diğer göçmen grupları içerecek şekilde kapsayıcı hale getirilmesi gerekliliğidir. Bu sayede, dengesiz nüfus dağılımı sebebiyle olumsuz etkilenen yerel nüfusun ihtiyaçlarının karşılanmasına destek olunacak ve toplumsal uyum adına ilerleme kaydedilecektir.

Notlar

¹ Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne taraf ülkelerden biridir ve 1967'de imzaladığı New York Protokolü'ne coğrafi kısıtlama koyarak sadece Avrupa'dan gelen kişilere mülteci statüsünü vermektedir. Bu sebeple 11 Nisan 2013 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda da bu coğrafi kısıtlama benimsenmiştir ve Türkiye'ye gelen Suriyelilere mültecilik statüsü yerine 'geçici koruma' statüsü verilmiştir.

² Gönüllü geri dönüşle ilgili açıklamayı İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanı yapmıştır. Bkz. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/goc-idaresi-baskani-unlu-500-bine-yakin-suriyeli-kendi-iradeleriyle-gonullu-donus-yapti-667218.html>

³ Sağlık bakanının bu ve ilgili diğer konulardaki açıklamasına dair habere erişmek için bkz. <https://www.internethaber.com/suriyeli-nufusu-754-bin-artti-saglik-bakani-fahrettin-koca-rakamlari-acikladi-2242075h.htm>

⁴ Göç İdaresi Başkanlığı'nın duyurusuna göre 15 Ocak 2021 tarihinden itibaren İstanbul'un Esenyurt ve Fatih ilçelerinde yabancılar için ikamet izni sınırlaması getirilmiştir. Bu sınırlamadan kısa dönemli yatırım amaçlı ikamet izni başvuruları ile üniversite öğrencilerinin ikamet izin başvuruları muaf tutulmuştur. İlgili haber için bkz. <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/son-dakika-esenyurt-ve-fatih-ilceleri-icin-flas-karar-yabancilarin-izni-sinirlendirildi-41724780>

⁵ Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2020 Doğum İstatistikleri'ne göre Türkiye'de toplam doğurganlık hızı, 2001 yılında 2,38 çocuk iken 2020 yılında 1,76 çocuk olarak gerçekleşmiştir.

Kaynakça

- Akar, S. & Erdoğan, M. M. (2019). Syrian refugees in Turkey and integration problem ahead, *Journal of International Migration and Integration*, 20(3), 925-940.
- Alan, S., Duysak, E., Kubilay, E. & Mumcu, I. (2020). Social exclusion and ethnic segregation in schools: The role of teacher's ethnic prejudice, *The Review of Economics and Statistics*, 1-45.
- Aysan, M. F. (2020). Access to social protection by immigrants, emigrants and resident nationals in Turkey. J. M. Lafleur & D. Vintila (Ed.), *In Migration and Social Protection in Europe and Beyond* (Vol. 3) içinde (ss. 389-400). Cham: Springer.
- Ceritoğlu, E., Yüncüler, H. B. G., Torun, H. & Tumen, S. (2017). The impact of Syrian refugees on natives' labor market outcomes in Turkey: Evidence from a quasi-experimental design, *IZA Journal of Labor Policy*, 6(1), 1-28.
- Del Carpio, X. V. & Wagner, M. C. (2015). *The impact of Syrian refugees on the Turkish labor market* (World Bank Policy Research Working Paper No. 7402). Erişim Adresi: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/22659/The0impact0of00Turkish0labor0market.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Del Carpio, X. V., Demir Seker, S. & Yener, A. L. (2018). Integrating refugees into the Turkish labour market, *Forced Migration Review*, 58, 10-12. Erişim Adresi: <https://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/delcarpio-seker-yener.pdf>
- Erdoğan, M. M. (2019). Türkiye'deki Suriyeli mülteciler. Konrad Adenauer Stiftung, 1-25.
- Erdoğan, M. M. (2020). *Suriye barometresi: A framework for achieving social cohesion with Syrians in Turkey*, Egiten Book Publishing, ISBN: 978-625-8420-23-4.
- Financial Times. (2019). *Shortage of Men Sees More Syrian Enter Workforce*. Erişim Adresi: <https://www.ft.com/content/14b8708c-1eeb-11e9-b2f7-97e4dbd3580d>. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2019).

- 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Suriyeli Göçmen Örnekleme. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve TÜBİTAK, Ankara, Türkiye.
- International Crisis Group (ICG). (2018b). *Turkey's Syrian refugees: Defusing metropolitan tensions* (Europe Report No: 248). Erişim Adresi: <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/248-turkey-s-syrian-refugees.pdf>.
- International Labour Organization (ILO). (2017). *Refugees: ILO's support to refugees and host communities in Turkey*. Erişim Adresi: https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_379375/lang--en/index.htm
- International Labour Organization (ILO). (2020). *Genç istihdamı*. Erişim Adresi: <https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/youth-employment/lang--tr/index.htm>
- Kaya, A. ve Kırac, A. (2016). *Vulnerability Assessment of Syrian Refugees in Istanbul*. Support to Life Association. Erişim Adresi: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/54518>.
- Kayaoğlu, A. (2020). Labour market impact of Syrian refugees in Turkey: The view of employers in informal textile sector in İstanbul, *Migration Letters*, 17(5), 583-595.
- Kayaoğlu, A. (2021a). *A youth centered participatory assessment in Turkey: Understanding refugee and host community youth's perceptions, challenges and needs*. Save the Children. Erişim Adresi: <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/a-youth-centered-participatory-assessment-in-turkey-understanding-refugee-and-host-community-youths-perceptions-challenges-and-needs/>
- Kayaoğlu, A. (2021b). *A gender-sensitive study on urban child labour in Istanbul*. Save the Children. Erişim Adresi: <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/gender-sensitive-study-urban-child-labour-istanbul/>
- Kayaoğlu, A. (2022). Do refugees cause crime?, *World Development*, 154, 1-26.
- Kayaoğlu, A. & Erdoğan, M. M. (2019). *Labor Market Activities of Syrian Refugees in Turkey* (Economic Research Forum Working Paper No. 1290). Erişim Adresi: <https://erf.org.eg/publications/labor-market-activities-of-syrian-refugees-in-turkey/>
- Kayaoğlu, A., Şahin-Mencütek, Z. & Erdoğan, M. M. (2022). Return aspirations of Syrian refugees in Turkey, *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 1-23.
- Kırdar, M. G., Cruz, I. L. & Türküm, B. (2022). The Effect of 3.6 Million Refugees on Crime, *Journal of Economic Behavior & Organization*, 194, 568-582.
- Øvensen, G. & Sletten, P. (2007). The Syrian labour market: Findings from the 2003 unemployment survey. *Fafo Institute for Labour and Social Research*. Erişim Adresi: <http://almashriq.hiof.no/general/300/320/327/fafo/reports/20002.pdf>.
- Sasnal, P. (2015). *Who are they? Two profiles of Syrian refugees* (PISM Policy Papers No. 137). Erişim Adresi: <https://pism.pl/upload/images/artykuly/legacy/files/20798.pdf>

- Şahin-Mencütek, Z., Gökalp-Aras, N. E., Kaya, A., & Rottmann, S. B. (2023). *Syrian refugees in Turkey: Between reception and integration*. Springer Nature.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2020). *Yabancıların çalışma izinleri*. Erişim Adresi: <https://www.csgeb.gov.tr/media/87487/yabanciizin2020.pdf>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2014). *Türkiye'deki Suriyeli kadınlar raporu*. Erişim Adresi: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/17934/xfiles/turkiye_deki-suriyeli-kadinlar_-2014_2_.pdf
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2017). *Türkiye'deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik saha araştırması*. Erişim Adresi: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2019). Geçici Koruma İstatistikleri.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2020). Geçici Koruma İstatistikleri.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2021). Geçici Koruma İstatistikleri.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *İstatistikler*. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638#>
- The Tahrir Institute for Middle East Policy (TIMEP). (2017). *Syria's women: Policies and perspectives*. Erişim Adresi: <https://timep.org/syrias-women/>
- Türk Kızılayı. (2020). *Impact of Covid-19 on refugee populations benefitting from the emergency social safety net programme*. Erişim Adresi: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Impact-of-COVID-19-on-Refugee-Populations-Benefitting-from-ESSN-Programme.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2020). *Doğum istatistikleri*. Haber Bülteni (Sayı: 37229). Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2020-37229>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2020*. Haber Bülteni (Sayı: 37210). Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210>
- UNHCR, (2022). *Syria regional refugee response*. Erişim Adresi: <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>
- World Bank (WB) (2022). *Population, female (% of total population) - Syrian Arab Republic*. Erişim Adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL.FE.ZS?locations=SY>
- Zihniöğlü, Ö. & Dalkıran, M. (2022). From social capital to social cohesion: Syrian refugees in Turkey and the role of NGOs as intermediaries, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-18.

Araştırma Makalesi

Türkiye’de Yaşayan Iraklıların Suriyeliler ile Paylaştıkları Mültecilik Deneyimleri¹

Bilge Deniz Çatak Aşkar², Sibel Erdoğan³

Öz

Çeşitli ülkelerden farklı kültürel özelliklere sahip çok sayıda insan, Türkiye sınırlarına giriş yapmaktadır. Türkiye’de farklı statülerde yaşamlarını sürdüren bu insanlar, gündelik rutin içinde yerli halk ile karşılaştıkları gibi diğer göçmen gruplarla da karşılaşmaktadır. Türkiye’de yaşayan çok sayıdaki göçmen grup arasında Iraklılar ve Suriyeliler ise nüfus yoğunluğu açısından önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada, farklı savaş dönemlerinde birbirlerinden göçmen kabul eden iki farklı ülkenin vatandaşı olan Iraklılar ve Suriyelilerin ortaklaşan ve ayrışan deneyimleri ve bu deneyimler üzerinden kurdukları öteki olgusu üzerinde durulmuştur. Iraklılar ve Suriyeliler arasındaki etkileşim yok sayma, dikkat çekme, kimliğini vurgulama ve görünmez olmaya çalışma gibi stratejiler ile birlikte ele alınmıştır. Iraklılar ve Suriyelilerin Türkiye’deki göçmenlik deneyimleri etrafında gelişen etkileşimleri, on sekiz Iraklı ile gerçekleştirilen derinlemesine yüz yüze görüşmeden elde edilen bulgular çerçevesinde açıklanmıştır. Iraklıların Suriyelilerle her karşılaşması, Suriyeli imgesini inşa ederken aynı zamanda göçmen/mülteci olma durumunun da tekrar tekrar kurgulanmasına sebep olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mülteciler, karşılaşma, ötekiler, yabancılık, etkileşim.

¹ Makale Geliş Tarihi: 13.06.2023 Makale Kabul Tarihi: 18.10.2023

² Dr. Arş. Gör. Mersin Üniversitesi, bdenizcatak@mersin.edu.tr, ORCID NO: 0000-0003-3128-5021

³ Dr. Arş. Gör. Mersin Üniversitesi, sblerdoan@gmail.com, ORCID NO: 0000-0003-0428-6432

Research Article

Refugee Experiences Shared by Iraqis Living in Turkey with Syrians

Abstract

People from vast geography and different countries enter the borders of Turkey. These people from different cultural backgrounds encounter and interact with other immigrant groups just as they confront local people. Iraqis and Syrians have an important place in terms of population density among the large number of immigrant groups who left their countries and took refuge in Turkey. This study focused on the common and divergent experiences of Iraqis and Syrians, who are citizens of two different countries that accepted immigrants from each other during different war periods, and the phenomenon of the other they established through these experiences. The interaction between Iraqis and Syrians has been considered in conjunction with strategies such as ignoring, attracting attention, emphasizing identity, and trying to be invisible. The interactions of Iraqis and Syrians in Turkey were explained within the framework of findings obtained from in-depth face-to-face interviews conducted with eighteen Iraqis. Each encounter of Iraqis with Syrians, while constructing the Syrian image, also causes the image of being a refugee/immigrant to be reconstructed over and over again.

Keywords: Refugees, encounter, others, foreignness, interaction.

Giriş

Savaşlar, iç çatışmalar ve doğal felaketlerin sebep olduğu nüfus hareketleri bir yandan farklı kültürleri bir araya getirirken, diğer yandan toplumsal düzlemde birçok sorunu tartışmaya açmaktadır. Çatışma, şiddet ve zulüm sebebiyle zorla yerinden edilen kişilerin sayısı küresel çapta artış gösterirken, Türkiye en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke olma özelliğini sürdürmektedir (UNHCR, 2016, s.7). Özellikle komşu ülkelerdeki istikrarsızlık sebebiyle göç hareketlerinin hedefi olan Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler 3.366.185 (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023) kişi ile en yoğun nüfusu oluştururken, uluslararası koruma statüsündeki Afganlar ve Iraklılar kalabalık göçmen gruplarını oluşturmaktadır. Pakistan, Filistin, Ukrayna, Bangladeş, Türkmenistan, Özbekistan, Fas, Yemen, İran gibi geniş bir coğrafyadan farklı uyruklardan kişiler de farklı statülere sahip bir şekilde Türkiye’de yaşamlarını sürdürmektedir.

Suriyelilerin kitlesel olarak gelmelerinin öncesinde göreceli olarak daha az mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye’de dönüşen göç olgusunun neticelerinden biri olarak mülteci tartışmalarının artması bu makalenin üzerinde duracağı konulardan biridir. Türkiye’de daha önceden de var olan mülteci nüfusu, Suriyelilerin gelişi ile birlikte daha da görünür olurken, bazı durumlarda tepkilerin odağı olmaktadır. Suriyelilerin kitlesel olarak Türkiye sınırından girmeleri sonucunda değişen mültecilik tanımlarının diğer mülteci gruplar için karşılığını anlamak önemlidir. Suriyelilerin Türkiye gündelik yaşamına dâhil olmasının diğer bir göçmen grup olan Iraklıların yaşamları üzerinde etkisinin olup olmadığını anlamak amacıyla, Türkiye’de yaşayan Iraklılarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ülkelerinden ayrılarak Türkiye’ye sığınan çok sayıdaki göçmen grup arasında Iraklılar ve Suriyeliler, nüfus yoğunluğu açısından önemli bir yere sahiptir. Farklı kimliklere sahip olmalarının yanında bazı ortak deneyimleri paylaşan bu kişiler, yerli halkla karşılaştıkları gibi birbirleriyle de etkileşime girmektedir. Iraklıların Suriyeliler ile yaşadıkları her bir karşılaşma, Suriyeli imgesini yeniden kurarken aynı zamanda mülteci olma / göçmenlik imgeleri de tekrar tekrar kurgulanmaktadır. Bu çalışma, çoğu zaman sosyal yardımlara ihtiyaç duyan, belirli tehlikeler karşısında kırılgan durumda olan mültecilerin, diğer bir mülteci grup ile gündelik yaşamda kesiştiği noktaları ve bu kişilerin kurduğu ilişkileri anlamaya çalışmaktadır. Iraklı mültecilerin Suriyelileri tanımlarken farklılıkları mı yoksa benzerlikleri mi daha çok vurguladığı, kaynak paylaşımının ne derece önemli olduğu, ortak dil ve savaş deneyimlerinin diğerlerini tanımlamadaki yeri çalışmanın sorularından bazılarını oluşturmaktadır. Göç literatüründe yoğun olarak, göçmen grup ve yerli halk arasındaki etkileşim üzerinde durulmaktadır. Yaşam alanına sonradan dâhil olan, yerli halkın yabancı göçmen grupların kendi aralarındaki ilişki ise çoğu zaman göz ardı edilmektedir.

Modern ve akılcı beklentilerin temelinde, engellenemez olmasına rağmen savaşın bir sapkınlık, barışın ise erişilemez bir amaç olduğu düşüncesi yatmaktadır. Ancak bu beklentiye rağmen tarihte barış hep istisna, savaş

da kural olagelmıştır (Sontag, 2004, ss.74-75). Ortadoğu ise, bu kuralın geçerli olduğu bölgelerin başında gelmektedir. Ortadoğu'daki birçok ülkede istikrarın sağlanamaması sebebiyle bölgedeki göç rotaları sürekli olarak değişmekte, bir dönem sığınmacı kabul eden bir ülkenin vatandaşları sonrasında başka ülkelerde sığınma arayışına girebilmektedir. Özellikle 1990 yılından itibaren Irak, ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik kurumlarıyla birlikte çöküşüne yol açan bir dizi karmaşa ve savaşa şahit olmuştur. Ülkede, hâlihazırda var olan siyasi ve mezhepsel ayrılıklara yabancı ülkelerin müdahale etmesi ile birlikte yıllar süren şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. 1988 İran-İrak savaşından 2014 yılındaki IŞİD saldırılarına kadar geçen dönemde, ülkelerinde yaşama şansı bulamayan Iraklılar, komşu ülkelere ve batıdaki diğer ülkelere sığınmışlardır. Çatışma dönemlerinde farklı etnik ve dini kimliklerin tehdit edilmesi sonucu, farklı aidiyetlerden Iraklılar çareyi başka ülkelere göç etmekte bulmuştur. Türkiye Irak'ın komşusu olarak farklı dönemlerde farklı kimliklerden Iraklıların göç hareketiyle karşı karşıya kalmıştır. Özellikle Körfez Savaşı'ndan bu yana Iraklılar Türkiye'deki göçmenler arasında nüfus açısından yoğun grupların başında gelmektedir.

Iraklıların kitlesel göçleri, Suriye iç savaşına kadar Ortadoğu'daki en büyük yer değiştirmeyken bu durum 2011 yılından sonra bazı değişiklikler göstermiştir. Suriye'de yaşanan savaşa müdahil olan Türkiye, aynı zamanda en fazla sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Suriyeliler de tıpkı Iraklıların birçoğu gibi, bir ülkeden diğerine, bir statüden öbürüne değişen ve çoğu zaman kırılğan olan bir yaşamı devam ettirmeye çalışmaktadır. Özellikle IŞİD'in bölgedeki varlığı, Suriyelilerin Iraklılar ile benzer deneyimler yaşamasına sebep olmuştur. Öncelikle can güvenliği sebebiyle birçok Suriyeli hem ülke içinde hem de sınır ötesi olmak üzere yer değiştirmek zorunda kalmıştır. 2011 yılında başlayan savaşın etkisinin sürdüğü Suriye'de de tıpkı Irak gibi ülke genelinde istikrar sağlanamamıştır.

Irak ve Suriye'de yaşanan çatışmaların gerekçeleri ve gelişimi birbirinden oldukça farklı olmakla birlikte her iki ülkedeki iktidarın bazı ortak özellikleri bulunmaktadır. İktidarın Arap sosyalizmi ve milliyetçiliğinin bileşeninden oluşması ve diktatör özelliklere sahip bir kişide gücün birleşmesi her iki ülkedeki siyasi yapının ortaklaştığı alanlar olmuştur. Irak ve Suriye'de yaşanan çatışmalar Türkiye açısından komşu iki ülkenin savaşı olarak bir dış politika meselesi iken, bu bölgelerden insanların can güvenliği gerekçesiyle Türkiye'ye sığınması ile birlikte bu savaşlar, sınır güvenliği ve ülkeye sığınan kişiler gibi konular itibariyle iç politikayı ilgilendiren bir mesele haline dönüşmüştür.

Makalenin ilk bölümünde, Irak tarihinde göç hareketlerine sebep olan çatışma ve düzensizlik dönemlerinin üzerinde durularak, Türkiye'nin Iraklıların kitlesel göçleri karşısındaki durumu tartışılmıştır. Bu bölümde Iraklı katılımcıların savaş deneyimlerine de yer verilmiştir. Savaşlar her insanı farklı düzeylerde etkilemesinin yanında,

insan yaşamı üzerinde bazı ortak etkilere sahiptir. Güvenlik durumunun ciddi derecede kötüleşmesinin yanında şiddet, kargaşa, insan kaçırma, tecavüz, ne zaman nerede patlayacağı bilinmeyen bombalar ve temel insani ihtiyaçların karşılanamaması savaşların ortak noktalarını oluşturmaktadır. Savaş anlatılarının üzerinde durularak, kendi ülkelerinden farklı bir ülkede Suriyeliler ile karşılaşan Iraklıların, diğer mülteci grubu tanımlamada savaş deneyimlerini ne derece göz önünde tuttuğu anlaşılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde Suriye savaşı, Türkiye'deki Suriyelilerin statüleri, hakları ve günlük hayattaki deneyimlerinden söz edilmiştir. Bu bölümde ayrıca, ülkelerinde savaşı yaşayan kişiler olarak Iraklı katılımcıların Suriye savaşı ile ilgili düşünceleri ele alınmıştır. Araştırmanın son bölümünde ise, Türkiye'de vatandaş olmayan Iraklı ve Suriyelileri çevreleyen yasal, ekonomik ve siyasi yapı dikkate alınarak farklı statülerdeki Iraklılar ile Suriyelilerin etkileşimlerine odaklanılmıştır. Iraklıların Suriyelilerle olan etkileşimi mültecilik deneyimleri üzerinden tartışılarak, yabancı olanın tanımlanmasında kullanılan ölçütler anlaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Iraklılar ve Suriyelilerin Türkiye'deki mültecilik deneyimleri üzerinden etkileşimlerini ele alan bu çalışmada, on sekiz Iraklı göçmen ile yarı yapılandırılmış sorular aracılığıyla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşülen Iraklılar, 21 ila 52 yaş aralığındaki 11 kadın ve 7 erkekten oluşmaktadır. Görüşülen kişilere kartopu metodu ve sahada tecrübeli kişilerin yardımı ile ulaşılmıştır. Katılımcıların seçiminde cinsiyet ve yaş aralığı açısından çeşitlilik gözetilirken, farklı etnik-dini kimliklerden ve ekonomik düzeylerden kişilerin seçimine dikkat edilmiştir. Çalışmaya dâhil olan katılımcıların gizliliğini korumak adına, katılımcılar G1, G2 şeklinde devam eden kodlarla ilişkilendirilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Sosyodemografik Veriler

Katılımcının Kodu	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Türkiye'de Yaşanan Süre
G1	Kadın	45	Ev Hanımı	9 yıl
G2	Kadın	21	Öğrenci	15 yıl
G3	Kadın	38	Sekreter	8 yıl
G4	Kadın	46	Ev Hanımı	9 yıl
G5	Kadın	24	Tercüman	9 yıl
G6	Kadın	35	Öğretmen	16 yıl
G7	Kadın	22	Öğrenci	9 yıl
G8	Kadın	25	Kuaför	9 yıl
G9	Kadın	43	Ev Hanımı	9 yıl
G10	Kadın	23	Öğrenci	9 yıl

Katılımcının Kodu	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Türkiye’de Yaşanan Süre
G11	Kadın	38	Öğretmen	9 yıl
G12	Erkek	31	Öğretmen	16 yıl
G13	Erkek	24	Öğrenci	9 yıl
G14	Erkek	33	İşyeri sahibi	9 yıl
G15	Erkek	32	Berber	9 yıl
G16	Erkek	23	Öğrenci	9 yıl
G17	Erkek	52	İşyeri sahibi	5 ay
G18	Erkek	22	İşyeri sahibi	5 yıl

Katılımcılar arasında Arap, Türkmen ve Kürt etnik kimliklerinden ve Şii, Sünni mezheplerinden kişiler bulunmaktadır. Türkiye’ye yasal yollardan giriş yaptığını belirten katılımcılar, Türkiye’de uluslararası koruma kapsamında yaşamlarını sürdürmektedir. Katılımcılar, Türkiye’de kalış süreleri açısından da birbirinden farklılaşmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu, Irak’ta 2014 yılında IŞİD’in şiddet eylemlerinin artması sonucu ülkesinden ayrılmak zorunda kaldığını belirtirken, 2003-2008 yılları arasında Amerikan işgali ve ardından gelen mezhep çatışmaları dolayısıyla Türkiye’ye geldiğini belirten katılımcılar da olmuştur. Görüşülen kişilerden üç katılımcı, 2003 yılında Irak’ın işgal edilmesinin ardından Suriye’ye gittiğini belirtirken, on beş katılımcı Irak’tan çıktıktan sonra ilk ülke olarak Türkiye’ye geldiğini dile getirmiştir. Görüşülen kişilerden aydınlatılmış onam alınmış, katılımcılara kimliklerinin gizli tutulacağı bilgisi verilmiştir. Görüşmeler, katılımcıların izni alınarak ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Her bir görüşme yaklaşık bir saat sürmüştür.

Görüşmeler, Iraklı katılımcıların göç hikâyeleri ve Suriyelilerle gündelik deneyimleri/karşılaşmalarına yoğunlaşmıştır. Gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler, göçmenlerin ev sahibi ülkenin göç mevzuatını deneyimleme biçimlerini ve bunun gündelik deneyimlere ve diğer göçmenlerle olan ilişkilerine nasıl yansıdığını anlayabilmek açısından önemlidir. Görüşmeler sonucunda ortaya çıkan araştırma verileri betimsel analizden yararlanılarak, belirlenen temalar doğrultusunda değerlendirilmiştir. Araştırma soruları aracılığıyla kodlanan veriler çeşitli temalar altında birleştirilmiştir. Araştırmada ilk olarak cinsiyet, doğum yeri, doğum tarihi, eğitim durumu, meslek, gelir düzeyi ve ana dil şeklinde sıralanan veriler ele alınmıştır. İkinci kısımda, Irak’ta yaşanan şehir, Irak’tan çıkış tarihi ve sebepleri, kişilerin savaş deneyimleri ve bu deneyim bağlamında Iraklı katılımcıların Suriye’de yaşanan savaş ile ilgili düşünceleri ele alınmıştır. Araştırma sorularının üçüncü kısmında, katılımcıların göç hikâyelerine odaklanılmıştır. Bu bağlamda göç etmeye karar verme süreçleri, göç yollarında yaşananlar, göç hareketine dâhil olan kişiler, takip edilen güzergâh (yasal yollardan başka bir ülkeye giriş veya kaçakçılar vasıtasıyla sınır geçme gibi) ve Türkiye’yi seçme gerekçeleri ele alınmıştır. Araştırma sorularının dördüncü bölümünde, gündelik yaşamda barınma, sağlık, eğitim, alışveriş, çalışma gibi temas noktalarında karşılaşılan

Iraklı ve Suriyelilerin deneyimleri üzerine oluşturulmuştur. Araştırma sorularının bu bölümü, gündelik yaşamı paylaşan Suriyelilerin ve Iraklıların kurdukları ilişkiler, diğerlerini tanımlama ölçütleri, beklentiler ve iki taraf arasındaki ortak ve ayrışan özellikleri içermektedir. Burada, Iraklı katılımcılara Suriyeli komşu ya da akrabalarının olup olmadığı sorulmuş, var olan ilişkilerle ilgili bilgiler alınmıştır. Araştırma sorularının son bölümü, ayrımcılık ve ayrıcalık kavramları çerçevesinde oluşturulmuş ve Iraklı katılımcılara Türkiye’de yaşayan ve diğerlerinden görece daha ayrıcalıklı konumda olduğunu düşündükleri bir göçmen grubun olup olmadığı ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Bu kısımda ayrıca, Iraklı katılımcıların daha önceden komşu ülke vatandaşı olan Suriyelilerle ilgili düşüncelerinin, Türkiye’de birlikte yaşama sonunda değişip değişmediği üzerinde durulmuştur.

Irak’ın Savaş Tarihi ve Yerinden Edilen Iraklılar

Irak tarihinin son kırk yılına bakıldığında ülkenin birçok savaş, ekonomik ambargo, yabancı işgali ve terörizm ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. 1980-1988 Irak-İran savaşı, 1990 Irak’ın Kuveyt’i işgali, 2003 Irak’ın Amerika tarafından işgal edilmesi ve ardından gelen mezhep çatışmaları, son olarak IŞİD gibi terör örgütlerinin şiddet eylemleri, Iraklıların yaşamlarını farklı dönemlerde farklı ayrışmalar üzerinden etkilemiştir. Irak bütün bu savaşların yanında, yüz binlerce insanın ölmesine sebep olan ağır ekonomik ve politik yaptırımlara maruz kalmıştır (Siklawi, 2016, s.263). Ancak, Amerikan işgali ve ardından yaşanan iç savaştan sonra koşullar daha da ağırlaşmış, daha fazla can kaybına ve Irak devletinin kurumlarıyla birlikte çözülmesine yol açmıştır.

Art arda gelen savaşlar ve bu savaşların etkisiyle meydana gelen krizler, Irak’ın toplumsal dokusunun giderek daha fazla parçalanmasına ve istikrarsızlığın uzun yıllar sürmesine sebep olmuştur. Irak’ın toplumsal yapısını sarmalayan bu krizler bir yandan da, kendilerini korumaya yönelik araçlardan yoksun olan toplumdaki kırılgan grupların daha çok zarar görmesine yol açmıştır. Aynı krizlerin farklı gruplar üzerindeki şiddetinin farklılaşması, sosyal yapıda büyük dengesizlikler yaratarak var olan eşitsizlikleri derinleştirmiştir. Savaş koşullarında temel ihtiyaçlara erişebilmek için gerekli olan maddi birikim ya da göç ederken kullanılacak vasitanın seçimi gibi durumlar, savaşların insanları eşitlemediğini örneklendirmektedir. Savaşlar, yaşandığı bölgedeki bütün insanları etkilerken, savaşı her birey farklı deneyimlemektedir.

Irak’ta savaşların sürekliliğinden bahseden katılımcılar, farklı dönemlerde yaşanan bu savaşlardan etkilenecek ülkelerinden ayrılmak durumunda kalmışlardır. Katılımcılar arasında, Arap-Sünni, Arap-Şii, Türkmen-Sünni kişiler vardır. Katılımcılar, çeşitli savaş dönemlerinde farklı etnik ve dini kimliklerin hedef gösterilmesi yüzünden can ve mal güvenliklerinin kalmadığı gerekçesiyle göç etmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Çatışmalar ve şiddet ortamı ülkeden ayrılma konusunda başat unsurken, yaşanan bölgenin IŞİD tarafından ele geçirilmesi, fidye için kaçırılma olayları ve tehdit alma gibi durumlar da katılımcıların ülkelerinden ayrılmasına sebep olmuştur. 22

yaşında kadın bir katılımcı Irak'ta yaşadığı savaş deneyimini, “çocukluğumdan hiçbir şey hatırlamıyorum sadece savaşı hatırlıyorum” şeklinde ifade etmiştir. Savaş deneyimlerini öğrenmeye yönelik sorulara katılımcıların çoğunluğu, “hangi savaş?” sorusuyla karşılık vererek hayatlarının büyük bir kısmını farklı savaşlarda geçirdiklerini dile getirmiştir.

1977 doğumluyum. 80 savaşını yaşadık, ta bugüne kadar. Hala da savaşlar devam ediyor. 80 senesinin savaşları çok zor geçti. Sekiz sene bir savaştır. İlkokula giderken uçaklar, bombalar başımızın üzerinden geçirdi. Sonra 90 senenin savaşı geldi. Otuz iki devletin hepsi Irak'ın üstüne geldiler. 90 senesinin savaşı bitti, bir sürü ambargoyla yaşadık. O da bitti, IŞİD geldi. Daha IŞİD bitmeden mafyalar ortaya çıkmaya başladı. IŞİD geldikten sonra kadınları, çocukları kaçırıyorlar, kendilerine alıyorlar. Onun korkusuyla uzun zaman yaşadık. Evden çıkmamaya başladık (G1).

Doğduğumda savaş vardı. Annemlerin zamanında İran savaşı vardı. Amerika Irak'a girdikten sonra kötüleşti durum. Onlar çıktı hala savaş devam ediyor (G2).

Şiddetin arttığı dönemlerde kişiler etnik, dini, siyasi kimliklerine bağlı olarak, onları yaşadıkları yerlerden uzaklaştırmayı amaçlayan yıldırma ve terör eylemlerinin hedefi haline gelebilmektedir. Farklı kimliklerin daha fazla tehdit aldığı çatışma ortamlarında yabancılar da daha fazla göze batmaya başlamaktadır. Iraklı kadın bir katılımcı, savaş zamanında Suriyeli eşinin doğrudan ölümle tehdit edilmesini eşinin yabancı oluşuna bağlamaktadır. Irak'ta Suriyeli kimliği ile yıllarca yaşayan bu kişinin ülkeyi terk etmemesi halinde öldürülmekle tehdit edilmesinin gerekçelerinden biri de belli bir maddi güce sahip olmasıdır. Burada yabancından istenen, bütün kazanımlarını geride bırakarak ülkeden ayrılmasıdır.

Irak'ta savaştan önce etraftakiler eşimin Suriyeli olduğunu biliyorlardı. Saddam döneminde Suriyeliler rahattı. Savaştan sonra, eşim işe giderken arabayı silahla durdurdular. İki kere daha böyle oldu. Eşimin babası dedi daha burada kalmıyoruz. Bütün fabrikaları sattık, eşyalarımızdan alabildiğimizi aldık. Suriye'ye gittik (G3).

İnsanların öldüğü, toplumsal anlamda birçok kaybın yaşandığı savaşların önemli bir sonucu ülkelerinden ayrılmak zorunda bırakılan Iraklılar olmuştur. Kökleri mezhepsel ve etnik gerilimlere dayanan ve dış müdahalelerle daha da karmaşıklaşan bu yerinden edilmeler, Irak tarihinin bir parçası olarak dalgalar halinde devam eden sürekli bir fenomen haline gelmiştir (IOM, 2018, s.6). Irak'a komşu olan Türkiye, Iraklıların kitlesel göç hareketlerinden en fazla etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Türkiye'ye gelen her bir Iraklı göçmenin etnik ve dini kimliklerine ve sosyo-ekonomik durumlarına göre göç deneyimleri de farklılaşmaktadır. Ancak, birçok Iraklı'nın Türkiye'ye

gelirken benzer göç güzergâhlarını takip etmesinde olduğu gibi her bir grubun göç deneyiminin keşiştiği süreçler de söz konusudur. Bu çalışma, Iraklıların Türkiye'ye yönelen göç hareketlerini dört dönem üzerinden değerlendirmektedir.

Iraklıların Türkiye'ye ilk kitlesel akını İran-Irak savaşı sebebiyle olmuştur. Irak hükümetinin İran'la iş birliği yapmakla suçladığı Kürtlere karşı yürüttüğü Anfal Harekâtı ve 1988'de kimyasal gaz kullanarak binlerce kişinin ölümüne yol açtığı Halepçe Katliamı, bu ani nüfus hareketine neden olmuştur (Danış, 2007 s.193). İran-Irak savaşının sonunda, Halepçe olaylarına benzer bir katliamdan korkan yaklaşık yüz bin Iraklı Kürt, bu dönemde Türkiye'ye sığınmıştır. Ancak bu dönem gelenlerin büyük çoğunluğu, bir süre sonra Türkiye'den ayrılmıştır. 1988'de yaşanan savaştan kaçan yaklaşık 30.000 Iraklı Türkiye'de yaşamaktayken, ardından gelen 1991 Körfez Savaşı'ndan dolayı yüzbinlerce Iraklı daha Türkiye'ye giriş yapmıştır (Kaynak, 1992, s.47).

1991'de kitleler halinde Türkiye'ye yönelen sığınma hareketi, Iraklıların Türkiye'ye kitlesel göçünün ikinci dalgasını oluşturmaktadır (ORSAM, 2010, s.8). 1991 yılında çoğunluğunu Kürtlerin oluşturduğu ve aralarında Arap, Keldani, Nasturi, Türkmen, Süryanilerin de bulunduğu 467.489 Irak vatandaşı, Türkiye ve Irak sınırındaki dağlık bölgeden Türkiye'ye giriş yapmıştır (Yıldız, 2018, s.56). Bu süreçte Türkiye, cumhuriyet tarihinde ilk defa çoğunluğu Türk ve Müslüman olmayan, farklı etnik ve dini kimliklere sahip kişilerin göçüyle karşılaşmıştır (İçduygu & Aksel, 2013, s.167). Iraklıların kitlesel göçüyle karşılaşan Türkiye (yaklaşık beş yüz bin kişi (ORSAM, 2010, s.8), bu dönemde çok sayıda Iraklı'nın ülke üzerinden Avrupa'ya geçişiyle transit ülke konumuna gelmiştir.

Irak'tan Türkiye'ye yönelen göç hareketlerinin üçüncü dalgası, Amerikan'ın Irak'ı işgal etmesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Saddam Hüseyin rejiminin devrildiği bu dönem, uzun süreli istikrarsızlığın, mezhep savaşlarının ve milyonlarca Iraklı'nın ölümüyle sonuçlanmıştır (IOM, 2018, s.1). Irak'ın Sünni ve Şii toplulukları arasındaki mezhepsel gerilimler, Şiiler tarafından kutsal kabul edilen Samarra'daki El-Askeri camisinin 2006 yılında bombalanmasıyla keskin bir şekilde artış göstermiştir. Bu olay her iki topluluktan ve diğer gruplardan Iraklı'nın dini kimlikleri temelinde hedef gösterilerek öldürülmesine ve tekrardan binlerce Iraklı'nın ülkelerinden ayrılmasıyla sonuçlanmıştır (UNHCR, 2006, s.1). Irak kaynaklı yaşanan göç hareketleri 2007 yılında doruk noktasına ulaşırken, Avrupa ülkelerinin kabul politikalarını ve sınır denetimlerini sertleştirmesi sonucunda Irak'a komşu ülkelerde kalabalık bir Iraklı mülteci nüfusu birikmiştir (Danış, 2007, s.194).

İŞİD'in ülkenin büyük bölümünde etkinlik kazandığı 2014 yılında, Irak'ta güvenlik durumu tekrardan bozulmaya başlamıştır (UNCHR, 2019, s.12). İŞİD kontrol altında tuttuğu bölgelerde korku salmak, kontrolü sağlamak ve intikam almak için sürekli ve kasıtlı bir şekilde sivilleri infaz politikası uygulamıştır. (Human Rights Council,

2018, s.7). IŞİD'in varlığı 6 milyon Iraklı'nın yani Irak nüfusunun %15'inin yerinden edilmesine neden olmuştur. Bu dönemde yaşananlar, 2.7 milyon kişinin yerinden edildiği 2006-2008 mezhep çatışmalarıyla kıyaslandığında, ülkede son zamanlarda kaydedilen en yoğun yerinden edilme krizi olmuştur (IOM, 2018, s.50). IŞİD karşıtı askeri operasyonlar 2017'den bu yana büyük çoğunlukla son ermiş, 2018'de IŞİD saldırıları azalma göstermiştir. Ancak, güvenlikle ilgili kazanımlar karmaşıktır, özellikle daha önce IŞİD'in hâkimiyet kurduğu bölgelerde güvensizlik devam etmekte, IŞİD üyelerinin bölgede halen varlığını sürdürmesi nedeniyle durumun hassasiyetini koruduğu belirtilmektedir (UNCHR, 2019, s.13).

IOM'un 2022 (s.3) tarihli raporuna göre, 574 bin Iraklı yaşanan çatışmalar dolayısıyla başka ülkelerde yaşamlarını devam ettirmektedir. Göç İdaresi Başkanlığı'nın verilerine göre 01.06.2023 tarihi itibarıyla, ikamet izni ile Türkiye'de bulunan Iraklı sayısı 115.822 ile ikinci sırada yer alırken, 4.083 Iraklı 2022 sonu verilerine göre uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur. Suriye iç savaşına kadar Ortadoğu'daki en büyük nüfus hareketliliğine sahip olan Iraklılar, Türkiye'de de diğer mülteci gruplar arasında sayıca önemli bir yere sahiptir. Bölgedeki siyasi çalkantıların sonucu olarak, komşu iki ülke olan Suriye ve Irak, farklı savaş dönemlerinde ev sahipliği-misafirlik gibi değişen rollere sahip olmuşlardır. 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşında birçok Suriyelinin Irak'a sığınmasının öncesinde, özellikle 2003 savaşından sonra Irak'tan Suriye'ye kitlesel göçlerin yaşandığı bilinmektedir.

Türkiye'de Yaşayan Suriyeliler

2011 yılının Mart ayında, Suriye'nin güney kenti olan Dera'da okul duvarlarına rejim karşıtı yazılar yazan çocukların tutuklanması binlerce insanın bu durumu protesto etmesine yol açmıştır. Dera'daki kıvılcımın kısa süre içinde Suriye'nin diğer şehirlerine sıçramasıyla, baskının ve yolsuzlukların bitmesi gibi birçok talebin dile getirildiği gösteriler ülkenin büyük bölümüne yayılmıştır. Dera'da ortaya çıkan protestolar başlangıçta yerel görülse de, işsizlik ve yolsuzlukla mücadele, özgürlük gibi taleplerin ülkenin genelini kapsamaması sebebiyle kısa sürede Humus, Lazkiye, Şam ve Hama gibi diğer şehirlere de hızla yayılmıştır (McHugo, 2015, s.222). Halkın bu tür taleplerine güvenlik güçlerinin orantısız bir şekilde karşılık vermesi, muhaliflerin şiddete başvurması ve aşiretlerin kendilerini koruma adına öz savunma pozisyonu alması sonuç olarak Suriye'yi karşılıklı olarak insanlık suçlarının işlendiği bir savaş alanı haline dönüştürmüştür (Erich, 2014, s.1).

Suriye'de hizipleşen gruplar arasındaki çatışmalarda, artık ne zehirli gazlar ne de işkence gibi insanlık suçları tabu sayılmaktadır. İnsan öldürmenin çoğu zaman suç sayılmadığı Suriye savaşında yağma, tecavüz, evlere zorla girme gibi suçlara da zemin hazırlanmaktadır. Savaş ortamında, kolaylıkla suçlanarak, şiddet uygulanabilecek, öldürülebilecek kişilere dönüşen ötekiler ise, komşu olmaktan çıkarak, yok edilmesi gereken bir şeye dönüşmektedir (Fisk, Cockburn & Sengupta, 2015, s.8).

Zamanla farklı ülkelerin savaşa dâhil olması ve IŞİD gibi terör örgütlerinin saldırıları, Suriye savaşını içinden çıkılmaz bir hale sokmuştur. Bölgedeki IŞİD tehdidi, Suriyelilerin de Iraklılara benzer zulümlere uğramasına sebep olmuştur. Ölü sayısının sayılamayacak kadar çok olduğu Suriye’de, hayatta kalanların büyük çoğunluğu farklı ülkelere sığınırken, diğer bir kısmı ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Zaman içinde çatışan grupların artması ve savaşın farklı bölgelere sıçraması, ülkedeki farklı kimliklerden kişilerin savaşla karşı karşıya gelmesine yol açmıştır. Bu bağlamda, Suriye’nin farklı etnik ve dini kimliklerinden kişiler, savaşın belirli dönemlerinde karşı karşıya kaldıkları tehditler sonucunda göç etmek durumunda kalmışlardır.

Türkiye’de gündelik tartışmalarda, medyada ve politik söylemde Suriyeliler konusu tartışılırken sıklıkla Suriye’deki savaş da dile getirilmektedir. Taraflar, güvenli bölgeler, terör örgütleri, sınırlar, anlaşmalar gibi kavramlar üzerinden tartışılan savaş, hem Iraklılar hem de Suriyelilerin bireysel yaşamları üzerinde bazı ortaklıklara sahiptir. Yaşanmış savaş deneyimlerinin öteki ile olan ilişkileri nasıl şekillendirdiğini anlamak amacıyla Iraklı katılımcılara Suriye savaşıyla ilgili düşünceleri sorulmuştur. Iraklı katılımcıların bu konudaki ifadelerinde dikkat çeken bir nokta, kendi ülkelerinde yaşanan savaş ile Suriye’deki savaş arasında ayırım yapmaları olmuştur. Katılımcıların bazıları Irak’ın işgal edildiğini ve dış müdahaleye maruz kaldığını, Suriye’nin ise Suriyelilerin sebep olduğu bir iç savaş yaşadığını dile getirmiştir.

Bizim gibi oldular maalesef. Burada ne kadar güvende de olsak, hep aklımız Irak’taki akrabalarımızda. Suriyeliler de aynı durumda (G5).

Onların savaşı iç savaş. İç savaş olduğu için bizimkinden çok farklı. Bizim ülkemizi başka ülke gasp etti. Onları kendi ellerinden olmuş. Bizimki daha zordu çünkü elimizden hariç bir şey oldu (G12).

Kendi elleriyle kendi başlarına getirdiler. Devlet içinde devlet kurmaya çalıştılar. Onlar kendi aralarında savaştılar (G6).

Yıllarca savaşın sürdüğü Suriye’nin bazı bölgelerinde güvensiz ortam devam etmektedir. Ülkenin bazı bölgelerinde düzen görece sağlansa da, radikal unsurların varlığı normalleşme için tehdit oluşturmaya devam etmektedir. 3RP (Regional Refugee and Resilience Plan (3RP), 2022, s.3) raporunda da belirtildiği üzere Suriye’de yaşanan bu durum, dünyadaki en büyük yerinden edilme krizi olma özelliğini sürdürmektedir. Ülkede devam eden çatışmalar yüzünden, 6.7 milyon (IOM, 2022, s.180) Suriyeli ülkelerinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Suriye ile 911 km ortak sınırı olan Türkiye ise, hem Suriye savaşından hem de Suriyeli nüfus hareketlerinden en fazla etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Göç İdaresi Başkanlığı’nın (GİB, 2023) 01.06.2023 tarihli verisine göre, Türkiye’de

geçici koruma statüsüne sahip 3.366.185 milyon Suriyeli yaşamaktadır. Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin eğitim, sağlık ve istihdam gibi temel gereksinimlerinin karşılanması için temel oluşturan Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) 2014 yılında uygulamaya girmiştir. Geçici Koruma Statüsü, Türkiye’de yaşayan Suriyelilere Türk vatandaşlığına başvurma ya da uzun dönem ikamet izni hakkı vermemektedir. Türkiye’de yaşayan Suriyeliler geçici koruma kapsamında sağlık, eğitim, iş yaşamına erişim gibi hizmetlerden ilgili bakanlıkların kontrolünde yararlanabilmektedir. Geçici korumadan yararlanan bütün Suriyeli çocuklar devlet okullarına kayıt olma hakkına sahiptir. Aynı şekilde, Suriyeli üniversite öğrencileri de öğrenim ücreti ödemediği eğitim alabilmektedir. Her ne kadar Suriyeliler temel haklara erişebilseler de, uygulamada bu haklara erişimin bazı kısıtlamalara sahip olduğu söylenebilir. Suriyelilerin kayıtlı istihdama dâhil olabilmeleri için çalışma izni almaları gerekmektedir. Çalışma izninin alınması için ise işverenlerin başvurması gerekirken bazı durumlarda işverenler bu izni alma konusunda isteksiz davranmaktadır. Suriyeliler çoğu zaman, daha uzun saatler ve daha az ücretler karşılığında çalışmayı kabul etmek zorunda kalmakta ve ücretleri düşürmekle suçlanmaktadır. Türkiye’de Suriyeliler ile ilgili en çok tartışılan konuların başında vatandaşlık alan Suriyeliler gelmektedir. Türk vatandaşlığı verilen Suriyelilerin sayısı, 19.12.2022 tarihi itibarıyla 126 bin 786 olarak açıklanmıştır. Bunun yanında, ülkelerine gönüllü olarak geri döndüğü belirtilen Suriyelilerin sayısı ise, 05.10.2022 tarihinde 526 bin 932’dir (Mülteciler Derneği, 2023).

Suriye’de savaşın başlamasından itibaren devam eden açık kapı politikası sonucunda özellikle kentsel alanlara yerleşen Suriyeliler daha öncesinde Türkiye’de yaşamını sürdüren diğer göçmen gruplara göre çok daha görünür olmaya başlamışlardır (Üstübcü, 2020, s.288). Suriyelilerin daha görünür olmalarına neden olan bölgedeki Suriyeli nüfusunun artışı, bazı tepkileri de beraberinde getirmektedir. Özellikle bir yere sonradan gelenlerin sayılarındaki artış başta yerli halkta bazı rahatsızlıklar/tedirginlikler yaratabileceği gibi, bölgede misafir olan diğer gruplarda da huzursuzluk yaratabilmektedir. Yeni gelenlerle birlikte daha fark edilebilir olmak, kaynakları paylaşmak zorunda kalmak gibi endişeler gündeme gelebilmektedir. Bir yere sonradan dâhil olan iki farklı grup arasındaki etkileşimi anlayabilmek adına, kendileri de misafir olan kişilerin diğer misafirler hakkındaki görüşlerini hangi meseleler üzerinden kurduklarını anlamak önemlidir.

Gündelik Karşılaşmalarda Iraklılar ve Suriyeliler

Toplumsal yaşam içinde birbirinden birçok yönden farklılaşan kimlikler bir araya gelmektedir. Bu kimliklerin her birinin belli bir gruba ait olduğu ve ait olunan bu grubun da başka kimliklerin dâhil olduğu grupların ötekisi olduğu varsayılmaktadır. Bu varsayım, çeşitli eylem kalıplarının farklı kategorilere ilintilendirilmesiyle ortaya çıkmaktadır (Bauman, 2003, s.10). Kimlik, var olabilmek için farklılığa ihtiyaç duymakta ve varlığını güvence altına almak için de bu farklılığı ötekiliğe dönüştürmektedir. Ötekilik inşası bilinçli düşünce eşliğinin altında yol aldığından, onunla uzlaşmak için atılacak her bir adım kimliğin mantığında yer etmiş olan inatçı engellerle ve

sosyal örgütlenmenin yapısal kurallarıyla karşılaşmaktadır (Connolly, 2011, s.24). Kimliğin koşullarından biri olan farklılıklar, ötekiler olarak kurgulanan kişilerin dışlanması sürecine de dâhil olmaktadır. Kimliğe yönelik tehdit olarak algılanması sebebiyle husumet yaratma potansiyeli de olan bu farklılıklar, aynı zamanda biz ve onlar ikiliğini de beraberinde getirmektedir (Diken, 1998, s.80).

Bourse (2009, s.55), aynı topluluğa mensup olma bilincinin ancak yabancı hissedilen başka topluluklar karşısında ortaya çıktığını, böylece biz ve onlar ikiliğinin söz konusu olabileceğini öne sürmektedir. Gündelik yaşam içinde bir takım ortak mekânlarda 'bizden' farklı olanlarla karşılaşma durumu yok sayma, dikkat çekme, kimliğini vurgulama veya görünmez olma gibi stratejileri de beraberinde getirmektedir. Bu karşılaşmalarda, çoğunlukla en uygun görülen yöntem, karşılıklı olarak etkileşimden uzak durmaktır. Bauman'a (1998, s.83) göre, temastan kaçınmak tek çıkış yolu olarak görülmekte ancak tam bir kaçınmanın mümkün olduğu durumda bile kaygı ve tereddüt devam etmektedir. Allport (1988, s.264) ise, bu tür karşılaşmalarda sıklık düzeyinin önemli bir değişken olduğunun altını çizmektedir. Gündelik rutin içinde dış grup üyeleriyle yüzeysel bir şekilde gerçekleşen her bir karşılaşma, sıklığı arttıkça olumsuz düşünceleri onaylayan bir işlev de görebilmektedir. Günlük karşılaşmalarda önyargıları pekiştiren işaretlere odaklanılırken, ötekilerle etkileşimi olabildiğince aza indirme stratejileri de gün yüzüne çıkmaya başlamaktadır. Böylece ne dış gruptan biriyle yakın bir ilişki içinde bulunulur, ne de onun kendileriyle etkileşime girmesine izin verilir.

Kendisini ait ve güvende hissettiği evinde olma durumunda kişi, bir ailenin, mahallenin ve arkadaş çevresinin üyesi, evini terk etmek zorunda kaldığında bir yabancıya dönüşmektedir. Burada söz konusu olan ev kavramı kalanlar, yeni gelenler ve ayrılanlarla birlikte sürekli bir değişim göstermekte ve yabancı olma durumu da bu süreçte farklı anlamlar yüklenmektedir. Kişinin kendi evinde deneyimlediği yabancıyla karşılaşma durumu ile evinin uzağındaki başka bir yerde yabancılarla karşılaşması farklıdır. Kişi, kendi evinde karşılaştığı yabancılarla uzaklık ve yakınlık üzerinden ilişki kurarken, sonradan dâhil olduğu yerdeki yabancılıkta ev sahiplerinin misafirperverliğine bel bağlamak zorunda kalmaktadır. Evin dışında gerçekleşen yabancılık durumunda ayrıca, ev ile yeni gelinen yer arasında kurulan bağlantı da ilişkiye dâhil olmaktadır (Ahmed, 2000, s.88).

Savaşlar, iç çatışmalar ve doğal felaketlerin sebep olduğu nüfus hareketleri bir yandan farklı kültürleri bir araya getirirken, diğer yandan toplumsal anlamda birçok sorunu tartışmaya açmaktadır. Yeni gelenlerin ve yerleşik olanların hakları ve sorumlulukları, kaynak paylaşımı ve bu grupların toplumsal konumları sıklıkla tartışılırken, farklı ülkelerden gelen kişilerin yabancı bir ülkedeki etkileşimleri de bu tartışmaların farklı bir boyutunu oluşturmaktadır. Ülkelerinde yaşanan savaş yüzünden Türkiye'ye gelen Suriyeli ve Iraklılar ortak mekânlarda bir araya gelmektedir. Barınma, sağlık, eğitim, sosyal yardımlar, istihdam gibi ihtiyaçların karşılandığı alanlarda

bir araya gelen Iraklı ve Suriyeliler belirli etkileşim örüntüleri sergilemekte, sergilenen bu davranışlar ise kendi içinde değişkenlikler, belirsizlikler ve zıtlıklar içermektedir.

Çoğu zaman ani bir kararla ülkeden ayrılmayı gerektiren mültecilik durumunda kişiler, temel ihtiyaçlarını karşılamak için yardıma gereksinim duyabilmektedir. Iraklı katılımcılardan bazıları, Suriyelilerin de kendileri gibi savaştan çıkıp Türkiye'ye geldiğini ve zor şartlarda yaşamlarını sürdürdüğünü belirttikten sonra her iki grubun da faydalandığı yardımların eşit olmadığını savunmuştur. Katılımcılar, Iraklıların da Suriyelilerin yaşadığı deneyimlere benzer şeyler yaşamasına rağmen mülteci bir grup olarak Suriyelilerin daha çok hakka sahip olmaları düşüncesi üzerinden şikâyetlerini dile getirmiştir. Bir katılımcı bu durumu, “bizi mülteci olarak görmüyorlar” şeklinde ifade etmiştir. Eğitim, sağlık, sosyal yardımlar gibi konularda önceliğin Suriyelilere verildiğini savunan Iraklı katılımcılardan bazıları ise, Suriyeliler geldikten sonra ikinci plana atıldıklarını dile getirmiştir. Katılımcılar bu duruma gerekçe olarak, Suriye’de yaşanan savaşın daha acil çözüm bekleyen, önemli bir kriz olduğunun düşünülmesini öne sürmektedir. Iraklı katılımcıların çoğunluğu yardımların yanında, vatandaşlık hakkı elde etme konusuna da sıklıkla değinmiştir. Katılımcılar, vatandaşlık alma konusunda Suriyelilerin önceliğe sahip olduğunu öne sürmektedir.

Burs için iki kere uğraştım ama olmadı. En çok Suriyeliler alıyorlar. Onlar daha zarar gördüler belki o yüzden. Ama biz de zarar gördük, evimizi bile aldılar. Onlar vatandaşlık aldılar. Bizim öyle bir hakkımız yok. Suriyeli bir arkadaşım var, hemşirelik okudu. Mezun oldu hemen işe aldılar çünkü vatandaşlık aldı. Hastanelerde Suriyelilerden bize göre daha az para alıyorlar. Bizi mülteci olarak görmüyorlar (G13).

Söz konusu mültecilik olduğunda insanların ikilemde kaldığı konuların başında yardımlar gelmektedir. Katılımcılar bir yandan başka bir ülkeye savaş yüzünden sığınan insanların yardıma ihtiyaç duymalarının olağan olduğunu, bu sebeple bu kişilerin temel insani gereksinimlerinin karşılanması gerektiğini savunmaktadır. Diğer yandan bazı katılımcılar ise, bu yardımların sınırları ve diğer ihtiyaç sahipleriyle eşit paylaşımı gibi konuların altını çizmektedir.

Üçüncü ülkeye gidecektik ama aynı zamanda Suriye savaşı başladı. Birincilik Suriyeliler olduğu için biz ertelendik. Suriyeli öğretmenlerin sigortaları hala yatıyor, bizimki durdu. Başka şehre gitmeleri çok kolay. Kendi ülkelerine dönüp gelebiliyorlar. Eğitimleri bedava oluyor, üniversiteleri falan. Yardım da alıyorlar, Kızılay’dan, UNICEF’ten (G6).

Sadece Suriyelilere yardım veriliyor ama tüm aileler için değil. Ben de çok tepkiliydim. Biz de yabancıyız. Onlar destek alıyorlar. Öyle ayrımcılık var. İlaçları ücretsiz alıyorlar. Biz her şeyin dört katını ödüyoruz, Türkler de öyle. Ama Suriyeliler daha az ödüyor. Bize vatandaşlık verilmiyor. Onlara daha kolay vatandaşlık veriliyor. Herhangi bir üniversiteye kayıtlı olduğu zaman vatandaşlık alabilirler. Biz okul için ücret ediyoruz ama Suriyeliler ödemiyor (G7).

Göçmenler/sığınmacılar arasında Suriyelilerin bazı önceliklere sahip olduğunu düşünen katılımcılar, bu durumu özellikle savaş deneyimlerinin anlatımıyla ve Suriye’de yaşanan savaşın görüntülerinin yaygınlığıyla açıklamaktadır. Burada tartışılan, Suriye savaşının daha fazla gündemde tutulması, Suriyelilerin savaşta yaşadıklarının daha görünür olmasıdır. Kendileri de savaşı yaşamış kişiler olarak katılımcılar, yaşanan savaşlar arasında bir hiyerarşinin varlığından söz etmektedir. Katılımcıların savunduğu, mülteci kavramının içerdiği acı çekme ve zulüm görme gibi kavramların Suriyeliler için daha sık dile getirilirken, bazı durumlarda diğer mülteci gruplarının savaştan kaçarak Türkiye’ye sığındıklarının gözden kaçırıldığıdır. Savaş mağduriyetinin daha fazla yansıtıldığı kişilerin mülteci/sığınmacı kavramının içerdiği anlamlara da daha yakın olduğu düşünülmektedir.

Onlar da savaştan geldiler. Ama bizim önceliğimiz vardı. Biz onlardan önceden geldik. Yine biz savaştan geldik. Ama burada önceliği Suriyelilere verdiler (G14).

Eşit dağılsın en azından. Onlar da kolay bir şey yaşamıyorlar. Biz de 30 yıldır savaştayız. Bizim de durumlarımız iyi değil hatta daha berbat (G8).

Sokakta yaşayan, zor durumda olan bir sürü mülteci var. Türk vatandaşlar bile bu Covid döneminde çok sıkıntılar yaşadı. O yardımlardan daha iyi birileri yararlanabilirdi (G2).

Yabancı olanın herhangi bir olay karşısında, bu olaya müdahil olmasa dahi suçlanma ve kötü muameleye uğrama riski vardır. Kearney’e (2012, s.87) göre, aşına olunmayana kötü yaftası yapıştırıp, farklılığı kolektif kimliğe yönelik bir tehdit olarak nitelendirme ise ardından düşmanlıkları getirmektedir. Katılımcılara, gündelik yaşam içinde Suriyeli birinin sırf Suriyeli olduğu için maruz kaldığı kötü bir muameleye şahit olup olmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların bazıları, Iraklıların ve Suriyelilerin gündelik ilişkiler içinde farklı muamelelerle karşı karşıya kalabileceğini belirtmiştir. Bu noktada Iraklı katılımcılar, herhangi bir tepkiyle karşılaşmamak için Suriyeli değil de Iraklı oldukları mesajını karşı tarafa verecek stratejiler geliştirmek durumunda kaldıklarını dile getirmiştir. Kadın bir katılımcı, özellikle eşarp bağlama konusunda dikkat ettiğini, Suriyeli imajı vermemeye çalıştığını ifade etmiştir. Katılımcıların birçoğunun dile getirdiği, herhangi bir etkileşime girdiklerinde Iraklı olduklarını peşinen söyledikleridir.

Türkler onlara başka bir bakışla bakıyorlar. Belki onlar burada daha fazla oldukları için. Iraklılar için daha saygılı diyorlar. Suriyeli bir arkadaşta bazı Türk arkadaşlar kötü şeyler söyledi. Bize burs çıkmıyor sadece Suriyelilere çıkıyor falan dediler. Bir arkadaş da beni kastederek, o burada, ona ayıp oluyor dedi. Onlar da yok o zaten Iraklı dedi. Anamızın, babamızın maaşından kesip Suriyelilere veriyorlar dediler. Suriyeli değilim ama benim zoruma gitti (G16).

İnsanlar eylemlerini bir grubun bütün olarak ele alındığı kategorileştirmelere uygun şekilde biçimlendirirken bireysel farklılıklar çoğu zaman göz ardı edilmektedir. (Allport, 1988, s.7; Bourse, 2009, s.115; Park, 1950, s.232). Genellemeler, karşılaşılan kişileri kendi özgünlüğü içinde değerlendirmeyi zorlaştırırken, ötekiler olarak belirlenen kişilere toptan bir şekilde nitelikler ve kusurlar atfetme eğilimini pekiştirmektedir. Bir kişinin bir ulusa, etnik bir yapıya veya dini bir topluluğa dâhil olması, diğerlerinin gözünde o kişinin belirli bir kategorinin tipik bir ögesi olarak belirlenmesine sebep olmaktadır. Belirlenen bu kategoriler, önyargılar şeklinde temellenen bir sistematikleştirmeye etiketlenmektedir. Ötekini önyargı aracılığıyla tanımlama, özellikle yabancılar söz konusu olduğunda ortaya çıkmaktadır. (Bourse, 2009, s.116). Yabancıların bireyselliği, bulunduğu kategorinin içinde kaybolurken, bu kategori varlığını korudukça, yabancıların bu yükten kurtulması neredeyse olanaksızdır (Bauman, 2003, s.98). Goffman (2017, s.59) beden duruşu, giyim, konuşma tarzı gibi unsurlar yoluyla kişinin kendini başkalarına sunduğunu, uygun ya da uygunsuz bazı özelliklere sahip biri olduğunu da çevreye gösterdiğini savunmaktadır. Katılımcıların bazıları Arapça konuşmalarından, Iraklı kadınların belirli bir türde başlarını örtmesinden ya da diğer giyim kuşam tarzlarından dolayı Suriyeli sanıldıklarını ve kötü muameleye maruz kaldıklarını belirtmiştir. Katılımcılar, yerli halkla etkileşime girdiklerinde kötü bir muameleyle karşılaşmamak için peşinen Iraklı olduklarını söyleme gibi stratejiler geliştirdiklerini ifade etmiştir. Burada söz konusu olan, birçokları için “uygunsuz” görülen kimlikten değil de daha makbul olana ait olunduğunun altının çizilmesidir.

İnsanlar Arapça duyunca direk Suriyeli diye düşünüyor. Sormuyor Iraklı mı Suriyeli mi? Bazen Suriyeli olduğumu sanıyorlar, hakaret ediyorlar. Okulda da oluyor, Iraklıyım dediğimde değişiyorlar. O yüzden hep söylüyorum Iraklıyım, Suriyeli değilim diye. Çok kötü bir şey ama mecbur kalıyorum (G7).

Farklı kültürel tarihe sahip kişilerin karşılaşmaları ile birlikte var olduğu düşünülen farklılıkların vurgulanması genel bir eğilimdir. Burada önemli olan, bu farklılıkların uzlaşmazlıklara yol açıp açmadığıdır. Herhangi bir grup içinde bile farklılıklar söz konusu iken, gruplar arasında belirli farklılıkların olması kaçınılmazdır. Gruplar arasındaki bu farklılıklar tek başına bölücü ve ayırıcı değildir, düşmanlık yaratmazlar ancak ön yargılı insanlar altı çizilen farklılıkların diğer grup üyelerinin uygunsuz davranışları sebebiyle ortaya çıktığını düşünebilmektedir. Kişiler, kendi gruplarını diğerlerinden ayırmak için kullandıkları özelliklere dair bazı ipuçlarına sahip olabilirler

ancak çoğu zaman bunlar abartılarak ön yargıları beslemek için kullanılmaktadır. Önyargılı kişi olumsuz gördüğü bütün farklılıkları bu kişilere atfederken, bu özelliklere kendini ait hissettiği grubun da sahip olabileceği gerçeğini ise gözden kaçırmaktadır (Allport, 1988, s.87).

Iraklı katılımcılara, Iraklılar ile Suriyeliler arasındaki farklılıklar sorulduğunda, öne çıkan farklılıklar arasında yeme-içme alışkanlıkları, yaşam tarzı, başörtüsü takma şekilleri, giyim-kuşam sayılmıştır. Üniversite öğrencisi kadın bir katılımcı, yeme-içme alışkanlıkları açısından gördüğü farklılığı, "Suriyeliler çoğunlukla geç kalkıyorlar. Bu yüzden kahvaltı yapmıyorlar, günde iki öğün yiyorlar" şeklinde ifade etmiştir. Katılımcı, ders saatleri açısından da sınıftaki Suriyeli öğrencilerin geç saatte dersin başlamasını istemesinden ötürü uyumsuzluk çıktığını dile getirmiştir. Iraklı katılımcılar Suriyeliler ile aralarındaki farkları sıralarken sıklıkla vatana bağlılık, vatana sahip çıkma konularına değinmiştir. Vatansızlık konusunun altını çizen katılımcılar, Iraklıların Suriyelilere göre daha vatansız olduğunu öne sürmektedir. Burada dikkat çeken nokta, katılımcıların bizimkiler ve diğerleri arasındaki farklılıklar konusunda kötülük atfettikleri özellikleri çoğunlukla diğerleri olarak gördükleri Suriyelilerle ilişkilendirmesidir.

Iraklılar çok misafirperverdir. Fakir olsun, zengin olsun. Biri kapını çalarsa, onun yemeğini, içmeğini tamamlamadan kapıdan çıkarmazlar. Suriyeliler birine selam vermezler, ondan bir çıkarı olmazsa. Onların terbiyesizlikleri, saygısızlıkları, gittikleri yerin kuralına uymamaları. Bir yere yerleştiklerinde orada kendi kültürleri ne ise, kuralları ne ise onu her yere yayıyorlar (G9).

Çok rahat tipler. Kafaya bir şey takmıyorlar. Geldik, bitti. Irak'ta da bir sürü savaş oldu ama çok nadir bir Iraklı tanıyorum böyle. Bir şey istedin mi en üstünü istiyorlar. Iraklılar çalışmayı çok severler. Biz rahat değiliz onlar gibi (G2).

Çok hırslılar, rahatlar, umursamazlar. Bir Suriyeli ile karşılaştığım zaman geri planda kalmaya çalışıyorum. Çünkü gördüğümüz çok şey var yani güvenmememiz gerektiğini anladım (G14).

Onların savaşı olduğundan beri geri dönen çok olmadı. Ama Irak'ta kaç tane savaş oldu kimse ülkeyi terk etmedi. Çok az çıkan oldu. Daha vatansız buluyorum bizimkileri (G18).

Bauman (2016, s.8), kategorilere ayırma sürecini dostlar, düşmanlar ve yabancılar üzerinden tartışmaktadır. Gündelik yaşam içinde kişiler sokakta, iş yerlerinde ve diğer kamusal alanlarda karşılaştıkları insanları dostlar veya düşmanlar olarak ayırmakta ve onlara yönelik tavırlarını bu sınıflamaya göre belirlemektedir. Ancak yabancılar

söz konusu olduğunda, onların davranışlarını okumaya ve anlamaya dair çok az bilgiye sahip olduğundan, bir eylemdeki niyetlerinin ve bir sonraki davranışlarının ne olduğu kestirilemeyebilir. Böyle bir belirsizlik ise, çoğu durumda tehdit algısını da beraberinde getirebilmektedir. Yabancı olarak görülenler hakkında o kadar az şey bilinir ki, onlarla ancak yüzeysel ve üstünkörü etkileşimlere girilmektedir. Ancak bu yüzeysel etkileşim sonunda bile kişi, diğerlerini çok iyi tanıdığını iddia edebilmektedir. Kategorilere ayırma söz konusu olduğunda iyilik benzerlik ile eşit sayılırken, kötülük çoğu zaman dışsalılık ile anılmaktadır (Kearney, 2012, s.87).

Iraklı katılımcılara, Türkiye'deki karşılaşmaları ve varsa daha önceki yaşam deneyimlerine dayanarak Suriyeliler ve Iraklılar arasındaki benzerlikler sorulmuştur. Katılımcıların dile getirdiği benzerlikler arasında öncelikle Arap dili ve Arap kültürü gelmektedir. Arap kimliğini benzerlikler noktasında öne çıkaran katılımcılar, buradan Arapçanın Kur'an dili olduğunu dile getirerek iki grup arasında dini ortaklıklar olduğunu vurgulamıştır. Adetlerde, evlilik geleneklerinde ve aile yapısında var olduğu düşünülen benzerlikler de en çok ifade edilenler arasındadır. Aile yapısında benzerlik olduğunu ifade eden kadın bir katılımcı, Iraklı bazı ailelerde kadınların çalıştırılmadığını, bu durumun bazı Suriyeli ailelerde de geçerli olduğunu savunmuştur. Farklılıklar arasında dile getirilen giyim-kuşam şekli ve yeme alışkanlıkları, bazı Iraklı katılımcılar tarafından ise Suriyeliler ve Iraklılar arasındaki ortaklıklar arasında sayılmıştır. Savaş deneyimleri ise, iki grup arasındaki benzerlikler arasında en sık dile getirilen ifade olmuştur.

Iraklı katılımcıların bir kısmı, Suriyelilerden daha önce Türkiye'ye geldiklerini belirtmiştir. Bu katılımcılar çoğunlukla, Amerikan işgalini takip eden 2003-2008 yılları arasında Türkiye'ye geldiklerini belirtmiştir. Bu dönem gelen Iraklılar, Suriyelilerin gelmesiyle Türkiye'de meydana geldiğini düşündükleri değişimlerden de söz etmişlerdir. Değişimlerden söz eden katılımcılar, Suriyelilerin gelmesinden önce ulaşmakta zorlandıkları temel ihtiyaçlardan, Suriyelilere tanınan haklar neticesinde kendilerinin de yararlandığını dile getirmiştir. Bazı katılımcılar ise, toplumdaki birçok aksaklığı Suriyelilerin gelmesine bağlamaktadır. Bu doğrultuda ifadelerde bulunan katılımcılar, "Suriyeliler Türkiye vatandaşlarının da hakkına giriyorlar" şeklinde cümleler kurmuşlardır.

Kaç senedir Türkiye'de yaşıyorum. Hala Türk vatandaşlığı almadık. Çünkü başvuru ihtimali yoktu. Suriyeliler geldikten sonra böyle bir hak oldu. Bu yüzden yeni yeni başvurmaya başladık vatandaşlığa. Suriyeliler geldikten sonra daha çok okuma sahibi olduk. Suriyeliler için açılan okullara gittik (G10).

Her şey pahalandı. Onlar olmasaydı belki hayat daha normal olabilirdi. Çünkü onların sayısı baya çok (G15).

Irak'ın Amerikan işgali sonrasında yaşanan kaos ortamından dolayı Suriye'ye göç eden bazı katılımcılar, Suriye'deki deneyimlerini dile getirmiştir. Suriye'deki mültecilik deneyimlerinden söz eden katılımcılar olduğu gibi, duyduklarını dile getiren katılımcılar da olmuştur. Katılımcılar Suriye'deki deneyimlerinden söz ederken çoğunlukla kötü olayların altını çizmiştir. Kadınların istismar tehlikesiyle karşı karşıya kalması mültecilik ve savaş deneyimlerinin bir parçasını oluştururken, dünya üzerindeki birçok mülteci kadın bu tür tehditlere karşı savunmasız durumda kalmaktadır. Katılımcıların bazıları Türkiye'deki Suriyeli kadınların, Suriye'deki Iraklı kadınlarla benzer sorunlar yaşadıklarını öne sürerek, bu durumu "yaşattığını yaşama" üzerinden gerekçelendirmektedir.

Çok insanlar Irak'ta yaşam kalmadı, Suriye'ye çıktılar. Suriye'de parası pulu olan yaşadı. Bizim oradaki kızlara sahip çıkmadılar. Kötü şeylere yönlendirdiler. Duyduğumuza göre, bazı caddeler varmış, Iraklı caddesi diyorlarmış oraya. İstismar, uyuşturucu, her şeyi yaptılar. O yüzden Suriyelileri görünce diyorum ki, siz eskiden bunu yaptınız. Şimdi sizin başınıza aynı yaptığınız geliyor. Yaptılar, şimdi yaptıklarını yiyorlar (G4).

Terk ettik evimizi Suriye'ye gittik. Orada iki yıl kaldık. Orada yaşadıklarımızı hatırlamak bile zoruma gidiyor. Çünkü orada gerçekten çok hakarete uğramıştık. Bir daire kiraladık. Suriyelilere 1000'e veriyorlardı, bize 5000'e veriyorlardı. Çünkü biz Iraklıyız, bizim paramız var. Öyle düşünüyorlardı. Böyle düşünce hala var onlarda. Ama burası onların ülkesi olmadığı için bir tık daha az. Ama Suriyeliler içinde iyi insanlar da var. Bilgisayar dükkânı açmıştık Suriye'de. Daha çok ucuz sattığımız için malları, gelip kırdılar her şeyi. Bazı Suriyeliler bizim tarafımızı tutmuşlardı. Polise gittiler, şahitlik yaptılar. Suriyeli arkadaşlarım diyorlar ki, size yaşattıklarımızı, biz şimdi yaşıyoruz (G7).

Bir yıla yakın kaldım Suriye'de. Buradaki yaşam tarzlarıyla Suriye'deki yaşamları hemen hemen aynı. Hiç değiştirmiyorlar, geldikleri yeri kendilerine benzetmeye çalışıyorlar (G8).

Ben küçükken Irak'ta çok Suriyeli lafı geçmezdi. Suriye bizim için gezilebilecek, tozulabilecek, çok ucuz bir ülkedydi. Güzel bir ülke. Dil açısından çok farklı gelirdi bana. O kadar oturduk, kalktık, beraber yaşadık. İlgimi çekmiyorlar (G5).

Kendi ülkeleri içinde yer değiştiren ya da komşu ülkelere sığınan Iraklıların sayısı 2007 yılında zirveye ulaşırken, bu dönem Iraklıların büyük kısmı Suriye'ye yönelmiştir. Danış'a göre (2009, s.62), 2003 sonrasında Iraklılara kapılarını açan Suriye, gelenlerin sayısı aşırı şekilde artıp, ekonomide ağır hasar yaratınca, kendi çıkarlarına öncelik veren bir tavır değişikliğine giderek Iraklıların vize muafiyetini feshetmiştir. Bu dönemde Iraklılar, diğer birçok mülteci grubun da maruz kalabileceği "yük, güvenlik riski ve sorun kaynağı" olarak görülme durumuyla karşı

karşıya kalmıştır. Arap dayanışmasının bir kalıntısı olarak Iraklılar bu tarihe kadar, ikameti sınırlı tutulan yabancılar gibi değil de, “Suriyeli olmayan Araplar” olarak görülmekte ve vizeye ihtiyaç olmadan Suriye’ye girebilmekteydi. Bu vize muafiyeti sayesinde Suriye, bölgenin en kalabalık Iraklı mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmaktaydı. Chatelard’ın (2009, s.26) belirttiği üzere, Pan-Arabizm ideolojisinin devamı olarak Iraklılar Suriye’de, Suriye vatandaşlarının yararlandığı sosyal haklardan yararlanabilmekteydi. Ancak sonradan getirilen vize muafiyetiyle bu durum değişmiştir. Iraklıların bir kısmının Suriye’de yaşadıkları mültecilik deneyimlerine bakıldığında, tarihsel ve toplumsal süreçlerin farklılık göstermesine rağmen kişilerin başka ülkelerde sığınma deneyimlerinin oldukça benzerlikler sergilediği görülmektedir. Ev sahibi topluluk açısından da, göç hareketlerinin başlangıcında özellikle de belirli ortaklıklar üzerinden kurulan (din kardeşliği gibi) misafirperverlik zaman geçtikçe farklı toplumsal reflekslere yol açabilmektedir.

Sonuç

İnsanlar göç ettiklerinde sadece yaşam alanlarını değiştirmezler, aynı zamanda kendilerinden farklı toplumsal kuralları olan kişilerle de bir araya gelmektedirler. Bu karşılaşmalar bir yandan stres yüklü olabilirken, belirli ortaklıkların bulunmasıyla eşik görevi de görebilmektedir. Gündelik yaşam içinde görünür olan ve fark edilebilen mültecilerden çoğunlukla vardıkları yerin kurallarına uymaları ve sorun çıkarmamaları beklenmektedir. Ancak uyum konusu oldukça belirsiz ve birbirine tezat unsurları da içerebilmektedir. Mülteci grupların gittikleri ülkelerde yerli halktan bazı kişilerin dikkatini çekmesi ve bu kişiler tarafından tehdit olarak görülmesi olasıdır. Türkiye’de yaşayan Iraklı ya da Suriyelilerin sorun olarak görülmeleri yerli halk-göçmen ilişkisinin yalnızca bir örneğini oluşturmaktadır. Yerli halk ile mülteciler arasında gelişme potansiyeline sahip bu durumun mülteci grupların kendi aralarında da meydana gelme olasılığı vardır.

Gündelik söylemde, özellikle de sosyal medyada sıklıkla yer bulan Suriyeliler, ülkeye kabullerinden gündelik yaşamda görünür olmalarına, barınma, sağlık, eğitim, istihdam gibi temas noktalarında maruz kaldıkları ayrımcı tutumlar ya da sahip oldukları düşünülen ayrıcalıklara kadar geniş bir yelpazede zaman zaman birbiriyle çelişen yaklaşımlarla ele alınmaktadır. Bu yaklaşımlara çoğu zaman Suriyeli karşıtı söylem de eşlik etmektedir. Mülteci karşıtlığının bazı durumlarda Suriyeliler üzerinden sürdürüldüğü bu söyleme, kendileri de mülteci olan Iraklıların katılımları veya karşıt tutumları üzerinde durulması gereken konulardan birini oluşturmaktadır. Iraklıların Suriyeliler ile olan etkileşimlerini değerlendirirken en fazla altını çizdikleri konu savaş olmuştur. Savaşı deneyimlemiş iki farklı grup olarak homojen bir Iraklı nüfusundan bahsedilemeyeceği gibi tek bir Suriyeli tipinden de bahsedilemez. Aynı gruba dâhil olan kişiler arasında bile farklılıklar söz konusu iken, gruplar arasında belirli derecelerde farklılıkların olması olasıdır. Farklılıklar ve benzerlikler söz konusu olduğunda katılımcıların çoğunlukla iki grup arasındaki farklılıkları vurgulama eğiliminde olduğu görülmüştür. Katılımcılar iki grup

arasında gördükleri farklılıkları çeşitlendirirken, benzerlikler konusunda din ve dil gibi genel ve sınırlı sayıda nitelik üzerinden değerlendirme yapmaktadır. Farklılıkların özellikle altının çizildiği, etkileşimin en aza indirildiği durumlarda önyargıların dolaşıma sokulması da kolaylaşmaktadır.

Iraklıların ve Suriyelilerin ortaklaştığı konulardan birini çeşitli sebeplerle sınırlar ve statüler arasında yer değiştirmek durumunda kalmaları oluşturmaktadır. Suriye ve Irak, komşu iki ülke olarak değişen savaş dönemlerinde birbirlerinin vatandaşını sığınmacı olarak ülkelerine kabul etmiştir. Savaştan kaçan bir Suriyelinin Irak'ı ya da bir Iraklının Suriye'yi sığınılacak ülke olarak seçmesinin altında birçok neden vardır. Bu kişiler öncelikle ulaşımın kolay olması, sınırların açık olması, etnik, dini ve dilsel açıdan ortaklıklar bulunması ve ülkede yaşayan tanıdıkların/akrabaların varlığı gibi sebeplerle bu ülkelerin sınırlarından geçmişlerdir. Benzer nedenlerin yine Türkiye'ye gelen Iraklı ve Suriyeli mülteciler için de geçerli olduğu söylenebilir.

Iraklılar ve Suriyelilerin Türkiye'de paylaştıkları mekânlardaki karşılaşmaları etkileşim, çekişme, dayanışma, dışlama ve alışveriş gibi çeşitli stratejileri de beraberinde getirmektedir. Gündelik rutin içinde karşılaşılan yabancıyı tanımlayabilmek için tarihsel arka plana ihtiyaç vardır. Iraklılar ve Suriyeliler ilişkisi örneğinde bu durum, iki ülkenin geçmişten getirdiği bazı ortak olaylar üzerinden ilerlemektedir. Ancak komşu iki ülkenin vatandaşlarıyken, savaş sebebiyle ülkelerinden ayrılarak başka bir ülkede karşılaşan kişilerin geçmiş deneyimlerinde bazı değişimler yaşanabilmektedir. Iraklı katılımcılar arasında, özellikle de 2003 yılında Irak'ın işgalinden sonra Suriye'ye göç ettiğini belirtenler olmuştur. Suriye'deki yaşamlarından söz ederken çoğunlukla olumsuz deneyimlerinden söz eden katılımcıların yanında, tanıdığı kişilerin deneyimlerini aktaran katılımcılar da vardır. Suriye'de yaşadıkları süre boyunca kötü tecrübeler yaşadığını belirten katılımcılar, benzer olayları Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin de deneyimlediğini belirterek, bu durumu yaşattığını yaşamak şeklinde nitelemektedir. Komşu iki ülke vatandaşı olan, benzer savaş ve mültecilik deneyimlerini paylaşan, birbirlerinin savaşından etkilenen kişiler olarak Suriyeliler ve Iraklılar farklı bir ülke olarak Türkiye'de de ortak bir gündelik yaşamı paylaşmaktadır. Ancak bu paylaşımın, çoğu zaman yüzeysel olduğu ve önyargı oluşturma potansiyeline sahip olduğu görülmektedir.

Iraklı katılımcılar, Suriyeli kişilerle ilgili tanımlamalarını savaş kavramı üzerinden dile getirmiştir. Ülkelerinin tarihinde savaşların kilit rol oynadığı Iraklı katılımcılar, Suriye'de süren savaşı kendi ülkelerinde yaşanan savaşlarla kıyaslamaktadır. Burada en çok vurgulanan, iki ülkede yaşanan savaşların farklı olduğudur. Katılımcılar, Irak'ın başka bir ülke tarafından işgal edildiğini, Suriyelilerin ise kendi aralarında çatıştıklarını ifade etmiştir. Burada dikkat çeken nokta, Iraklı katılımcıların bazılarının Irak'ta ve Suriye'de yaşanan savaşlar arasında bu şekilde bir hiyerarşi kurmaları olmuştur. Savaş, Iraklı katılımcıların Suriyeliler ile ilgili en fazla dile getirdikleri konu olmakla birlikte en fazla ikileme düşükleri konudur. Katılımcılar, savaştan çıkıp gelen insanlara yardım

etmenin gerekliliğinden söz ederken, Suriyeliler ile kendilerinin eşit oranda yardım almadıklarını savunmaktadır. Yardımlar konusunda katılımcılar, bir yandan Suriyelilerin savaşta yaşamış olabilecekleri kötü tecrübelerden söz ederek merhamet vurgusu yaparken, diğer yandan Suriyelilerin gelişi ile birlikte diğer mülteci grupların geri planda kaldığını belirtmiştir. Yardımların eşit olmadığını belirten katılımcılar, üniversite öğrencilerine dağıtılan burslar konusunda da Suriyeli üniversite öğrencilerinin önceliğe sahip olduğunu ifade etmiştir. Vatandaşlık konusu ise, katılımcıların birçoğu tarafından dile getirilerek, Suriyelilerin vatandaşlık almada ayrıcalığa sahip olduğu savunulmuştur. Bu tartışmaların yanında bazı katılımcılar ise, Suriyelilere tanınan haklardan kendilerinin de faydalandığını belirtmiştir. Suriyelilerin eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi için uygulanan politikalar sayesinde, Suriyeliler gelmeden önce zorlandıkları eğitim olanaklarından daha kolay yararlanabilir olmalarından söz etmişlerdir. Suriyelilerin gelmesinden önce Türkiye’de bulunan bazı Iraklı katılımcılar ise, yaşanan bazı aksaklıkları Suriyelilere bağlamaktadır. Suriyeliler olmasaydı Avrupa’ya daha kolay gidebileceklerini, Suriye savaşının daha büyük bir kriz olarak görülmesinden dolayı Avrupa’nın öncelikle Suriyelileri kabul ettiğini ve Türkiye’de de fiyatların artmasının sebebinin Suriyeliler olduğunu savunan katılımcılar çoğunluktadır. Bunun yanında, Suriyelilerin yerli halktan bazı kişiler tarafından kötü muameleye ve ayrımcılığa uğradıklarını, kendileri de böyle bir tavırla karşılaşmamak için ilk olarak Iraklı olduklarının altını çizdiklerini belirten katılımcılar olmuştur.

Mültecilik, savaş ve başka bir ülkede yaşama deneyimleri ile birlikte düşünüldüğünde Iraklılar ve Suriyeliler arasındaki ilişkinin, ‘misafir misafiri sevmez, ev sahibi ikisini de sevmez’ sözünü birçok noktada doğruladığı söylenebilir. Kısıtlı kaynaklardan yararlanan kişilerin artması, yeni gelenlerle birlikte özellikle yerli halkın gözüne batmaya başlama, öncesinde sahip olunan hakların ertelenmesi rahatsızlığın sebeplerinden bazılarını oluşturmaktadır. Özellikle de Suriyelilerin varışlarından önce Türkiye’de bulunma durumunda Suriyelilerden öncesi ve sonrası karşılaştırması yapılarak yaşamın daha da zorlaştığı vurgulanmaktadır. Ortak deneyimlerin ve benzeşen özelliklerin çoğu zaman göz ardı edildiği bu süreçte, ötekiler çoğunlukla farklılıkla ancak daha aşağı ve zararlı olanlarla tanımlanmaktadır. Biz ve diğerleri olgusunun bir örneğini oluşturan Iraklılar ve Suriyelilerin gündelik karşılaşmalarına bakıldığında ise, etkileşimin olabildiğince az tutulurken ön yargıların yaygın bir hal aldığı görülmektedir.

Kaynakça

- Ahmed, S. (2000). *Strange encounters. Embodied others in post-coloniality*. New York:Routledge
- Allport, G.W. (1988). *The nature of prejudice*. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company.
- Bauman, Z. (1998). *Postmodern etik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bauman, Z. (2003). *Modernlik ve müphemlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bauman, Z. (2016). *Strangers at our door*. Cambridge: Polity Press.
- Bourse, M. (2009). *Melezliğe övgü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Chatelard, G. (2009). *Migration from Iraq between the Gulf and the Iraq wars (1990-2003): Historical and sociospatial dimensions*. Araştırma Raporu. Hal
- Connolly, W.E. (2011). *Kimlik ve farklılık*. Siyasetin açmazlarına dair demokratik çözüm önerileri. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design. Choosing among five approaches*. California: Sage Publications.
- Danış, D. (2007). İstanbul'daki Iraklı göçmenlerin parçalı eklemlenme sürecinde toplumsal ağlar. Pusch, B. & Wilkoszewski, T. (Der.) *Türkiye'ye uluslararası göç: Toplumsal koşullar - bireysel yaşamlar* içinde (ss.191-224). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Danış, D. (2009). Arap dayanışması çözülürken: Suriye, Ürdün ve Lübnan'da Iraklı mülteciler. *Ortadoğu Analiz*, 1(9), 57-65.
- Diken, B. (1998). *Strangers, ambivalence and social theory*. London: Ashgate Publishing Limited.
- Erdoğan, M. (2020). *Syrians barometer 2019: A framework for achieving social cohesion with Syrians in Turkey*. Araştırma Raporu. Turkish-German University Migration and Integration Research Centre.
- Erllich, R. (2014). *Inside Syria. The backstory of their civil war and what the world can expect*. New York: Prometheus Books.
- Fisk, R. , Cockburn, P.& Sengupta, K. (2015). *Suriye cehenneme düşüş*. İstanbul: Matbuat Yayın.
- Goffman, E. (2017). *Etkileşim ritüelleri. Yüz yüze davranış üzerine denemeler*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Göç İdaresi Başkanlığı (GIB), (2022). İstatistikler. Erişim tarihi: 11.06.2023, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Human Rights Council, (2018) *Report of the special rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions on her mission to Iraq*
- IOM, (2018). Iraq displacement crisis 2014-2017. Erişim tarihi: 07.06.2023, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/IOM-Iraq_Displacement_Crisis_2014-2017.pdf.
- IOM, (2022). *World migration report 2022*. Erişim tarihi: 03.06.2023, <https://worldmigrationreport.iom.int/>

- İçduygu, A. & Aksel Bayraktar, D. (2013). "Turkish migration policies: A critical historical retrospective". *Perceptions*, 18(3), 167-190.
- Kaynak, M. (1992). *The Iraqi asylum seekers and Türkiye (1988-1991)*. Ankara: Tanmak Yayınları.
- Kearney, R. (2012). *Yabancılar, tanrılar ve canavarlar. Ötekiliği yorumlamak*. İstanbul: Metis Yayınları.
- McHugo, J. (2015). *Syria. A recent history*. London: Saqi Books.
- Mülteciler Derneği, (2023). *Türkiye'deki Suriyeli sayısı*. Erişim tarihi: 11.06.2023, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- ORSAM, (2010). *Irak'tan İrağa: 2003 sonrası Irak'tan komşu ülkelere ve Türkiye'ye yönelik göçler*. Erişim tarihi: 23.04.2023 <https://www.orsam.org.tr/tr/irak-tan-iraga-2003-sonrasi-irak-tan-komsu-ulkelere-ve-turkiye-ye-yonelik-gocler/>
- Park, R.E. (1950). *Race and culture*. New York: The Free Press.
- Regional Refugee and Resilience Plan (3RP), (2022). *Regional strategic overview*. Erişim tarihi: 03.03.2023, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/RSO2022_0.pdf
- Siklawi, R. (2016). 'Iraq between 1990 and 2015. Dimensions of conflict'. *International Journal of Contemporary Iraqi Studies* 10(3), 263-273.
- Sontag, S. (2004). *Başkalarının acısına bakmak*. İstanbul: Agora Kitaplığı
- UNHCR, (2006). *Return advisory and position on international protection needs of Iraqis outside Iraq*. Araştırma Raporu.
- UNHCR, (2019). *Irak Cumhuriyeti'nden kaçan insanlarla ilgili uluslararası koruma konusunda dikkate alınması gereken hususlar*. Erişim tarihi: 19.02.2023, <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=60361b824>
- Üstübici, A. (2020). Görünmezlikten görünürlüğe: İstanbul'un kent dokusunda göçmenlik ve mültecilik deneyimleri. *İmgelem*. 4(7), 273-298.
- Yıldız, İ. (2018). *Türkiye'ye uluslararası göçler ve Türkiye'nin göç politikası*. İstanbul: Kırmızı Çatı Yayınları.

Araştırma Makalesi

Göç ve Habitus: Gurbet Kuşları Filminin Bourdieu'nun Kavramları Üzerinden Bir İncelemesi¹

Semra Sayımlar², Çiçek Coşkun³

*“Anlamak, önce, kendisiyle ve kendisine
karşı yaratıldığımız “alanı” anlamaktır.”
(Bourdieu, 2012, s. 14)*

Öz

Bilindiği üzere 1950 ve 1960'lı yıllar Türkiye'de kırdan kente doğru iç göçlerin en yoğun yaşandığı bir dönemdir. Türkiye'de iç göçler toplumsal değişime en çok etki eden faktörler arasındadır. Kırsal alanlarda tarım ve hayvancılıkla uğraşan aileler, kente göç ederek topraktan kopmuş ve kentsel yaşama uyum sağlamaya çalışmışlardır. Göç eden kişilerin yaşadığı bu büyük sosyal değişim Bourdieucu bir bakış açısıyla bir habitus değişimi olarak okunabilir. Türkiye'de yaşanan bu iç göçler, akademik çalışmaların yanında çok sayıda sanat eserine de konu olmuştur. Türk sinemasında da göç konusunda odaklanan çok sayıda film bulunmaktadır. Gurbet Kuşları filmi göç konusuna odaklanan ilk film olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmanın amacı Gurbet Kuşları filminin Pierre Bourdieu'nun temel kavramları üzerinden bir okumasını yapmaktır. Bu amaçla film alan, habitus, sermaye, eril tahakküm, sembolik şiddet, tabakalaşma ve pratik kavramları üzerinden incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, göç kavramı üzerinden film incelemesi yapılırken Bourdieu'nun temel kavramlarından faydalanmanın farklı bir bakış açısı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Habitus, sermaye, Bourdieu, göç, kentleşme.

¹ Makale Geliş Tarihi: 20.09.2023 Makale Kabul Tarihi: 09.11.2023

² Başkent Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, Mezun, ssayimlar5@gmail.com, ORCID NO: 0009-0006-0929-8183

³ Doç. Dr., Başkent Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, ccoskun@baskent.edu.tr, ORCID NO: 0000-0002-6563-0164

Research Article

Migration and Habitus: A Review of the Gurbet Kuşları Film on Bourdieu's Concepts

Abstract

1950s and 1960s were the period when internal migration from rural to urban areas peaked in Turkey. Internal migrations are among the factors that most affect social change in Turkey. Families engaged in agriculture and animal husbandry in rural areas migrated to the city, broke away from farming and tried to adapt to urban life. This major social change experienced by migrants can be read as a habitus change from a Bourdieusian perspective. These internal migrations in Turkey have been the subject of many works of art as well as academic studies. There are many films focusing on migration in Turkish cinema as well. *Gurbet Kuşları* (Birds of Exile) is considered to be the first film focusing on the issue of migration. The aim of this study is to make a reading of *Gurbet Kuşları* film through Pierre Bourdieu's basic concepts. For this purpose, the film was examined through the concepts of social space, habitus, capital, masculine domination, symbolic violence, stratification and practice. In sum, it was concluded that using Bourdieu's basic concepts would provide a different perspective while making film analysis on the concept of migration.

Keywords: Habitus, capital, Bourdieu, migration, urbanization.

1. Giriş

Gurbet Kuşları (1964/Yönetmen: Halit Refiğ) filminin ilk sahnesinde Haydarpaşa Garı'nda trenden inen Tahir Ağa ve ailesi, geldikleri bu şehre her bakımdan yabancı olduklarını hissederek ve bunu izleyiciye de hissettirerek, garın merdivenlerinden İstanbul'a bakarlar. Daha sonra çekilecek pek çok filme de esin kaynağı olacak bu gar sahnesi, filmde yeni bir hayatın başladığını gösteren kurucu bir çekimdir. Bilindiği üzere 1950 ve 1960'lı yıllar Türkiye'de kırdan kente doğru iç göçlerin en yoğun yaşandığı bir dönemdir. İç göçler Türkiye'de toplumsal değişime en çok etki eden faktörler arasındadır. Kırsal bölgede tarım ve hayvancılıkla uğraşan aileler, kente göç ederek topraktan kopmuş ve kentsel yaşama uyum sağlamaya çalışmışlardır. Göç eden kişilerin yaşadığı bu büyük sosyal değişim Pierre Bourdieu'nun bakış açısıyla bir habitus değişimi olarak okunabilir. Kırsal hayattan ayrılıp kente gelen kişiler kurmak zorunda oldukları yeni habituslarında ekonomik, kültürel ve sosyal sermayelerinin eksikliğini hissedeceklerdir.

Türk sinemasında kırdan kente göç üzerine çok sayıda film bulunmaktadır ve bu filmler farklı akademik çalışmalara konu olmuşlardır. Türk sinemasında kırdan kente göç konusundaki ilk film olarak kabul edilen Gurbet Kuşları'nda Kahramanmaraş'tan İstanbul'a göç eden bir ailenin yaşadıkları anlatılır. Turgut Özakman'ın Ocak adlı oyunundan uyarlanan ve Halit Refiğ tarafından yönetilen filmde, ailenin her ferdi İstanbul'da çeşitli zorluklar ve uyum sorunlarıyla karşılaşır. Bu bağlamda, filmin farklı bir okumasını yapmak mümkündür.

Bu çalışmada, Gurbet Kuşları filminin Bourdieu'nun temel kavramları üzerinden bir okumasını yapmak amaçlanmaktadır. Bourdieu sosyal ilişkileri açıklarken yapı ve faile odaklanmaktadır. Göç etmek sadece bir bölgeden bir bölgeye ya da kıtaya giderek mekân değiştirmek değildir, gidilen bölgedeki kültüre ve sosyal hayata bireylerin uyum sağlaması gerekmektedir. Bir yerden başka bir yere göç edildiğinde habitus da içinde bulunulan durum ve şartlara göre şekillenmektedir. Bu bağlamda çalışmada filmde yer alan kır-kent ayrımı, eril tahakkümün kadınlar üzerindeki baskısı, sınıfsal farklılıklar, göçün ardından kente uyum süreci ve bu sürecin geleneksel aile yapısı üzerindeki etkileri Bourdieu'nun alan, habitus, sermaye, eril tahakküm, sembolik şiddet, tabakalaşma ve pratik kavramları üzerinden incelenmiştir.

2. Yöntem

Nitel bir araştırma olarak tasarlanan bu çalışmada betimsel analiz ve söylem analizi tekniklerinden yararlanılmıştır. Yukarıda da belirtildiği üzere, çalışmanın amacı Gurbet Kuşları filminin Bourdieu'nun temel kavramları üzerinden bir okumasını yapmaktır. Bu bağlamda film içerisinde tespit edilen sosyolojik unsurlar Bourdieu'nun kavramları üzerinden incelenmiştir. Çalışma incelenen film ile sınırlıdır. Çalışmada Bourdieu'nun tüm kavramları değil, sadece filmde tespit edilen kavramları incelenmiştir.

Çalışmaya konu olan Gurbet Kuşları filminin gerçekleşmesi muhtemel olayları yansıtmaması ve filmde yer alan karakterlerin gerçek hayatta karşımıza çıkabilecek karakterler olması, göç sürecinin insan yaşamını nasıl etkileyebileceğini anlamak için önemli detaylardır. Çalışmanın özgün değeri olarak bireylerin göç etmiş oldukları mekâna, kültüre ve sosyal hayata uyum sağlama çabalarının Bourdieu'nun kavramları üzerinden değerlendirilmesiyle sosyal bilimler literatürüne katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Bütün bunlar ışığında filmin temel araştırma problemi şu şekildedir:

Gurbet Kuşları filminde aile üyelerinin kente uyum sağlama çabası Bourdieu'nun temel kavramları üzerinden nasıl temsil edilmektedir?

Çalışmanın alt problemleri ise aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

-Filmde kırdan kente göç eden bireylerin kentteki modern yaşam içerisinde karşılaştıkları kültürel farklılıklar nasıl temsil edilmektedir?

-Eril tahakkümün filmdeki kadın karakterler üzerindeki etkisi nasıl temsil edilmektedir?

Çalışmada Bourdieu'nun filmde tespit edilen temel kavramlarının incelenmesinin ardından, film bu kavramlar üzerinden incelenecektir.

3. Bourdieu ve Sosyal Dünyayı Anlamak; Alan, Habitus, Sermaye

Sosyal bilimleri farklı bir açıdan ele alan Bourdieu sosyal dünyayı anlamak için güç ilişkilerini ve farklılıkların olduğu kavramları birlikte ele almaktadır (Baran & Özsöz, 2019). Ona göre toplumu açıklayabilmek için önce toplumdaki güç ilişkilerine bakmak gerekmektedir.

Bourdieu toplumsal ilişkileri alan, habitus ve sermaye kavramları üzerinden açıklamaktadır. Bu kavramlar makrodan mikroya doğru gitmektedir (Bour, 2017). Bourdieu bu saymış olduğumuz kavramların hepsinin bir arada kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Makro faktörler daha geniş bir ölçek sunmaktadır. Fail/aktör ve makro faktörleri göz önüne almadan mikroyu açıklamak mümkün değildir. Bourdieu'ya göre (1989, s. 18) sosyal bilimler hem bu gerçekliği hem de bu gerçekliğin algılanmasını, nesnel toplumsal uzaydaki konumları gereği, faillerin bu gerçekliğe ilişkin bakış açılarını, nesnesi olarak almalıdır. Bourdieu, toplumun alanlardan oluştuğunu ve bu alanların da bir oyun alanı olduğunu belirtmektedir. Bourdieu alanlarda güç ve mücadelenin varlığından söz etmektedir. Öte yandan alanda yer alan oyuncular arasında tahakküm ilişkileri de vardır (Serd Hunyadvari, 2019, s. 24). Bourdieu iktidar ilişkisi ve sermaye türlerine göre oyuncuların stratejiler geliştirdiğini ve böylece alanlarda ilişkilerinin gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Alan içerisinde failin yapmış olduğu eylem amaç, çıkar ve güç doğrultusunda gerçekleşmektedir. Alan bu bakımdan bir mücadele alanıdır.

Bourdieu'ya göre alan ilişkisi çatışma ve rekabet içerisinde konumlanmaktadır. Bu alana katılanlar arasındaki rekabet ve çatışma zamanla şiddetini artırarak hayatta kalabilme ve daha güçlü olma mücadelesine dönmektedir (Kaplan & Yardımcıoğlu, 2020, s. 26). Alana katılan her oyuncu oyunun kurallarını sorgulamadan kabul etmiş sayılır ve oyuncuların sermaye biçimlerine göre tahakküm ilişkileri belirlenir. Bu tahakküm ilişkisi çatışmayı ve rekabeti ortaya çıkarmaktadır.

Bourdieu sermaye kavramını alan içerisinde açıklamaktadır. Bourdieu (1986) alan içerisinde oyuncuların farklı sermaye türlerine sahip olduğunu belirtir ve sermaye çeşitlerini ekonomik, sosyal, kültürel ve simgesel olmak üzere dört başlık altında ele alır. Bourdieu'nun bütün bu kavramları birbiri ile ilişkilidir. Bir alan olmadan sermaye formları da olmaz. Sermaye formları bir alanda işlev görür ve bir alanda tartışılır. Bu bağlamda her ikisi de birlikte ele alınmalıdır.

Bourdieu (2010) sermaye çeşitlerini şu şekilde tanımlamaktadır:

Anında ve doğrudan paraya çevrilebilir ve mülkiyet hakları biçiminde kurumsallaştırılabilir olan ekonomik sermaye; belirli şartlar içinde ekonomik sermayeye çevrilebilir olan ve eğitim vasıfları biçimlerinde kurumsallaştırılabilir olan kültürel sermaye ve toplumsal yükümlülüklerden (“bağlantılar”) oluşan, belirli şartlar içinde ekonomik sermayeye çevrilebilir ve bir soyluluk unvanı gibi biçimlerde kurumsallaştırılabilir olan sosyal sermaye. Farklı sermaye türlerinin birbirine dönüştürülebilmesi, sermayenin (ve toplumsal uzamda tutulan konumun) yeniden-üretimini, dönüştürme emeği açısından en az masraflı dönüşümlerle ve (toplumsal iktidar ilişkilerinin verili bir durumunda) dönüşümün kendisinden kaynaklanan kayıplarla güvenceye almayı hedefleyen stratejilerin temelini oluşturur.

Bourdieu (1986, s. 17) kültürel sermayenin üç formundan bahsetmektedir. *Kurumsallaşmış sermaye*; bireylere akademik olarak verilen diplomalar, sertifikalar gibi bireyin sahip olduğu bir kültürel sermaye formudur. Aileden bireye aktarılan sermaye ise kültürel sermayenin somutlaştırılmasıdır. Doğuştan gelen bu sermaye iliştilmiş bedene gömülü sermayedir. *Bedene Gömülü sermaye*; konuşma, jestler ve mimikler şeklinde örneklendirilebilir. *Nesneleşmiş sermaye* ise; antikalar, kitaplar, porselenler, tablolar vs nesneleşmiş kültürel sermaye olarak tasnif edilirler. Finansal sermayeye diğerleri gibi çevrilebilirler.

Bourdieu sosyal sermayenin toplumda her bireyde az ya da çok olabileceğinden söz etmektedir. Bourdieu'ya göre (2010) “Sosyal sermaye, az ya da çok kurumsallaşmış karşılıklı tanışıklık ve tanıma ilişkilerinden oluşan uzun ömürlü bir networke sahip olmayla -ya da başka şekilde söylersek, bir gruba üyelikle- bağlantılıdır.”

Sosyal sermaye ağıları kişilerin ilişki ağlarının genişlemesiyle ortaya çıkmaktadır. İnsan ilişkilerinin devamlılık durumunu gösteren ağlardır. Bourdieu'ya göre (1986, s.21), sermaye çeşitleri (ekonomik, kültürel, sosyal) bireylerin yaşamış oldukları coğrafyada güç ve konumlarını belirlemede önemli bir noktada yer almaktadır.

Alanın yapısını sermaye biçimleri üzerinden analiz eden Bourdieu'nun bir başka önemli kavramı ise habitustur. Sosyal bilimlerde birçok düşünür tarafından kullanılan bu kavram Bourdieu tarafından daha kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Habitus kavramında hem yapı hem de birey yer almaktadır. Habitus; içselleştirdiğimiz toplumsallık, yani bizim bir özne olarak toplumu ve toplumsallığı nasıl algıladığımız ve bununla bağlantılı olarak nasıl eğilimler gerçekleştirdiğimiz şeklinde de kavramsallaştırılabilir.

Öte yandan Bourdieu'nun sınıf kavramı üzerinde de düşünmek gereklidir. Weber'in sınıf (*Klasse*) ve zümre (*Stand*) arasındaki ayırımına atıfta bulunarak Bourdieu, nesnel koşullar ile öznel algılar ve uygulamalar arasında aracılık eden ve dolayısıyla sınıf birliğini bilinçsizce oluşturan yaşam tarzlarının sosyal alanını tanıtmaktadır (Bourdieu, 1977, s. 80, akt. Joppke, 1986, s. 54). Bourdieu'nun sınıf teorisinin ana yönlerinden biri, ekonominin dar alanıyla, yani üretim ve dağıtımla sınırlı olmayan, gerçek alanını kültürel pratikler alanında bulan sınıf mücadelesinin sembolik boyutlarını açığa çıkarmaktır (Joppke, 1986, s. 54). Bu bağlamda, Gurbet Kuşları filminde gördüğümüz sınıfsal ayrımlar, Bourdieu'nun sınıf kavramının bir temsili olarak okunabilir. Filmde öne çıkan diğer önemli kavramlar ise eril tahakküm ve sembolik şiddettir.

3.1. Sermayenin Toplumsal Tabakalaşma Üzerindeki Etkisi

Sermaye formlarının dağılımı ve habitus kavramı sınıf ayırımını yeniden şekillendiren kavramlardır. Bourdieu tabakalaşmayı toplumsal yapı içerisinde bireylerin sahip oldukları sermaye çeşitleri üzerinden değerlendirmektedir. Bourdieu, ünlü eseri *Distinction*'da (1984), yüksek sosyal ve kültürel sermayeye (veya statüye) sahip olanların kendilerine öz bilgi, yetenekler ve beğenilere sahip olduklarını ve bu özelliklerin kişinin içinde yaşadığı ortamdan ve sosyal sınıftan, yani kişinin alanından geldiğini belirtmektedir. Bireyin bu alanda nasıl yaşayacağına ve nasıl yol alacağına dair sahip olduğu bilgi, habitus olarak adlandırılan şeydir (Bourdieu, 1984). Bu bağlamda, yapı içerisinde bireyler, sermaye çeşitleri üzerinden sınıfsal olarak tabakalaşmaktadır.

3.2. Eril Tahakküm ve Sembolik Şiddet

Bourdieu'ya göre çağdaş toplumsal hiyerarşiler, toplumsal eşitsizlik ve bunların sebep olduğu acılar, fiziksel güçten ziyade sembolik tahakküm biçimleriyle üretilmekte ve sürdürülmektedir. Bourdieu bu tür bir tahakkümün sonuçlarından sembolik şiddet olarak bahsetmektedir (Schubert, 2012, s. 179).

Sembolik şiddet kendisini en çok eril tahakküm şeklinde gösterir. Eril düzen rutin akış içerisinde bedene de kazınmıştır. Fiziksel düzen ve toplumsal düzenin öngördüğü kurallar da eril tahakkümün oluşumu için yatkınlıklar dayatır (Bourdieu, 2015, s. 38) Kadınlar asil görünen işlerden dışlanır, alt konumlarda yer alır, bedenlerini nasıl taşımaları gerektiği söylenir ve onlara zor ve aşağı görevler verilir (Bourdieu, 2015, s. 38).

Toplumsal düzeni oluşturan bölünmeler veya daha kesin olarak, cinsiyetler arasında kurulmuş olan toplumsal tahakküm ve sömürü bağları böylelikle iki farklı habitus sınıfına peyderpey nakşedilir: zıt ve tamamlayıcı bedensel hexis'lerin yanısıra, dünyadaki her şeyi ve tüm pratikleri eril ve dişil karşıtlığına indirgeyebilen ayrımlar düzleminde sınıflandırmaya yol açan görünüm ve bölünüm esasları şeklinde olur bu nakşetme (Bourdieu, 2015, s. 45).

Bu noktada büyük kente göç eden ailenin yeniden bir habitus kurma çabasına göz atmakta fayda vardır.

4. Göçle Değişen Pratikler ve Yeniden Habitus Üretimi

Göç bireyin fiziksel olarak mekân değiştirmesinin yanında, göç edilen yerdeki kültüre, sosyal yapıya ve gündelik hayata uyum sağlamasını da gerektiren bir süreçtir⁴. "Bourdieu için mekân sosyal, fiziki ve kültürel açıdan bir bütündür. Mekân içinde toplumu barındıran, toplumun mekânı, mekânın toplumu yeniden ürettiği bir sistemdir (Yurtseven & Oğuz, 2022, s. 1142)." Bu uyum sürecinde bireyler göç ettikleri yere göre yeni bir habitusu da üretmek durumunda kalmaktadırlar. Mekân değiştirildiğinde gidilen bölgenin dil, kültür ve sosyal ilişkilerinin farklı olması habitusun yinelenmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda göç eden bireyler yeni bir alan içerisinde sahip oldukları sermaye türlerine göre mücadele etmektedir. Bu alan içerisinde çeşitli stratejiler geliştirerek sahip oldukları sermayeler ekseninde güç kazanmak için mücadele ederler.

Toplumun nesnel yapıları ile birey arasındaki etkileşimler söz konusu olduğunda Bourdieu'nun pratik kavramını da göz önüne almakta fayda vardır. Pratik teorisi, genellikle toplumsal yapıların ve bireyin eğilimlerinin sentezi yoluyla sosyal yaşamı açıklamanın bir yolu olarak kabul edilmektedir (Ann & Mahar, 2023). Bourdieu *Outline of a Theory of Practice* (1977) eserinde toplumun daha büyük, nesnel yapıları ile birey arasındaki etkileşimleri araştırmak için teori ve yöntemin bir sentezini önermektedir. Ona göre toplum sembolik ve maddi güçlerin mücadelesidir. Bu mücadelede gerçeklik hakkındaki "hakikat" hem yorumdan hem de gerçekliğin kendine özgü versiyonunu doğal kabul eden baskın bir sembolik yapı tarafından dayatılan yapısal zorunluluktan inşa edilir (Ann & Mahar, 2023). Bu yapısal zorunluluklar yoluyla bireylerin eğilimleri ve beğenileri oluşmakta ve farklılaşmaktadır. Bu noktada, bütün bu kavramlar ışığında Gurbet Kuşları filmini inceleyelim.

⁴ Çalışma kapsamında bahsedilen göç kavramı isteğe bağlı göçleri kastetmektedir.

5. Bulgular ve Tartışma

Gurbet Kuşları” filminde, Kahramanmaraş’tan İstanbul’a işleri bozulduğu için göç eden Bakırcıoğlu ailesi anlatılmaktadır. Anne- Baba ve dört yetişkin çocuktan oluşan ailenin babası Tahir Ağa, Kahramanmaraş’ta işleri iyi giden ve herkesin tanıdığı biridir. Bir süre sonra işleri yolunda gitmez ve tüm mal varlığını satarak ailesiyle İstanbul’a göç etme kararı alır. İstanbul Haydarpaşa tren garında başlayan öykü, ailenin İstanbul’da kendilerine kalacak bir ev bulmaları ve daha sonra çalışmak için bir oto tamirhanesi açmalarıyla devam eder. Tahir Ağa, açmış olduğu bu tamirci dükkanının başına büyük oğulları Selim ve Murat’ı koyar. Küçük oğulları Kemal ise tıp fakültesinde okumaktadır. Anne Hatice ve kız kardeş Fatma ise ev işleriyle meşgul olmaktadır. Kısa süre sonra sorunlar başlar. Kemal karakteri hariç herkes kentin cazibesine kapılmıştır. Geleneksel yaşam tarzından uzaklaşan aile, kendi içinde parçalanmaya başlar. Fatma ağabeylerinin baskısından kaçarken hayatını kaybeder. Filmin sonunda sadece, eğitim aldığı için bir sosyal ve kültürel sermayeye sahip olan Kemal, bir anlamda yeni bir habitus kurabilir. Diğer aile fertleri ise Kahramanmaraş’a geri dönme kararı alırlar.

5.1. Alan, Habitus ve Göçle Gelen Yeni Hayat

Yukarıda da belirtildiği üzere, Bourdieu (1986) yapı ve fail üzerinden sosyal ilişkileri ele almaktadır. Sosyal alandaki ilişkileri açıklarken de “alan” “habitus” ve “sermaye” kavramlarını kullanmaktadır. “Gurbet Kuşları” filminde aile bireylerinde, trenden inip kente ayak bastıkları anda daha önceki hayatlarıyla kentteki yeni hayatlarının aynı olmayacağı düşüncesi hâkimdir. Tahir’in “Dikkat edin birbirimizi kaybetmeyelim, İstanbul’da şakaya gelmez bu iş!” repliği de, onlara göre tekinsiz, yeni ve henüz bilmedikleri bir yere geldikleri düşüncesini güçlendirir. Öte yandan, Tahir’in filmde birden fazla defa tekrarlanan “Allahın izniyle şah olacağız İstanbul’da Şah!” repliği ve Selim’in de bunu destekleyerek “Bu kadar insan sırt sırta verdik mi, kolay!” demesi, yeni bir yere gelmiş olsalar da, geleneksel aile yaşamının eskiden olduğu gibi devam etmesini istediklerini ifade etmektedir.

Fakat artık yeni bir alandadırlar ve her birinin bu alanda mücadele edebilmeleri için yeni birer habitus oluşturması gerekmektedir. Bourdieu’ya göre “alan, hem gerekliliğini içinde bulunan eyleycilere dayatan bir güç alanı hem de içinde bulunan eyleycilerin güç alanı dahilindeki konumlarına göre farklı amaçlar ve yöntemlerle çatıştıkları ve böylece o alanın yapısının korunması ya da dönüştürülmesine katkıda buldukları mücadele yeridir” (Bourdieu, 2015, s. 51, akt. Baş, 2022, s. 476). Bourdieu (1989) alan kavramını açıklarken oyun metaforunu kullanmaktadır. Ona göre sosyal ilişkiler bir oyun alanında ve oyuncularla gerçekleşmektedir. Her oyunun kuralları ve stratejisini olduğunu oyuncuların ise sorgulamadan oyunu oynamaya değer bulmasını(doxa) ve oyunda kazanmak için ise stratejiler geliştirmelerini habitus olarak tanımlamaktadır. Alanlar güç ve mücadelenin var olduğu bireylerin ve grupların kaynakların dağılımında üstünlük sağlamayı ve çıkarları doğrultusunda mücadele ettikleri yerler olarak tanımlamaktadır.

Bakırcıoğlu ailesi de kente gelmekle Bourdieu'nun ifade ettiği gibi farklı bir alanda oyunu oynamaya, kuralları sorgulamadan, değer bulmuşlardır. Bourdieu (1989) her bireyin toplumsallaşmış bir özne olarak habitusa sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bakırcıoğlu ailesinin mekansal olarak yer değiştirmeleri ve kırsal alandan kente gelmeleriyle habitusları da değişecektir.

Habitus bulunduğu konum ve şarta göre kendini yinelemektedir. Bu bağlamda habitus değişebilmektedir (Kaplan & Yardımcıoğlu, 2020). Kısaca habitus hem toplumsal yapı hem de aktörler tarafından yapılandırılmaktadır.

Şekil 1. Gurbet Kuşları (imdb, 2023a)

Bakırcıoğlu ailesinin de kente göç etmesiyle daha önce kırsal alanda sahip oldukları habitusları değişime uğrar. Daha farklı, ikincil ilişkilerin ön planda olduğu bir kültürle karşı karşıya kalmışlardır. Ailenin her bireyi de, eğer bu yeni ortamda yaşamak istiyorsa, yeni bir habitus geliştirmek durumundadır. Öte yandan, “kişinin etrafında oluşan sosyal formlar bulunduğu sınıf ile alakalıdır. Sınıfsal özellikler bireye istikamet belirlerken belli yatkınlıkların oluşmasına da neden olmaktadır. Bu çerçevede sınıfsal özelliklere karşılık gelen habituslar ortaya çıkmaktadır” (Tan, 2021, s. 2020). Sosyal tabakalaşma da sosyal ve kültürel sermaye ve habitus üzerinden bu noktada belirgin hale gelmektedir. Filmde ailenin her bir üyesi kente ilk ayak bastıklarında farklı umutlar ve hayalleri içselleştirerek, burada kalmanın ve başarılı olmanın hayalini kurar. Fakat sosyal, kültürel ve ekonomik sermayelerinin olmayışı, bu yolculukta önlerindeki en büyük engellerdendir.

5.2. Ekonomik, Kültürel, Sosyal Sermaye ve Kente Uyum Çabaları

Filmin açılış sahnelerinde, aile İstanbul'a geldikten sonra kalacakları eve doğru yol alırlar. Tahir İstanbul'un bir gecekondu mahallesinde ev tutmuştur. Ortanca kardeş Murat bu mahalleyi beğenmeyerek serzenişte bulunur. İstanbul'un üst sınıf mekanlarını göstererek oralarda yaşamaları gerektiğini söyler. Sermaye formları bireyin içinde bulunduğu alanı belirlerken aynı zamanda habitusunu da belirlemektedir. Bourdieu (1984 ve 1989), sınıfsal

çatışmaların sadece ekonomik boyutta olmadığını, kültürel ve sosyal olarak da değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bilindiği üzere toplumsal tabakalaşma bireylerin toplum içerisinde nasıl konumlandıklarını ve ötekiler tarafından nasıl algılandıklarını belirleyen bir sistemdir (İnce, 2017, s. 300). Kente göç eden ailenin sahip olduğu sermaye onların yaşayacağı sınıfsal mekanı da belirlemektedir.

Göç ettikleri kentin koşullarına uygun sosyal sermayeleri olmayan aile bireylerinin, ekonomik sermayelerinin de çok fazla olmadığını öğreniriz. Kentteki ilk iş günlerinde ailenin erkekleri daha önce kapora verdikleri dükkana doğru yola çıkarlar. Evin küçük oğlu Kemal kapara verdikleri iş yerini gördüğünde aslında birşeylerin ters gittiğinin farkındadır. Tahir ağa dolandırılmıştır. Daha sonra ellerinde kalan son parayla küçük bir dükkan kiralarak yine oto tamiri işine başlarlar. Tahir ağa açmış olduğu tamirhanenin başına büyük oğlunu ve ortanca oğlunu getirmiştir. Sahip oldukları sosyal ve kültürel sermaye kente uyum sağlamalarına yetmeyecektir.

Murat ve Selim kendilerini şehrin hızlı hayatına kaptırır ve işleri boşverirler. Tamirhanede işler yolunda gitmez. Sınırlı ekonomik sermayeleri gittikçe erirken, aile fertleri bir akşam oturarak yeni bir iş yapabilecekleri üzerine konuşurlar. Çünkü, Tahir ağanın ekonomik sermayesini güçlendirerek tekrar Maraşa dönmek ve orada sosyal sermayesini tekrar kazanmak gibi bir hedefi vardır. Bourdieu'ya göre sosyal sermaye bir tür imtiyazdır ve bu imtiyaza sahip olanların üstünlüklerini sürdürmede bir tür araçtır (Field, 2008, s. 27 akt. Tan, 2021, s. 2023-2024). İstanbul'da kazanılamayan sosyal ve ekonomik sermaye, memlekete geri dönülerek kazanılmaya çalışılacaktır.

Şekil 2: Gurbet Kuşları (imdb, 2023b)

Öte yandan, aile bireylerinden sadece evin küçük oğlu Kemal kültürel sermayeye sahiptir. Kültürel sermaye daha çok eğitimle ve toplumdaki kültürün içselleştirilerek deneyimlenmesiyle ilgilidir. Bu nedenle bir tür bilgi sermayesi olarak da ilişkilendirilebilir (Tan, 2021, s. 2022). Kemal tıp fakültesinde okumaktadır ve eğitim sayesinde kültürel ve sosyal sermayeye sahip olabilecektir.

Kemal'in sevgilisi Ayla ise, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek İstanbullu bir aileden gelmektedir ve kente göç edenleri eleştirmektedir. Ayla'nın ötekileştirme olarak da okunabilecek bu davranışı, göçmenlerin kentli olanlar tarafından sosyal dışlanmaya maruz kalmaları şeklinde de okunabilir. Çünkü, Bourdieu'nun da (1984) ifade ettiği gibi yüksek sosyal ve kültürel sermayeye sahip olanların içlerinde yaşadıkları ortamdan gelen kendilerine öz tercihleri ve beğenileri bulunmaktadır. Ayla kendi sosyal sınıfının beğenilerine göre hareket etmekte ve kente göç edenleri ötekileştirerek kendi üst sınıf konumunu inşa etmektedir.

5.3. Eril Tahakkümün ve Simgesel Şiddetin Derin Etkisi

Filmin bir sahnesinde bütün aile bir arada yemek yemektedir. Büyük abi ve ortanca erkek kardeş kente göç etmekle iyi bir şey yaptıklarını söylerken küçük erkek kardeş Kemal ise kentin tehlikeli yüzünü onlara anlatma çabasıdadır. Kız kardeş Fatma'nın düşünceleri çok da önemsenmemekte, konuştuğu zaman da abileri tarafından susturulmaktadır. Bildiğimiz üzere ev içi alan cinsiyet eşitsizliğinin üretildiği mekândır (Aktaş, 2013, s. 55).

Babası Tahir ağanın, annesine kızına dikkat etmesi gerektiğini söylemesi ve onun söz hakkı olmadığını vurgulaması ataerkil tahakkümün etkisini net biçimde ortaya koymaktadır. Fatma'nın üzerinde kurulan eril tahakkümün asıl mimarı babasıdır.

Aile içerisinde hukukun bedenselleşmesine yol açan psikosomatik eylem, esas olarak, meşru sembolik şiddet tekeli (ve sadece cinsel kudreti değil) elinde bulunduran kişi aracılığıyla hayata geçer. Babanın sözlerinin sihirli bir kuruculuğu, yaratıcı bir nominalizmi bulunur, zira onlar doğrudan bedene hitaben konuşurlar ve beden, Freud'un belirttiği gibi, kelimenin gerçek anlamıyla alır (Bourdieu, 2015, s. 93).

Erkek kardeşleri de bu tahakküm üzerinden genç kadını değersizleştirmekte ve yaşamını tamamen kısıtlayarak ona sembolik şiddet uygulamaktadırlar. Neredeyse hiç söz hakkı olmayan Fatma, sıklıkla fiziksel şiddete de maruz kalmaktadır.

Şekil 3: Gurbet Kuşları (imdb, 2023c)

Egemen sınıflar kendi konumlarını daha da meşru hale getirmek için simgesel şiddete başvururlar (Bourdieu, 2015). Aile içerisinde Kemal hariç bütün erkeklerin Fatma üzerinde böyle bir tahakkümü vardır. Kendileri kentte rahatça hareket ederken, Fatma'ya dışarı çıkmak bile yasaklanmıştır. Babası ve ağabeylerinden gizli gizli dışarı çıkan Fatma en sonunda evden kaçır. Onu takip edip bulan ağabeylerinden kaçarken bir çatıdan atlayarak yaşamına son verir.

6. Sonuç ve Öneriler

“Gurbet Kuşları” Türk sinemasında göç konusuna odaklanan ilk film olarak kabul edilmektedir. Filmde yapı-fail arasında bir uyumun olmayışı ve kente göç etmiş bireylerin yeni bir habitus oluşturmaya çalışırken yaşadıkları zorluklar öne çıkmaktadır. Göç ettikleri bu yeni alanda mücadele içine giren filmin karakterleri, köyden taşımış oldukları habituslarının kente uyumlu olmamasının bedelini öderler. Bourdieu aktörlerin alanlarda sermaye formlarıyla var olduklarını belirtmektedir. Habitus ise alanlarda bireylerin sahip olduğu sermaye formları ekseninde güç ve mücadeleye göre stratejiler geliştirerek şekillenmektedir.

Bu bağlamda sadece eğitim almış olan Kemal kentsel yaşama uyumlu sosyal ve kültürel sermayeye sahip olup, sahip olduğu bu sermayeler sayesinde yeni bir habitus geliştirebilirken, ailenin diğer bireyleri bunu gerçekleştiremezler. Fatma üzerindeki eril tahakküm, sembolik ve fiziksel şiddet filmde onun sonunu getiren unsurlar olmuştur. Sonuçta da Kemal hariç, hayatta kalan aile bireyleri uyum sağlayamadıkları İstanbul'u terk ederek memleketlerine geri dönmüşlerdir.

Çalışmaya konu olan Gurbet Kuşları filminde dönemin gerçeklerinin temsil edilmesi, filmdeki karakterlerin göç etmiş oldukları mekâna, kültüre ve sosyal hayata uyum sağlama çabalarının ve sınıfsal ayrıma maruz kalmalarının aktarılması, göçün insan hayatını ne derece etkileyebileceğini anlamak için önemli detaylardır. Bütün bunlar ışığında, Bourdieu'nun temel kavramları üzerinden yapılan bu çalışmada, göç üzerine çalışılırken alan, habitus, kültürel, sosyal, ekonomik sermaye, tabakalaşma, sembolik şiddet ve eril tahakküm kavramlarının da dikkate alınmasının faydalı olacağı sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Aktaş, G. (2013). Feminist söylemler bağlamında kadın kimliği: Erkek egemen bir toplumda kadın olmak. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1),53-72
- Ann, C., & Mahar, C. (2023) "Practice Theory." International Encyclopedia of the Social Sciences. Erişim tarihi:25.09.2023, <https://www.encyclopedia.com/social-sciences/applied-and-social-sciences-magazines/practice-theory>
- Baran, A. G., & Özsöz, C. (2019). *Sosyolojide Yakın Dönem Gelişmeler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. Erişim tarihi : 20.09.2023, <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/SOS302U/ebook/SOS302U-17V1S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf>
- Baş, E. (2022). Rüzgarda salınan nilüfer filmini Bourdieu'nün alan ve sermaye kavramları çerçevesinde yeniden okumak. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(34), 473-485.
- Bour, N. (2017). Process-oriented micro-macro-analysis. methodological reflections on Elias and Bourdieu. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*, 42(4 (162)), 43-74. <http://www.jstor.org/stable/44469359>
- Bourdieu, P. (1977) *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press
- Bourdieu, P. (1984) *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Richard Nice (Trans.) MA: Harvard University Press
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. Richardson, J.(ed) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, (pp. 241-258). Westport, CT: Greenwood.
- Bourdieu, P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, 7(1), 14-25. <https://doi.org/10.2307/202060>
- Bourdieu, P. (2010). *Sermaye Biçimleri*. Pierre_Bourdieu_Sermaye_Bicimleri__1986-libre.pdf, 45-77.
- Bourdieu, P. (2012). *Bir otoanaliz için taslak*, (Çev: M. Erşen), Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Bourdieu, P. (2015). *Eril tahakküm*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- İnce, M. (2017). Toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(19), 294-319.
- Imdb (2023a) *Gurbet Kuşları*, Erişim tarihi: 12.10.2023, <https://www.imdb.com/title/tt0184543/mediaviewer/rm1589974272/>
- Imdb (2023b) *Gurbet Kuşları*, Erişim tarihi: 12.10.2023, <https://www.imdb.com/title/tt0184543/mediaviewer/rm298128640/>
- Imdb (2023c) *Gurbet Kuşları*, Erişim tarihi: 12.10.2023, <https://www.imdb.com/title/tt0184543/mediaviewer/rm1673860352/>

- Joppke, C. (1986). The cultural dimensions of class formation and class struggle: On the social theory of Pierre Bourdieu. *Berkeley Journal of Sociology*, 31, 53–78. <http://www.jstor.org/stable/41035374>
- Kaplan, M., & Yardımcıoğlu, M. (2020). Alan, habitus ve sermaye kavramlarıyla Pierre Bourdieu. *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (1), 23-37.
- Schubert, D. J. (2012) Suffering/symbolic violence. Grenfell, M. (ed) *Pierre Bourdieu: Key Concepts*, (pp. 179-194), Acumen Publishing.
- Serd Hunyadvarı, F. (2019). *Bir eğitim sosyologu olarak Bourdieu*. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Tan, M. (2021). Kültürel sermayenin kişilerarası ilişkilere etkisi: Bourdieucu bir yaklaşım. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 2016-2037.
- Yurtseven, B., & Oğuz, D. (2022). Kentsel yenileme kapsamında kentsel peyzajın “habitus” kavramı üzerinden değerlendirilmesi. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 10, 1136-1150.

Derleme Makale

Health after Migration: Vulnerable Groups and Challenges among Syrian Migrants in Türkiye¹

Ecenur Yağcı², Sergen Yağcı³, Rengin Erdal⁴

Abstract

Forced migration profoundly affects human health. This study proposes solution-oriented approaches by examining the health of Syrian immigrant women and children through a public health lens. A literature review was conducted covering the period between January 2011 and August 2023, focusing on the health of vulnerable immigrant groups in Türkiye. The sources included reports from organizations and communities that focused on migrant health and studies undertaken in Türkiye related to this issue. The review highlights that refugee women's health is affected by both the challenges of migration and gender inequality. Child labor and child marriages are critical factors that restrict their educational opportunities. Additionally, the severe conditions faced by refugees severely affect their physical and psychosocial health. This review indicates a need for epidemiological studies to thoroughly evaluate the accessibility of health services for vulnerable groups among Syrian migrants.

Keywords: Refugee, migrant health, migration, access to healthcare, vulnerable groups.

¹ Makale Geliş Tarihi: 30.08.2023 Makale Kabul Tarihi: 05.11.2023

² Araş. Gör. Dr., Başkent Üniversitesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, total.ece38@gmail.com, ORCID NO:0000-0001-6711-9063

³ Araş. Gör. Dr., Başkent Üniversitesi Patoloji Anabilim Dalı, sergenyagci@baskent.edu.tr, ORCID NO:0000-0001-8195-0283

⁴ Prof. Dr., Başkent Üniversitesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, rerdal@baskent.edu.tr, ORCID NO:0000-0002-7329-7576

Compilation Article

Göçün Ardından Sağlık: Türkiye'deki Suriyeli Göçmenler Arasındaki Hassas Gruplar ve Zorluklar

Öz

Zorunlu göç dalgaları sağlığı derinden etkilemektedir. Bu çalışma Suriyeli göçmen kadın ve çocuk sağlığına, halk sağlığı perspektifinden bakarak, çözüm odaklı yaklaşımlar sunmayı amaçlamaktadır. Türkiye'deki göçmenler arasında hassas grupların sağlığı üzerine Ocak 2011 ile Ağustos 2023 arası süreyi kapsayan bir literatür taraması yapılmıştır. Göçmen sağlığı alanında çalışmalar yürüten uluslararası/ulusal kuruluşlar/toplulukların yayımlanan raporları ve Türkiye'de göçmen sağlığıyla ilgili yapılan çalışmalar kaynakları oluşturmuştur. Mülteci kadınların sağlığı, hem göç etme hem de toplumsal cinsiyet eşitsizliği etkisi altındadır. Göçmen çocuklarının eğitim katılımları düşüktür; çocuk işçiliği ve çocuk evlilikler, eğitim katılımlarını etkilemektedir. Mültecilerin karşılaştığı zorlu koşullar, fiziksel ve psikososyal iyiliklerini olumsuz etkilemektedir. Mevcut literatür incelemesine göre, Suriyeli göçmenlere yönelik sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği konusunda epidemiyolojik araştırmalar yapılması önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: Mülteci, göçmen sağlığı, göç, sağlık hizmetlerine erişim, hassas gruplar.

Introduction

Global migration waves usher in an intricately woven process that transcends mere population mobility; it extends its reach into the realm of health considerations. The issue of access to healthcare services among migrant populations and the health problems of two vulnerable groups—migrant women and migrant children—particularly in countries with high rates of immigration like Türkiye, warrant a comprehensive investigation in the field of health (Aydoğın & Metintas, 2017, p.38). Within this context, this literature review sets out to delve into the health status and requirements of the refugee populace in Türkiye. By offering an encompassing view of the global migration crisis's implications on health service accessibility and the health challenges confronting women and children—two particularly vulnerable segments—this study operates within the framework of public health.

The spectrum of migrant health has been approached from different perspectives, engaging with pivotal concerns such as the immigrant population's access to health services in Türkiye, health education, and the fortification of healthcare infrastructure. Within this scope, attention is directed towards the hurdles encountered by immigrants in obtaining health services, underscored by proposed strategies to surmount these obstacles. Delicate topics, such as women's and children's health, stand accentuated as focal points necessitating heightened attention among migrant communities. This review delves into the distinct health requisites of these groups, meticulously analyzing their challenges.

In summary, this literature review constructs a conceptual framework, unravelling the multifaceted interplay between migration and health. While catering to the health exigencies of migrant populations, the objective lies in fostering a healthier future. The focus extends beyond present predicaments, incorporating solutions for issues encompassing health service accessibility, education, and psychosocial support.

Method

This study is a literature review focusing on the health of women and children migrants as a vulnerable group.

Study Group

Within the scope of this study, a comprehensive literature review has been conducted on the topics of women's and children's health related to the immigrant population in Türkiye from January 2011 to August 2023.

Data Collection Tools

The process of data collection hinges on utilizing the resources provided by international and national

organizations actively engaged in the domain of migrant health. This encompasses the scrutiny of their published reports, internationally ratified documents, and a compilation of research materials pertaining to migrant health in Türkiye. These sources of data are leveraged to ensure the dissemination of dependable and current information encompassing immigrants' health conditions, health service accessibility, health policies, and a myriad of health-related predicaments.

Process

This study undertakes an exploration into the challenges encountered in migrant health within Türkiye, simultaneously offering practical recommendations aimed at addressing these issues.

Findings and Discussion

This section delves into the realms of migrant health policies, migrant health services, and health challenges faced by vulnerable groups within the migrant population.

Immigrant Health Policies in Türkiye

Before conducting evaluations regarding migrant health in Türkiye, there was a need to define the concepts of migrant, refugee, and asylum seeker. A migrant is defined as “someone who relocates from their usual place of residence within international borders or the state” (IOM, 2019). A refugee is a “person who has fled their country due to a fear of persecution” (UN, 2021). An asylum seeker is an “individual who has applied for refugee status and is awaiting a decision” (*Göç İdaresi Başkanlığı*- GIB, 2022). In this study, an assessment was conducted regarding the overarching concept of the “health of refugees.”

Every individual has the right to meet their basic health needs (UN Human Rights Office, 1966; UNICEF, 1948). States are required to provide holistic healthcare to immigrants (Parliamentary Assembly, 2006). The health rights of immigrants are guaranteed by various international documents. Some of the asylum seeker and refugee legal documents to which Türkiye is a party include the following (UNHCR, 2023):

1. Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol
2. European Convention on Human Rights (1950)
3. 1954 Convention Relating to the Status of Stateless Persons
4. International Covenant on Civil and Political Rights, 1966
5. Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 1984
6. Convention on the Rights of the Child
7. Foreigners and International Protection Law

Türkiye established the asylum system with the adoption of the Law on Foreigners and International Protection. Simultaneously, it established the Directorate of Migration Management and undertook the responsibility of formulating policies and supervising all foreign transactions in Türkiye (UNHCR, 2023). According to official data from the Migration Administration, the number of Syrians under temporary protection has been increasing since 2011 due to the impact of the Syrian civil war. The number of Syrians under temporary protection exceeded three and a half million in 2018, with fluctuations between the years 2018-2023. As of July 2023, this number stands at 3 million 329 thousand (*Göç İdaresi Başkanlığı-GİB, 2023*). According to the Migration Administration's data, by the end of 2022, more than 30 thousand applications for international protection were reported (*Göç İdaresi Başkanlığı-GİB, 2023*). The primary nationalities in these applications are Afghanistan, Ukraine, and Iraq (*Göç İdaresi Başkanlığı-GİB, 2023*). Türkiye has been hosting immigrants from different regions for a considerable time. These waves of migration have brought about public health challenges, including access to health services.

Türkiye's migrant health policies aim to facilitate access to health services and provide quality healthcare to migrants (Karaca & Doğan, 2014). Health infrastructure in Türkiye has been reshaped due to the rapidly increasing immigrant population since 2011. Türkiye provides emergency health services free of charge to both registered and unregistered immigrants. In emergencies, immigrants can seek treatment at public hospitals. Additionally, there is a general health insurance system for registered immigrants in Türkiye.

In Türkiye, the "Health Services Fundamental Law" and the "Regulation on Benefiting from Health Services for Foreigners" regulate immigrants' access to healthcare services. These laws aim to ensure that immigrants have equal access to health services. The "Health Services Basic Law" states that free access to public hospitals is provided in emergencies. The "Regulation on Benefiting from Health Services for Foreigners" indicates that registered immigrants living in Türkiye can access certain services within the scope of general health insurance. These laws ensure immigrants' access to and equality of healthcare services (Resmi Gazete, 1987, 2016).

Türkiye aimed to provide health services to Syrian refugees under temporary protection by establishing private health centers (Avaner & Ocaklı, 2021, pp.4-5). These centers are referred to as Migrant Health Centers. Migrant Health Centers were established in 2015 by the Ministry of Health of the Republic of Türkiye⁵. In addition to curative health services, these centers offer preventive health services such as vaccinations, pregnancy follow-ups, and treatments for chronic diseases. The program known as the "Sihhat Project" was launched in 2016 (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2016).

⁵ For detail see: http://www.sihhatproject.org/saglik_hizmetleri.html

Access to migrant health services is crucial for migrants to benefit from preventive, curative, and rehabilitative healthcare services. In a study conducted in Şanlıurfa in 2023 on the utilization rates of immigrant health services provided in Türkiye, it was revealed that 60% of immigrants stated they could not access health services when needed, 86.11% were unable to reach family physicians when necessary, and 88.5% reported being unable to access specialist physicians (Altıparmak & Akman, 2023, p.152). This situation indicates that while strides have been made in providing migrant health services in Türkiye, there might still be challenges in migrants' access to these services. This review evaluates the access of immigrants, particularly vulnerable groups like women and children, to health services in Türkiye.

Health of Migrant Women in Türkiye

Within the multifaceted landscape that shapes women's health, social factors occupy a pivotal role, particularly concerning the well-being of migrant women. The determinants steering the health trajectory of migrant women are depicted in Figure 1, presented below:

Challenges Caused by Migration	Physiological and Genetic Characteristics	Social Factors	Sexual and Reproductive Health	Health System
<ul style="list-style-type: none"> Ethnic origin-based discrimination Challenges in adaptation Conditions of housing and hygiene Language barrier 	<ul style="list-style-type: none"> Individual-Specific Biological Characteristics 	<ul style="list-style-type: none"> Gender Poverty Education Labor force participation 	<ul style="list-style-type: none"> Pregnancy and fertility Access to contraception Sexually transmitted disease 	<ul style="list-style-type: none"> Quality of healthcare services Accessibility of healthcare services Healthcare services received in the country of origin before migration

Figure 1. Factors Determining the Health of Migrant Women

Source: (Çaman & Özvarış, 2010, s.8; Soysal et al., 2022, pp.8-9)

Considering the gender factor, a crucial determinant of women's health, it proves beneficial to analyze the education and labor force participation data of immigrant women in Türkiye. As Türkiye is the nation hosting the largest number of refugees globally, with Syrians forming a significant portion, this analysis encompasses the education levels and labor force participation rates of Syrian women. According to the Türkiye Demographic and Health Survey- 2018, a mere one-fifth of Syrian migrant women have completed secondary school. Approximately half of Syrian women are graduates of primary schools. A striking revelation is that one out of every five Syrian women has never attended school (HNEE, 2018a). Equally striking is the fact that 82% of Syrian women are not

engaged in the workforce. Syrian women with limited education are at risk of struggling to access healthcare services. This lack of workforce participation adversely affects women's healthcare accessibility, as it leads to economic dependence on their spouses. In the context of sexual and reproductive health indicators, one in every five married women currently faces an unmet family planning need. Modern methods cater to only 38% of the total demand for family planning (HNEE, 2018a).

When inspecting the available data regarding the mental health status of immigrant women, it becomes evident that issues like depression and psychosomatic complaints are more pronounced among immigrant women. Migrant women confront not only gender discrimination but also grapple with challenges such as language barriers, psychosocial adjustment difficulties, and discrimination rooted in ethnic origin (Akdeniz & Öz, 2009, pp.30-31). A study showing the psychosocial impact of migration on both women and men stated that women who migrated from rural areas to urban areas in Wuhan, China, experienced higher levels of migration-related stress compared to men (Solgun & Durat, 2017, p.140). A Turkish study discovered that migrant women face economic hardships, lack familiarity with their environment, and are hesitant to leave their residences due to concerns (Kurtuldu & Şahin, 2018, pp.40-41). During periods of conflict and war, traumatic events like exposure to violence, the loss of family members or relatives, injuries, and torture are prevalent. A study conducted by The Disaster and Emergency Management Presidency (AFAD) in 2014 focusing on Syrian women revealed that 35% of these women lost at least one family member due to the civil war, while 28% had at least one family member injured (Başterzi, 2017, p.381). Numerous studies emphasize that psychosocial factors linked to migration significantly affect migrant women.

Health of Migrant Children in Türkiye

According to a report published by UNICEF in 2016, there are approximately 50 million "uprooted" children in the world, meaning that children constitute about half of the entire immigrant population (UNICEF, 2016). Similarly, in Türkiye, the number of registered Syrians under temporary protection status has reached 3,351,582 people as of June 15, 2023, with 1,618,940 of them being children (Mülteciler Derneği, 2023). Those who change their places of residence due to migration, particularly children, experience adverse effects. Children stand as one of the most vulnerable groups within migrating communities due to their inherent susceptibility, dependence on caregivers, and impact on their growth and developmental processes. Apart from children's reliance on their caregivers, child health is also influenced by the health status of women during pregnancy, childbirth, and the postpartum period; hence, women's health profoundly determines children's well-being. The determinants of migrant child health are depicted in the following figure (Figure 2).

Challenges Caused by Migration	Physiological and Genetic Characteristics	Social Factors	Women's Sexual and Reproductive Health	Health System
<ul style="list-style-type: none"> • Ethnic origin-based discrimination • Challenges in adaptation • Conditions of housing and hygiene • Inability to Attend Education Due to Language Barrier 	<ul style="list-style-type: none"> • Individual-Specific Biological Characteristics 	<ul style="list-style-type: none"> • Gender • Poverty • Child marriages • Child labor • Child abuse • Status of women in society 	<ul style="list-style-type: none"> • Mother's Pregnancy and Fertility Characteristics • Prenatal Care • Postnatal Care • Access to Contraception • Sexually Transmitted Infections 	<ul style="list-style-type: none"> • Quality of healthcare services • Accessibility of healthcare services • Healthcare services received in the country of origin before migration

Figure 2. Factors Determining the Health of Migrant Children

Source: (Güler & Akın, 2012; Kara & Nazik, 2018, pp.65-66)

Education has been recognized as a fundamental human right in the 1989 Convention on the Rights of the Child (UNICEF, 1989). Education contributes to the development of children’s social skills and the establishment of healthy relationships while simultaneously ensuring their active participation in society. Moreover, it serves as a deterrent against child labor and exploitative work, provides protection from sexual abuse and child marriage, and enhances children’s psychological resilience (Demir et al., 2022, pp.53-54). According to UNICEF’s final report on the documentation of educational efforts for Syrian children under temporary protection in Türkiye, as of November 2021 data, 3 out of 10 Syrian children are not attending school (UNICEF, 2022). The factors contributing to the delayed enrollment of Syrian children in education are depicted in Figure 3 below:

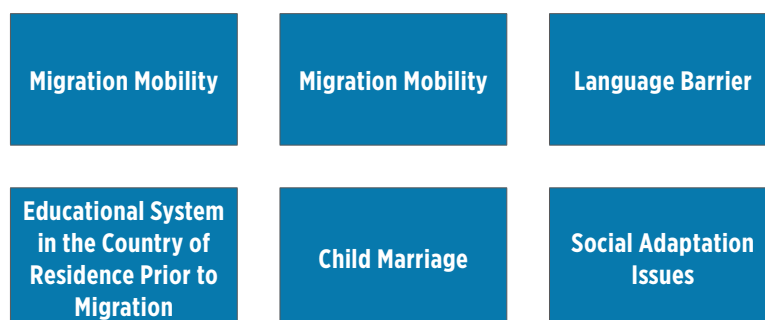

Figure 3. Reasons for Delay in Enrollment of Immigrant Children in Education

Source: (Lordoğlu & Aslan, 2018, p.723; UNICEF, 2022)

During migration mobility, the adaptation of children to society is impaired, and the motivation of families to send their children to school may be adversely affected due to migration mobility. Due to economic difficulties, families often direct their boys to child labor as cheap labor. Since many children only know Arabic, they have language problems in schools, which negatively affects their participation in education. The education system of the country of residence and the value given to education also have an impact on participating in education in the country of immigration. Families who migrated from a country where education is not valued can maintain the same traditional attitude in the country they migrated to. Child marriages, which negatively affect the health of immigrant women, also have a negative impact on girls' participation in education (Lordoğlu & Aslan, 2018, p.730; UNICEF, 2022).

Türkiye has been making educational interventions for Syrian children since 2016. Policies were implemented with the aim of integrating Syrian children into the Turkish national education system. Syrian children under temporary protection have gradually transitioned to Turkish public schools since 2016. With integration into public schools, language has become the most significant barrier for Syrian children in schools. The Ministry of National Education-MoNE- (*Milli Eğitim Bakanlığı*- MEB) strengthened integration courses and Turkish language courses in Turkish Public Schools for Syrian students. Additionally, support programs such as Compensation, Support, and non-formal education programs have been developed. Special measures have been taken to increase the number of Syrian girls and boys in secondary education. MoNE, with the support of UNICEF, has organized teacher and administrator training programs to support an inclusive education system in Türkiye. During the COVID-19 pandemic, the "Educational Informatics Network platform" (*Eğitim Bilişim Ağı*-EBA) has been effectively used in the education of Syrian students (UNICEF, 2022). Considering the school attendance data in the "2018 Turkey Demographic and Health survey-TDHS" (Turkish: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2018) Syrian sample in Türkiye, 78% of Syrian girls aged 6-13 attend primary or secondary school, while 74% of Syrian boys aged 6-13 attend primary or secondary school. At the high school level, the net enrollment rate drops to 17% for girls aged 14-17 and to 12% for boys (HNEE, 2018a).

The most important factor affecting boys' participation in education is child labor. According to the definition provided by the International Labor Organization (ILO), child labor is any kind of work that hinders a child's health, education, physical and mental development, obstructs the development of their abilities, and deprives them of their potential and dignity. In the definition of child labor, the ILO sets the age limit at 15, and individuals in the 15-24 age group are considered young workers (ILO, 2023). The increasing number of child workers worldwide, especially in countries receiving immigrants, is a significant issue. Refugee children are often compelled to work at an early age due to reasons such as the loss or illness of parents, being the eldest male in

the household, financial difficulties, and crowded households. The refugee status tends to make labor cheaper. Refugee children, deprived of many rights such as education and play, are forced to work in harsh conditions as cheap and uninsured labor. As a result, their rights are often abused by employers, and children are exposed to accidents, violence, and various health problems. Child labor is believed to increase in Turkish provinces where Syrians are widely settled. Syrian child laborers in border provinces such as Antep, Kilis, Urfa, and Antakya may be employed in various sectors, including knitwear workshops, textile factories, dried fruit processing plants, shoe manufacturing workshops, car repair shops, agricultural labor, street vending (Akpınar, 2017, p.23). In a study, it is noted that the incidence of paid work is higher among boys compared to girls, with almost half of the boys aged 15–17 being employed in a paid job (Dayıoğlu et al., 2023, p.11).

When evaluating the social problems of migrant children in Türkiye, it becomes essential to assess the “health of migrant children”, which plays a crucial role as a determinant. To assess the health status of Syrian children in Türkiye and align with the comprehensive approach to reproductive health, it is necessary to first examine available data on the sexual and reproductive health status of women. Reviewing indicators related to sexual and reproductive health reveals that the average age at first marriage for women aged 25-49 is 19, the total fertility rate is 5 children, and approximately 40% of marriages are consanguineous. Furthermore, 69% of Syrian infants receive postnatal care services within the first 2 days after birth (HNEE, 2018a). Early age at first marriage, high average number of children among women of childbearing age, and women’s education and health indicators have implications for child health. Additionally, consanguineous marriages are known to contribute to genetic and rare diseases (HASUDER, 2023).

Genetic and rare diseases impact the lives of children and their families significantly, requiring challenging processes for diagnosis and access to treatment (HASUDER, 2023). The fact that 3 out of 10 Syrian babies do not receive care in the first days after birth indicates a disruption in newborn follow-ups. Failing to adequately follow up on infants means a lack of critical health services such as comprehensive baby examinations, screenings, vaccinations, and maternal breastfeeding counselling.

Examining children’s health indicators, low birth weight is noteworthy due to its predictive value for potential neonatal death and, for surviving children, malnutrition (HNEE, 2018a). Based on available data, the rate of low birth weight among immigrant children is 20%, compared to 12% in the Turkish sample. Combatting vaccine-preventable diseases is paramount for child health. According to the Türkiye Demographic and Health Survey-2018, evaluating vaccination rates based on the administration of all essential vaccines to children aged 24-35 months, the rates stand at about 64% for Syrian migrant children and 72% for Turkish children (HNEE, 2018a, 2018b).

For immigrant children, proper nutrition is a fundamental requirement for healthy growth and development, particularly during infancy and early childhood. However, migration poses the risk of inadequate and unbalanced nutrition, leading to issues such as anaemia, vitamin deficiencies, malnutrition, and even fatal outcomes. According to the Türkiye Demographic and Health Survey- 2018, the rate of stunting among Syrian migrant children aged five or six is 17%, while it is 6% in the Turkish sample. Stunting is indicative of chronic malnutrition in children and is more prevalent among Syrian children under the age of five compared to Turkish children (HNEE, 2018a, 2018b).

Conclusion and Recommendations:

The number of refugees and asylum seekers in Türkiye has increased since 2011. The significant number of immigrants in Türkiye shows that immigrant health is an area of public health that will continue to be important in the future.

Language barrier is one of the biggest obstacles for Syrian refugees in accessing health services, participating in education and social cohesion in Türkiye. In 2016, steps were taken in Türkiye to teach Turkish to Syrian children and to introduce integration lessons. According to official statistics in Türkiye, it is known that current refugees are often Syrians. However, in recent years, the presence of refugees from Afghanistan, Ukraine and Iraq will further complicate the formidable language barrier in accessing health care. Migrant health policies have been developed in Türkiye, and studies have been carried out with various international organizations on access to migrant health services. Primary care migrant health services in Türkiye are in Migrant Health Centers; however, free health services are provided in state hospitals, which are secondary health institutions within the scope of general health insurance for registered immigrants. Despite this, immigrants' access to health services is limited due to various social barriers, such as refugees and asylum seekers not knowing Turkish and differences in their educational and socio-cultural levels. This situation shows that although steps have been taken in the provision of migrant health services in Türkiye, there may be problems with migrants' access to the service.

In provinces or regions heavily populated by immigrants, preventive health services such as vaccination of children, child health screenings, and women's health services are provided by primary health care institutions through "mobile health services." However, as indicated by health level indicators in the literature review, there are inadequacies in meeting the health needs of women and child refugees. Epidemiological studies on the accessibility of provided health services are recommended.

The low level of education and labor force participation of migrant women in Türkiye causes them to be at risk in terms of their access to health services.

Interventions should be made in terms of sexual and reproductive health in immigrant women, both to expand the use of the service and to provide sexual and reproductive health education.

Migrant women are affected psychosocially by migration. Migrant women with mental health problems should be handled without being overlooked in the delivery of health services.

Participation of immigrant children in primary, secondary and especially high school education is low. It has been shown that the main barriers to participation in education are child labor and child marriages. In addition to preventing child labor, solutions need to be provided for the underlying cause of child labor, which is "poverty." To overcome child marriages, efforts should be directed towards combating both poverty and gender discrimination.

Disruptions in infant and child follow-ups in immigrant children adversely affect child health. Also, low vaccination rates and chronic malnutrition are other health problems of migrant children. The reasons behind the health indicators of immigrant children need to be investigated, and the evaluation of health service delivery is necessary.

Being a woman or a child among the "immigrants" who are among the vulnerable groups increases the "sensitivity". The difficult living conditions of migrant women and migrant children in Türkiye affect their health. This study highlights the need for an epidemiological study on public health services for Syrian refugee women and children in Türkiye.

Authorship Contributions:

Literature review, preparation of the manuscript: Ecenur Yağcı, Sergen Yağcı

Evaluation and management of the process: Rengin Erdal

References

- Aydoğın S, & Metintas S. (2017). Türkiye'ye gelen dış göç ve sağlığa etkileri, *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi*, 2(2), 37-45.
- Akpınar, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların ve kadınların sosyal politika bağlamında yaşadıkları sorunlar, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 16-29.
- Altıparmak, Y. D., & Akman, M. (2023). Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli mültecilerde kronik hastalık prevalansı ve sağlık hizmetinden yararlanma durumu, *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 17(1), 150-156. doi: 10.21763/tjfm.1170349

- Avaner, T., & Ocaklı, L. (2021). Suriye krizinin ardından Türkiye’de meydana gelen düzensiz göç ve covid-19 salgınının düzensiz göç üzerindeki etkisi, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(39), 1-13.
- Başterzi, A. D. (2017). Mülteci, sığınmacı ve göçmen kadınların ruh sağlığı. *Psikiyatride Guncel Yaklasimler*, 9(4), 1-1.
- Çaman, Ö. K., & Özvarış, Ş. B. (2010). Uluslararası göç ve kadın sağlığı, *Sağlık ve Toplum*, 20(4), 3-13
- Dayıoğlu, M., Kırdar, M. G., & Koç, İ. (2023). The making of a “Lost Generation”: Child labor among Syrian refugees in Turkey. *International Migration Review*, 0(0), 1-39 doi: 10.1177/01979183231171551
- Demir, Y., Özel, C., & Sütçü, S. (2022). Erken yaşta evliliklerin bireysel ve toplumsal sonuçları, *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, 3, 49-62.
- Akdeniz, E.B.; Öz, F. (2009). Koruyucu ruh sağlığı açısından göç ve kadın, *Kriz Dergisi*, 17(1), 27-36. doi: 10.1501/Kriz_0000000290
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *Göç terimleri sözlüğü*. Access date: 03.08.2023, [https://goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](https://goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf)
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *Güncel veriler*. Access date: 03.08.2023, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Güler, Ç., & Akın, L. (2012). *Halk sağlığı temel bilgiler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- HASUDER. (2023). *Tanısız hastalıklar günü bilgi notu*. Access date: 05.08.2023, <https://hasuder.org/Duyurular/Detay/bilgi-notlari/tanisiz-hastaliklar-gunu-bilgi-notu/22f21506-21ea-6268-0896-3a0ad9963f0a>
- HNEE. (2018a). *Türkiye nüfus ve sağlık araştırması-2018, Suriye Örnekleme*.
- HNEE. (2018b). *Türkiye nüfus ve sağlık araştırması-2018, Türkiye Örnekleme*.
- ILO. (2023). *What is child labour*. Access date: 13.08.2023, <https://www.ilo.org/ipec/facts/lang--en/index.htm#:~:text=The%20term%20E%80%9Cchild%20labour%20is,harmful%20to%20children%3B%20and%20For>
- IOM. (2019). *Who is migrant*, *International Organization for Migration*. Access date: 13.08.2023, <https://www.iom.int/who-migrant-0>
- Karaca, S., & Doğan, U. (2014). *Suriyeli göçmenlerin sorunları çalıştay sonuç raporu*. Suriyeli-Gocmenlerin Sorunlar- Calistay (madde14.org)
- Kara, P., & Nazik, E. (2018). Göçün kadın ve çocuk sağlığına etkisi, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri*, 7(2), 58-69.
- Kurtuldu, K., & Şahin, E. (2018). Göçün kadın yaşamı ve sağlığı üzerine etkileri, *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 37-46.

- Lordoğlu, K., & Aslan, M. (2018). Görünmeyen göçmen çocukların işçiliği: Türkiye'deki Suriye'li çocuklar, *Çalışma ve Toplum*, 2(57), 715-732
- Mülteciler Derneği. (2023). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı*. Access date: 10.08.2023, <https://www.multeciler.org.tr>
- Parliamentary Assembly. (2006). *Basic rights of irregular migrants*. Access date: 10.08.2023, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17456&lang=FR>
- Resmi Gazete. (1987). *Sağlık hizmetleri temel kanunu*. Access date: 15.08.2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3359.pdf>
- Resmi Gazete. (2016). *Yabancılar ve uluslararası koruma kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmelik*. Access date: 15.08.2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=21460&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Solgun, C., & Durat, G. (2017). Göç ve ruh sağlığı, *Journal of Human Rhythm*, 3(3), 137-144.
- Soysal, G., Özcan, C., & Akın, A. (2022). Dünyada ve Türkiye'de kadın, anne ve çocuk sağlığının güncel durumu, *Sağlık ve Toplum*, 32(1), 3-13.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2016). *Sihhat projesi*, <http://www.sihhatproject.org/>
- UN. (2021). *Global issues, refugees*. Access date: 20.08.2023, <https://www.un.org/en/global-issues/refugees>
- UNHCR. (2023). *Türkiye'deki mülteciler ve sığınmacılar*. Access date: 20.08.2023, <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar>
- UN Human Rights Office. (1966). *International convention on economic, social and cultural rights*. Access date: 20.08.2023, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>
- UNICEF. (1948). *İnsan hakları evrensel beyannamesi*. Access date: 20.08.2023 https://www.unicef.org/Türkiye/udhr/_gi17.html
- UNICEF. (1989). *Çocuk haklarına dair sözleşme*. Access date: 21.08.2023, <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>
- UNICEF. (2016). *Uprooted, the growing crisis for refugee and migrant children*. Access date: 20.08.2023, <https://data.unicef.org/resources/uprooted-growing-crisis-refugee-migrant-children/>
- UNICEF. (2022). *Türkiye'de geçici koruma altında olan suriyeli çocuklara yönelik eğitim müdahalesinin belgelendirilmesi Nihai Rapor*. Ankara. TÜRKİYE'DE GEÇİCİ KORUMA ALTINDA OLAN SURİYELİ ÇOCUKLARA YÖNELİK EĞİTİM MÜDAHALESİNİN BELGELENDİRİLMESİ – NİHAİ RAPOR.pdf (unicef.org)

*Proje Tanıtımı***PHOENIX¹ (Anka Kuşu)²: Sosyal Stres Çağında İnsan Hareketliliği,
Küresel Zorluklar ve Dayanıklılık Projesi****Susan Beth Rottmann³, N. Ela Gökalp-Aras⁴****Öz**

(PHOENIX), çevre ve iklim değişiklikleri, demografik değişiklikler, politik ve ekonomik gelişmeler, sosyo-kültürel hassasiyetler ve dönüşümler başta olmak üzere küresel değişikliklerin insan hareketliliğini nasıl etkilediğini inceleyen çok disiplinli bir araştırma projesidir. Proje, Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) tekniklerini kullanarak ve mevcut coğrafi, yer bilimi ve boylamsal veri kümelerini sentezleyerek söz konusu değişimlerin insan hareketliliği üzerindeki etkilerini veri modellemesi yoluyla analiz etmektedir. İklim değişikliği bilimi gibi doğa bilimlerini ve aynı zamanda siyaset bilimi, sosyoloji, psikoloji, ekonomi ve antropoloji gibi sosyal bilimleri bir araya getiren proje, küresel değişim ve insan hareketliliğinin yanı sıra “kırılganlık (vulnerability)” ve “dayanıklılık (resilience)” unsurlarının disiplinlerarası analizine odaklanmaktadır.

PHOENIX, karşılaştırmalı ve kapsamlı bir küresel bir analiz sunabilmek için Güney Amerika, Avrupa, Orta Doğu ve Afrika'dan 9 farklı ülkeden 11 üniversite, araştırma enstitüsü ve sivil toplum kuruluşunu bir araya getirmektedir. Bu 3 yıllık bu araştırma projesinin 1.174 milyon Avroluk bütçesi, Belmont Forum çatısı altında 6 farklı kurum tarafından finanse edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim kaynaklı nüfus hareketleri, sosyal dönüm noktaları, entegre yönetim, hayatta kalma stratejileri, kırılganlık, dayanıklılık, aidiyet, politika.

¹ Makale Geliş Tarihi: 03.11.2023 Makale Kabul Tarihi: 25.11.2023

² PHOENIX (Anka kuşu), döngüsel olarak yenilenen veya başka bir şekilde yeniden doğan ölümsüz bir kuştur. Yunan mitolojisinin bir parçası olmakla birlikte Mısır ve Pers gibi birçok kültürde de benzerleri bulunmaktadır. Mitolojide, Arap çölünde beş ya da altı yüzyıl boyunca yaşayan, bu süreden sonra sefelinin küllerinden yenilenmiş gençlikle yeniden doğup başka bir döngüyü yaşayan eşsiz bir kuş olarak yer alır (<https://www.britannica.com/topic/phoenix-mythological-bird>). Projede “Anka Kuşu” na dayanıklılık (resilience) vurgusuyla gönderme yapılmıştır.

³ Dr. Susan Beth Rottmann, Özyeğin Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. PHOENIX projesinin koordinatörüdür. E-mail: susan.rottman@ozyegin.edu.tr , ORCID NO: 0000-0003-0680-6999

⁴ Dr. N. Ela Gökalp-Aras, İsveç Başkonsolosluğu Araştırma Enstitüsü'nde (Swedish Research Institute in Istanbul/ SRII) kıdemli araştırmacı olarak görev yapmaktadır. PHOENIX projesinin kıdemli araştırmacılarından. E-mail: ela.gokalparas@sri.org.tr ORCID NO: 0000-0002-9844-3955

Project Presentation

PHOENIX: Human Mobility, Global Challenges and Resilience in an Age of Social Stress

Abstract

The Human Mobility, Global Challenges, and Resilience Project (PHOENIX) in the Age of Social Stress is a multidisciplinary research project that examines how global changes -including environmental and climate change, demographic transformations, political and economic developments, and socio-cultural vulnerabilities- impact human mobility. The project analyses the impacts of these changes on human mobility through data modelling of social tipping by utilising Geographic Information System (GIS) techniques and synthesising existing geographical, geoscientific/ earth science, and longitudinal datasets. PHOENIX brings together natural sciences such as climate change science and social sciences, including political science, sociology, psychology, economics, and anthropology, focusing on the interdisciplinary analysis of global change and human mobility and the elements of “vulnerability” and “resilience”.

PHOENIX brings together 11 universities, research institutes, and non-governmental organisations from 9 countries across South America, Europe, the Middle East, and Africa to provide a comparative and comprehensive global analysis. The budget of 1.174 million Euros for this 3-year research project is financed by 6 different institutions under the umbrella of the Belmont Forum.

Keywords: Climate mobilities, social tipping points, integrated governance, community survival, vulnerability, resilience, belonging, policy.

Introduction

phoenix

human mobility - global challenges - resilience

environmental and climate-related, demographic, political and economic developments, and socio-cultural vulnerabilities- impact mobility.

The Human Mobility, Global Challenges and Resilience in an Age of Social Stress (PHOENIX) Project is a study of how global changes affect people’s ability and willingness for mobility. It examines how global changes- particularly

This 3-year research project aims to model social tipping points by utilising geographic information systems (GIS) techniques and synthesising existing geographical, earth science and longitudinal datasets. The project applies a governance of crisis approach to understand how diverse policy areas ranging from sustainable development and disaster risk reduction to health, food, and climate change might be bridged with larger policy frameworks to understand and predict mobility patterns. The project conducts two human-centric case studies of social tipping points: “food security and belonging” and “cultural survival and resilience”. These case studies provide new ways of looking at how socio-cultural contexts and the psycho-social health of populations shape climate (im-)mobilities and their social tipping points. The project adds to the interdisciplinary diagnostic and prognostic toolbox of global change and mobility as well as vulnerability and resilience assessments drawing on natural and social sciences. This research project utilises a comprehensive evidence base - from Europe and the Middle East to Africa and South America - to ensure its findings’ maximum comparative and global impact. This research project examines the societal and environmental aspects of global change and (im-)mobilities to help leaders and the most vulnerable members of societies understand, adapt, and thrive.

Background, Objectives, Research Questions, Clusters and Approach⁵

The coronavirus pandemic has illustrated how radically socio-ecological risks can transform the everyday lives of citizens. Just as countries appeared to get a handle on the pandemic in 2021, the conflict in Ukraine in 2022 sent more refugees into Europe than had arrived since the Second World War, followed by the humanitarian crisis in Gaza in 2023. On the other side of the Atlantic, political and social upheaval, climate, food, and health crises sent migrants from Cuba, Haiti, Venezuela and

⁵ This visual was designed by artificial intelligence (AI) using the keywords of the project.

other countries to North and South America. Along with highlighting the ongoing migration issue, the COVID-19 pandemic and conflicts in Ukraine have brought the complexity and sensitivity of global supply chains and food and energy security to the forefront of politics.

The nexus between climate change, food security, and migration represents one of the most pressing challenges of our time, especially in light of recent developments. As climate change intensifies, it brings about profound shifts in weather patterns, leading to more frequent and severe natural disasters, such as droughts, floods, and hurricanes. These extreme weather events have direct and devastating impacts on agricultural productivity and food security, jeopardising the livelihoods of millions, particularly in vulnerable communities. The scarcity of food and the loss of livelihoods, in turn, become powerful drivers of migration. People are forced to leave their homes in search of food, safety, and better living conditions, often leading to internal displacement or international migration. This movement of people not only poses significant social and economic challenges but also raises humanitarian concerns.

Understanding and addressing the interconnectedness of these issues is crucial for developing effective policies and strategies. Mitigating the impacts of climate change, ensuring sustainable food production, and managing migration flows are no longer isolated challenges; they must be tackled in a cohesive and coordinated manner. This approach requires a deep understanding of the complex interplay between environmental, economic, and social factors, highlighting the need for integrated solutions that are adaptive, resilient, and sensitive to the needs of the most affected populations.

These recent events show how global change's environmental and economic impacts, ineffective governance, and human mobilities are linked in complex ways. Understanding how individuals and communities emerge phoenix-like from challenges is more important than ever – from the literal flames of global heating and destroyed environments to the abstract flames of cultural, heritage and demographic loss. What strategies enhance resilience and enable societies to take flight again?

In order to tease the linkages between global change, mobility and resilience apart, PHOENIX draws heavily on the social and natural sciences and seeks to offer a rigorous evidence base for the assessment of how global change impacts mobility and its consequences at local, national and international levels. It aims to develop a database, tools, guidelines and platforms to aid practitioners in designing and implementing migration policy that is flexible and robust enough to respond to global change and to support societal resilience. It focuses on the global scale of climate mobilities and three unique regions (Europe, South America and the Middle East) to maximise comparative advantages regarding climate pressures, mobility experiences and policy frameworks.

Using the lens of climate mobilities to capture the range of (im)mobilities tangled up and related to changes in the climate, and the concept of “social tipping points” (STPs)⁶ and focuses on the governance of climate mobilities. It aims to develop integrated governance models in light of its interdisciplinary research and findings and consider important aspects such as migrants’ trajectories, belonging, and resilience. In particular, two case studies focus on “food security and belonging” and “community survival and resilience,” we will study how migrants perceive mobility, mobility policy and climate risks and when and how they exercise agency in governance contexts.

PHOENIX has three main objectives drawing on both quantitative and qualitative data:

1. Develop a model for understanding social tipping points
2. Develop rated governance models of climate mobilities
3. Use human-centric case studies to improve mobility and integration policy-making

PHOENIX asks 5 important research questions:

1. What are potential social tipping points (STPs) and their influencing factors?
2. How are governance frameworks in a range of policy silos responding to the intersection of STPs and climate (im)mobilities?
3. How do individuals perceive STPs, migration, health and food policies, and other policies that affect them, and to what extent do prospective migrants and vulnerable populations have agency within governance frameworks?
4. How do culturally diverse populations develop their own strategies to ensure survival, adaptation and coping within the (new) societies they inhabit, strengthen belonging, and mitigate cultural extinction risks?
5. How do vulnerable (im-)mobile people reflect upon Global Changes and corresponding threats to cultural survival via their food and (physical and mental) health practices?

To be able to respond to the selected questions in the framework of chosen objectives, PHOENIX has 5 clusters:

• **Cluster 1: Database and Analysis for Modelling of SPTs**

PHOENIX uses GIS techniques to build a comprehensive database on relevant aspects of migration and global changes, such as environmental, governance, and economic factors, creating a solid foundation for an integrated systems approach to objectively identify social tipping points.

⁶ See Milkoreit, M., Hodbod, J., Baggio, J., Benessaiah, K., Calderón-Contreras, R., Donges, J., Mathias, J., Carlos Rocha, J., Schoon, M. and Werners, S. (2018). “Defining tipping points for social-ecological systems scholarship—an interdisciplinary literature review.” *Environmental Research Letters*, 13(3), 033005. doi:10.1088/1748-9326/aaaa75.

• Cluster 2: Governance of Climate Mobilities

PHOENIX examines governance across policy silos, identifying points of entry in humanitarian, development, agriculture, food, health, environment and climate policy, and will theorise governance frameworks holistically and beyond the confines of migration policy to increase policy coherence and impact via integrated governance.

• Cluster 3: Food Security and Belonging

PHOENIX expands our understanding of vulnerability and resilience by focusing more closely on two case studies on mobility and global change: food, belonging, and survival in society.

• Cluster 4: Existential crises and resilience

PHOENIX expands our understanding of vulnerability and resilience by focusing on two case studies related to mobility and global change: food and belonging and community survival. The case studies enable us to add a human agency perspective to analyses of governance and analyses of the differential impacts of gender, race, class, migrant status, geography, and age on mobility and climate risk.

• Cluster 5: Interdisciplinary Knowledge Synthesis

PHOENIX draws on the project's natural science data modelling and social science research to identify potential hotspots of migration and suggest coordinated interventions that protect vulnerable populations, enhance community well-being, and build societal resilience to Global Changes.

PHOENIX adopts a transdisciplinary approach embracing natural and social sciences and humanities and benefits from mixed methods as follows

- Dataset, GIS technologies
- Interpretive policy analysis and interviews with stakeholders
- Ethnographic studies
- Quantitative and qualitative data gathering
- Synthesising interdisciplinary knowledge production

PHOENIX's transformation and impact are planned through academic seminars, expert panels, policy documents, digital art exhibitions and podcasts.

PHOENIX Project brings together 11 universities, research institutes and non-governmental organisations from 9 countries from South America, Europe, the Middle East and Africa in the natural and human sciences.

6 different institutions finance this 3-year research project's budget of 1.174 million Euros under the Belmont Forum⁷. The following table provides a glance at the consortium.

Organisation Name	Organisation Type	Disciplines and Area	Country	Funding Institution
Özyeğin University (OzU) (Coordinating Organisation)	Academic, Training and Research	Social Science/ Migration, mobilities, inequalities and gender& Governance, law and policy experts	Turkey (TUR)	TUBITAK ⁸
Uppsala University (UU)	Academic, Training and Research	Social Sciences/ Governance, law and policy experts& Migration, mobilities, inequalities and gender	Sweden (SWE)	FORMAS ⁹
University of Gothenburg (UGOT)	Academic, Training and Research	Natural Sciences/ Climate science and climate mobilities specialists	Sweden (SWE)	FORMAS
University of Campinas (UNICAMP)	Academic, Training and Research	Natural and Social Sciences/ Governance, law and policy experts	Brazil (BRA)	FAPESP ¹⁰

⁷ Further information is available at: <https://www.belmontforum.org/about> [Accessed 21 November 2023].

⁸ The Scientific and Technological Research Council of Turkey

⁹ The Swedish Research Council for Environment, Agricultural Sciences and Spatial Planning

¹⁰ The São Paulo Research Foundation

University of Continuing Education Krems (UWK)	Academic, Training and Research	Natural and Social Sciences/ Climate science and climate mobilities specialists & Governance, law and policy experts	Austria (AUT)	FWF ¹¹
International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA)	International NGO	Natural Sciences/ Climate science and climate mobilities specialists	Austria (AUT)	FWF
University of the Republic (UDELAR)	Academic, Training and Research	Social Sciences/ Governance, law and policy experts	Uruguay (URY)	IAI ¹²
Global Gender, Economy, and Global Citizenship Institute (EQUIT)	National NGO	Social Sciences/ Migration, mobilities, inequalities and gender	Brazil (BRA)	IAI
Citizens' Association for Human Rights (ACDH)	National NGO	Natural and Social Sciences/ Climate science and climate mobilities specialists & Governance, law and policy experts	Argentina (ARG)	IAI
Body and Energy Foundation - Neoreichian Theories and Methods (FCE)	Foundation	Social Sciences/ Migration, mobilities, inequalities and gender	Chile (CHL)	IAI
Institute for Economic Research on Innovation, Tshwane University of Technology (IERI)	Academic, Training and Research	Natural and Social Sciences/ Climate science and climate mobilities specialists & Governance, law and policy experts	South Africa (ZAF)	NRF ¹³

PHOENIX is coordinated with two co-coordinators Dr. Susan Beth Rottmann (Özyeğin University) and Soner Barthoma (Uppsala University). The Turkey leg of the project has a wide research group from different disciplines.

¹¹ The Austrian Science Fund

¹² The Inter-American Institute for Global Change Research

¹³ The National Research Foundation

Project Co-Coordinator

Assist. Prof. Dr. Susan B. Rottmann (Özyeğin University)
Soner Barthoma (Uppsala University)

Senior Researchers

Assist. Prof. Dr. İnci Aksu Kargın (Uşak University)
Assist Prof. Dr. Büşra Nur Karakoç (Adana Alparslan Türkeş Science and Technology University)
Assist Prof. Dr. Mesut Karakoç (Adana Alparslan Türkeş Science and Technology University)
Dr. N. Ela Gökalp-Aras (Swedish Research Institute in Istanbul)

Researcher

Ali Can Ozkan (PhD. Candidate, Middle East Technical University)

The PHOENIX project started in July 2023 and will end in June 2026. For further information, outcomes and publications: www.phoenix-climatemobilities.com.

&

<https://www.belmontforum.org/archives/projects/human-mobility-global-challenges-and-resilience-in-an-age-of-social-stress>

&

<https://www.youtube.com/watch?v=5a0mF1Di-7E>

&

Dr. Susan Beth Rottmann (Project Coordinator, susan.rottmann@ozyegin.edu.tr)

